

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE LİNÇ OLGUSU:
FARKLI GURUPLARIN LİNÇ ve TOPLUMSAL ŞİDDET
KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Özgür

Ankara-2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’DE LİNÇ OLGUSU:
FARKLI GURUPLARIN LİNÇ ve TOPLUMSAL ŞİDDET
KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Özgür

Tez Danışmanı
Doç. Dr. M. Ayşe İnal

Ankara–2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE LİNÇ OLGUSU:
FARKLI GURUPLARIN LİNÇ ve TOPLUMSAL ŞİDDET
KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCELERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. M. Ayşe İnal

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi

ÖNSÖZ

Ülkemizde “şiddet” olgusunu inceleyen birçok çalışma yapılmasına karşın “linç” olgusu hakkında kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle linç ve benzer şiddet biçimleri hakkındaki eserler oldukça yetersizdir.

Böylesi önemli bir konu hakkında tez çalışması yapmama beni teşvik eden ve aynı zamanda danışmanlığımı yapan Sayın Doç. Dr. M. Ayşe İNAL hocama, bütün çalışma boyunca hiç eksilmeyen desteğinden, güler yüzünden, yönlendirmelerinden ve teşvik edici eleştirilerinden dolayı şükranlarımı sunarım.

Ayrıca yüksek lisans derslerindeki bütün emek ve sabırlarından dolayı, Prof. Dr. Oya TOKGÖZ, Doç. Dr. Çiler DURSUN, Doç. Dr. Mehmet YÜKSEL ve diğer kıymetli hocalarıma da teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimine başlamama beni teşvik eden Doç. Dr. Önder AYTAÇ hocama da burada teşekkür etmek isterim.

Ve isimlerini saymakla bitiremeyeceğim diğer kıymetli hocalarım, dostlarım ve sevgili ailem! Sizlere de teşekkürler. Sizler olmasaydınız bu çalışma da olmazdı.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar.....	IV
KISALTMALAR.....	V

GİRİŞ	1
-------------	---

I. BÖLÜM

I. LİNÇ KAVRAMI ve UNSURLARI.....	8
1.1. SALDIRGANLIK.....	13
1.1.1. İçgüdü ve Biyolojik Temelli Yaklaşımlar.....	19
1.1.2. Engellenme-Saldırganlık Yaklaşımı	20
1.1.3. Öğrenmeci ve Bilişsel Yaklaşımlar	23
1.2. SALDIRGANLIĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	24
1.2.1. Kitle İletişim Araçları ve Linç.....	25
1.2.2. Yön Değiştirme, Suçlu Arama, Günah Keçisi Seçme.....	27
1.2.3. Uzaklaştırma (Kişisizleştirme), “Öteki” ve Narsisizm	28
1.3. KİTLE, KALABALIK, GRUP VE SOSYAL ETKİ	40
1.3.1. Sorumluluk Dağılması ve Kimsizleştirme	41
1.3.2. Sosyal Etki	48
1.3.2.1. Uyma (Conformity).....	50
1.3.2.2. Azınlığın Çoğunluğu Etkilemesi ve “İtaat”	52

II. BÖLÜM

II. TÜRKİYE’DE LİNÇ	54
2.1. LİNÇ OLAYLARININ İNCELENMESİ.....	56
2.1.1. Linçlerin Yoğunlaştığı İllerin Karşılaştırılması.....	59
2.1.2. Linç Olaylarının Yıllara ve Aylara Göre İncelenmesi.....	61
2.1.3. 2005–2006 Yıllarında ki Önemli Linç olayları	68
2.2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE LİNÇ	80

III. BÖLÜM

III. FARKLI GRUPLARIN LİNÇ OLGUSUNA BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	84
3.1. SORULAR	87
3.2. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	88
3.2.1. “Şiddet” Olgusuna İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	89
3.2.2. Ceza Adalet Konulu Görüşlerin Değerlendirilmesi	95
3.2.3. “Linç” Olgusuna İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi	99
SONUÇ ve TARTIŞMA.....	116
KAYNAKÇA	126
KİTAPLAR	126
MAKALELER	130
DİĞER KAYNAKLAR.....	132
İNTERNET ADRESLERİ	133
GAZETE HABERLERİ.....	135
ÖZET.....	140
ABSTRACT	141
EKLER.....	142
ARAŞTIRMA SORULARI	142
Şiddet Konulu Sorular.....	142
Ceza Adalet Konulu Sorular	142
“Linç” olgusu ve Toplumsal şiddet konulu sorular	143
2005–2006 YILLARINDA MEYDANA GELEN LİNÇ OLAYLARI.....	145

TABLÖLAR

TABLO 1: LİNÇ OLGUSUNUN ŞİDDET BİÇİMİNE VE MAĞDURA GÖRE TASNİFİ.....	- 11 -
TABLO 2: LİNÇ OLAYLARININ 2004–2005–2006 YILLARI KARŞILAŞTIRMASI.....	- 56 -
TABLO 3: ASAYİŞ VE LİNÇ OLAYLARININ 2005–2006 YILLARI ARTIŞ ORANI.....	- 57 -
TABLO 4: LİNÇ OLAYLARININ İL NÜFUSLARINA ORANI VE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GSMH’NİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI.....	- 59 -
TABLO 5: GÖZALTINA ALINAN ŞAHİS SAYILARININ VE ASAYİŞ OLAYLARININ İLLERE GÖRE DAĞILIMI.....	- 61 -
TABLO 6: LİNÇLERİN MAĞDURA VE TARİHLERİNE GÖRE DAĞILIMI.....	- 63 -
TABLO 7: 2005 VE 2006 YILLARININ AYLARA GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	- 64 -
TABLO 8: ASAYİŞ VE LİNÇ OLAYLARININ 2005–2006 YILLARI SAYILARININ AYLARA GÖRE EĞİLİM ÇİZGİLERİ.....	- 65 -
TABLO 9: ŞEHİT SAYILARININ VE SİYASİ LİNÇLERİN SAYISAL EĞİLİM ÇİZGİLERİ.....	- 66 -

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

Akt. : Aktaran

C. : Cilt

ev. : Çeviren

Der. : Derleyen

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDK : Türk Dil Kurumu

vb. : Ve benzeri, ve benzerleri

YKY :Yapı Kredi Yayınları

GİRİŞ

Bu çalışmada son yıllarda Türkiye’de artan toplumsal şiddet biçimlerinden “linç” olgusunun farklı gruplar tarafından nasıl anlamlandırıldığı incelenmektedir.

İlkel bir şiddet biçimi olan linç, birçok coğrafyada insanların çeşitli nedenlerle uyguladıkları bir katletme usulüdür. “Linç” kavramı genellikle, kalabalık bir grup tarafından meşru bir yargılama yapılmadan gayri meşru bir saldırganlığın bir ya da daha fazla kişiye uygulanması anlamında kullanılmaktadır. “Linç” Türkçe’ye İngilizce’den geçen bir kelimedir. İngilizce’de *Lynch law* (Lynch kanunu) veya daha sonra fiilleştirildiği *lynching* (linç etmek) şeklinde kullanılmaktadır. Lynch kelimesi bir soy isimdir ve kökeni eski dönem İngilizce’de tepe (hill) anlamında kullanılan *hlinc* kelimesinden ya da İrlandaca da gemici anlamına gelen *loingseach* kelimesinden geldiği düşünülmektedir.¹

Bu katletme usulüne bu adın verilmesine sebep olduğu düşünülen Lynch soyadını taşıyan altı kişiden bahsedilmektedir. Kaynaklarda yer alan ilk Lynch 1493 yılında ki İrlanda Galway şehrinin belediye başkanı James Ficstefeu Stephen Lynch’tir. Başkan Lynch, Galway’e ticaret amacıyla gelen tüccarların güvenini kazanmak amacıyla öz oğlunu tüccarlara olan borçlarını ödememesinden dolayı idam eder. Mahkeme kararı olmadan böyle bir cezayı uygulamasından dolayı linç sözcüğünün yargısız infaz suçlarını adlandırmak için kullanıldığı ve Amerika’ya göç eden İrlandalılar ile kavramın kıtaya taşındığı düşünülmektedir. Linç kavramının kökeni olabilecek diğer Lynch’ler de Amerikalıdır. Lynch’lerden ikisi Carolina’da

¹ “**Lynching**”, <http://en.wikipedia.org/wiki/Lynching>, 27.07.2007.

hâkim olarak görev yapan ve yüzlerce insanı adil bir yargılama yapmadan idam eden John Lynch ve kendisi gibi hâkim olan torunu Thomas Lynch'tir. Dördüncü Lynch 18.yy. sonunda, şimdiki Kentucky eyaletinin bulunduğu bölgede yaşayan bir çiftçidir. Bölgede polis teşkilatı veya herhangi bir silahlı kuvvet bulunmadığı için, çiftçiler tarafından yakalanan suçlular kendi aralarından hâkim olarak seçtikleri Lynch'in huzurunda usulen yargılanmış ve idam edilmiştir.² Beşinci Lynch Virginia Yasama Meclisi'nden aldığı yetki ile suçluları hem yakalayıp hem yargılayan hem de infaz eden William Lynch'tir. Son olarak kaynaklarda yer alan bir diğer Lynch, Amerikan devrim savaşında Albay olarak görev yapan Charles Lynch'tir.³ Lynch o dönemki Virginia Devleti'nin verdiği yetkilerle birçok suçluyu hızlı bir şekilde sorgulayıp adaletsizce idam etmiştir. Bahse konu olan Lynch'lerden hangisinin bu eyleme bu adın verilmesine sebep olduğu kesin olarak bilinmemesine karşın hepsinin bu eylemin linç sözcüğü ile anılmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir.

Amerika'da iç savaş döneminde yaygınlaşan linç eğilimi iki asır boyunca sürmüştür. 1882–1968 yılları arasında 4743 kişinin linç edilerek öldürüldüğü bilinmektedir. Linç edilenlerden 3446'sı siyahî Amerikalılardır.⁴ Linç edilenlere genellikle cinayet ve tecavüz vb. suçlar isnat edilmiştir.⁵ Siyahların haricinde İtalyanlar⁶ ve Meksikalılar⁷ yoğun olmak üzere diğer azınlıklardan insanlar da linç

² R. Bozetti, "Linç Denen Müşterek Katlin Tarihçesi" **Resimli Tarih Mecmuası**, S. 27, İstanbul, 1952, s.1349–1350.

³“**Lynching**” www.spartacus.schoolnet.co.uk/USAlynching.htm

⁴ R. L. Zangrando, **About Lynching**, www.english.uiuc.edu/maps/poets/g_l/lynching/lynching.htm, 07.07.2007.

⁵“Lynch Law”, **Britannica Encyclopedia**, 1911 baskısı, www.1911encyclopedia.org/Lynch_Law, 07.07.2007.

⁶R. Gambino, **Vendetta: The True Story of the Largest Lynching in U.S. History**, Canada, Guernica Editions, 2000, s. 136.

edilerek öldürülmüştür. Linç edilenlerin bir kısmı da linç olaylarına karşı mücadele veren beyaz Amerikalılardır.⁸ ABD Senatosu 2005 Haziran ayında bütün linç kurbanlarından resmi olarak özür dilemiştir.⁹

Linç olaylarının Avrupa’da Orta Çağda şimdiki Almanya ve İngiltere’nin bulunduğu bölgede, Fransız Devrimi süresince Fransa’da ve Nazizm olayları süresince yaşandığı bilinmektedir. Ancak linç, yaygın olarak Amerika kıtasına ait bir suç olarak tanınmaktadır.¹⁰

Orta Doğu veya Afrika’da bazı kültürlerde suçlulara halk tarafından linç benzeri yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu cezalandırma yöntemlerinde suçlunun kalabalık bir grup tarafından taşlanarak öldürülmesi oldukça yaygındır. “Recim”¹¹ olarak adlandırılan taş atarak öldürme cezası birden fazla kişi tarafından grup halinde yapılması açısından linç suçuna benzemektedir. Recim cezası ilk olarak Musevilik ve Hristiyanlık, daha sonra da İslam dininin yaygın olduğu bölgelerde, dinlerlerden dolayı veya dinlere rağmen uygulanmıştır. Günümüzde recim veya linç gibi toplumsal şiddet biçimleri bazı az gelişmiş Afrika ülkelerinde yaşandığı¹² gibi farklı

⁷ W. D. Carrigan, “The Lynching of Persons of Mexican Origin or Descent in the United States, 1848 to 1928”, **Journal of Social History**, S. 37, 2003. www.questia.com, 27.07.2007.

⁸ C. Waldrep, “War of Words The Controversy over the Definition of Lynching, 1899-1940”, **The Journal of Southern History**, S. 66, 2000, s.75-100

⁹ S. Değirmencioğlu, “Şiddet Batağı: Linç Girişimleri ve Türkiye”, www.bianet.org/2006/09/22/85571.htm, 23.09.2006.

¹⁰ S. İdemen, “Murat Paker ile Söyleşi”, **Express Dergisi**, S. Ekim, 2006.

¹¹ “Recim; Taşa tutma, taşa tutarak öldürme”, **Türk Dil Kurumu Sözlüğü**, www.tdk.gov.tr, 10.10.2006.

¹² “Emine Laval taşlanma kâbusundan kurtuldu”, www.milliyet.com/2003/09/26/yasam/yas01.html, 01 Mart 2007.

kıtalar da bulunan İsrail,¹³ Fransa,¹⁴ Belçika¹⁵ veya Japonya¹⁶ gibi gelişmiş ülkelerde de yaşanabilmektedir.

Linç olayları ülkemizde de zaman zaman yaşanan bir toplumsal şiddet biçimidir. Özellikle 2005–2006 yıllarında linç olaylarında bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Ülkemizdeki linç olayları incelendiğinde, terörist, terör örgütü partizanı, vatan haini, Türk düşmanı, hırsız, katil, tecavüzcü, sapık ve benzeri suçlar isnat edilen kişilerin veya farklı etnik köken, mezhep, spor kulübü vb. üyesi olan kişilerin linç edilebildiği görülmektedir. Linç edilen mağdurlar farklılaştıkça linci etkileyen faktörler de farklılaşmaktadır.

Linç toplum içindeki bazı gruplar tarafından bir denetim mekanizması olarak görülebilmektedir. Bu noktada linç eğilimini artıran sebepler ve insanların linç-meşruiyet algısı ve bu algıya etki eden faktörlerin incelenmesi önem kazanmaktadır. Cezaların yetersizliği algısı veya lincin meşru görülmesi ve toplumsal bir denetim mekanizması olarak uygulanması birbiriyle ilişki içerisinde olan fenomenlerden etkilenmektedir. Linç eğiliminin arttığı toplumlar, demokrasi ve demokrasinin temel öğeleri olan insan hakları, adalet, eşitlik gibi unsurlardan uzaklaşmakta ve toplumda kargaşa ve anarşi durumu yaşanmaktadır. 2005–2006

¹³ “Yahudi terörist böyle linç edildi”

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=340112>, 05.08.2005.

¹⁴ “Paris’te linç girişimi”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4220397>, 07.04.2006.

¹⁵ “Belçika’da linç olayı”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3394969>, 17.10.2005.

¹⁶ “Japonya’da metro tacizcisine linç”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3687064>, 22.12.2005.

yıllarında linç olaylarının artması Türkiye açısından üzerinde düşünülmesi ve araştırılması gereken bir konu olarak görülmektedir.

Çalışmada, toplum içindeki farklı grupların “linç” olgusu ve toplumsal şiddet konuları hakkındaki düşünceleri araştırılmaktadır. Derinlemesine görüşme metoduyla yapılan çalışma sonucunda ulaşılan veriler karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Linç suçunun geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır ve kavram olarak birçok şiddet biçimini adlandırmakta kullanılmaktadır. Farklı tarih ve coğrafyalarda linç olarak adlandırılan şiddet biçimleri farklı birçok faktörlerden etkilenebilmektedir. Çalışmada her ne kadar linç kavramı kapsayıcı nitelikte tanımlanmaya çalışılsa da incelemeler, son yıllarda ülkemizde meydana gelen linç olayları göz önünde bulundurularak sınırlandırılmıştır.

Çalışmada “linç” olgusunun meşruiyet açısından nasıl algılandığı ve ayrıca cezaların yetersiz olduğu düşüncesinin linç olaylarının algılanmasını nasıl etkilendiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

“Linç” çok uzun yıllardır kullanılan bir sözcüktür. Sözlük ve ansiklopedik tanımları incelendiğinde bunların güncelliğini yitirdiği ve lincin güncel kullanımını ifade etmekte yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu sebeple, linç olgusunun kavramsal ve kuramsal açıdan incelenerek güncel tanımlamasının yapılması da amaçlanmaktadır.

Yapılan bu çalışmayla, linç ve benzeri toplumsal şiddet biçimlerine karşı demokratik ve bireysel veya kurumsal mücadeleye katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Ülkemizde yapılan sosyal bilim çalışmaları incelendiğinde, linç konusunun yeteri kadar araştırılmadığı ve bu konuda kapsamlı bilimsel bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu noktada bu çalışma literatüre bulunacağı katkıdan dolayı önemli ve gerekli görülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde linç ve lincin unsurları kavramsal ve kuramsal olarak açıklanmaktadır. Çalışmada linç olgusu sosyal psikoloji ağırlıklı olmak üzere sosyal bilim alanındaki yapılan çalışmalar ve neticesinde ortaya çıkan kavram ve kuramlardan faydalanılarak incelenmektedir. Linç olgusu incelendiğinde üç ana unsurun ön plana çıktığı görülmektedir. Bu unsurlardan birincisi gayrimeşru “saldırganlık”, ikincisi eylemi gerçekleştiren bireyler yani bir “gruba ait olma” ve üçüncüsü linç suçuna hedef olan “mağdur” olduğu gözlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle saldırganlık kavramı tanımlanmış ve saldırganlığın nedenleri ve saldırganlığa etki eden faktörler incelenmiştir. Kitle iletişim araçları ve linç olgusu arasındaki ilişki tartışılmış ve “yön değiştirme”, “uzaklaştırma”, “ötekileştirme” ve “narsisizm” kavramları incelenmiştir. Bölümün devamında ayrıca lincin unsurlarından “grup” olgusu incelenmiştir. “Grup”, “kalabalık” ve “kitle” kavramları tanımlanmış ve bu olguların birey üzerindeki rolü incelenerek toplumsal bir suç olan linç açıklanmaya çalışılmıştır. Grup ve grubun birey üzerindeki rolü “uyuma” ve “azınlığın çoğunluğu etkilemesi” kavramları incelenerek açıklanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, “Türkiye’de Linç” başlığı altında son yıllarda ülkemizde meydana gelen linç olaylarının sayısal ve tematik analizleri yapılmıştır. Linç olayları öncelikle mağdura göre tasnif edilmiş ve 2005–2006 yılları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Daha sonra sayısal olarak en çok linç olayının yaşandığı yedi il birbirleri ile karşılaştırılmaktadır. İllerin incelenmesinden sonra linç olaylarının aylara ve yıllara göre sayısal dağılımı, asayiş olaylarının ve şehit haberlerinin sayısal dağılımı ile karşılaştırılarak tartışılmaktadır. İkinci bölümde ayrıca linç olgusu Türk hukuk sistemi açısından incelenmektedir. Bu inceleme yeni TCK’nin ilgili maddeleri, Yargıtay içtihatları ve Anayasa Mahkemesi kararları göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde linç-meşruiyet algısının nasıl şekillendiği ve hangi faktörlerden etkilendiğinin ortaya çıkarılması amacıyla toplum içindeki farklı meslek gruplarıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak “linç”, “toplumsal şiddet” ve “ceza adalet sistemi” hakkında görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır.

Çalışmanın sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha sonra diğer bölümlerde bulunan bulgular değerlendirilmiş ve çalışma sonucunda ortaya çıkan görüşler belirtilmiştir.

I. BÖLÜM

LİNÇ KAVRAMI ve UNSURLARI

Bu bölümde linç olgusu sosyal psikoloji kuramları ışığında incelenerek linç olgusuna etki eden unsurlar tartışılmaktadır. Öncelikle linç olgusu kavramsal olarak incelenmekte ve kullanım şekillerine göre sınıflandırılmaktadır. Bölümde ayrıca “saldırganlık” kavramı, linç olgusuna etki eden faktörler ve grubun birey üzerindeki etkileri incelenerek linç olgusu tartışılmaktadır.

Linç olayları incelendiğinde her birinin farklı etkenlerden tetiklendiği gözlenmektedir. Linç olayları etnik, dini, siyasi, kültürel ve benzeri farklılıklar sonucu ortaya çıkabildiği gibi ekonomik, ticari, suçların artması gibi sebeplerden dolayı da meydana gelebilmektedir.¹⁷

Linç, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde “birden çok kimsenin kendilerine göre suç olan bir davranışından ötürü birini, yasa dışı ve yargılamasız olarak taş, sopa vb. araçlarla döverek öldürmesi”¹⁸ şeklinde tanımlanmaktadır. Anabritannica Ansiklopedisi’nde ise “bir kitlenin, suçlu kabul ettiği kişinin yargılanmasına olanak tanımadan, kendi başına adaleti yerine getirme iddiasıyla gerçekleştirdiği şiddet eylemi” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁹

¹⁷ S. Karen ve B. Amy, “Lynching and Religion in the American South, 1900 – 1930”, **Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association**, San Francisco, 2004, www.allacademic.com, 27.07.2007.

¹⁸“Linç”, **Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğü**, www.tdk.gov.tr, 01.03.2007.

¹⁹ “Linç” **Anabritannica Ansiklopedisi**, C.14, İstanbul, Ara Yayıncılık, 1989, s.1783.

TDK'nin tanımında bir olayın linç olarak adlandırılması için kişiyi meşru bir mahkeme yargılamadan bir grup insan tarafından öldürülmesidir. Tanımda vurgu yapılan “taş, sopa vb” araçlar ile eylemin gerçekleştirilmesinden, lincin amatör bir eylem olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca yargılamadan suçlu olduğu düşünülen bir kişinin dövülmesi ve bu dövme olayının sonucunda ölmesi ile linç olayı gerçekleşmektedir.

Anabritannica'nın ve TDK'nin yaptığı linç tanımlaması birçok yönden örtüşmektedir. Ancak bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Ölüm unsurunun Anabritannica'nın tanımında geçmemesi ve şiddet eylemi şeklinde tarif edilmesi en belirgin farklılıktır. TDK ölüm unsurunu tanıma dâhil ederek linç kavramını ölümle sonuçlanan eylemleri kapsayacak şekilde tanımlamasına karşın ansiklopedik tanım daha geniş bir kapsamı ön görmektedir. Bu tanımlar güncelliğini kullanım açısından yitirmiştir. Örneğin 2005–2006 yıllarında çalışma da linç olarak tanımlanan yetmiş beş olaydan sadece iki tanesi ölüm ile sonuçlanmıştır. TDK'nin tanımına göre değerlendirildiğinde diğerleri linç girişimi olarak ele alınması gerekmektedir. *Ölüm* linç eyleminin bir unsuru olmaktan çok bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Ansiklopedinin tanımı ve TDK'nin tanımı arasında ortak olan tarifler değerlendirildiğinde, suç olan bir sebepten dolayı yargılamadan yapılan eylemler linç olarak tarif edilmektedir. Örneğin bu tarif futbol holiganlarının karşı takımın bir taraftarını linç etmelerini kapsamamaktadır. Aynı şekilde yargılamaksızın ifadesi değerlendirildiğinde, linç edilen insanların bir kısmının yargılama sonucu suçlu bulunan kişiler olduğu görülmektedir. Cezaevlerinde ki linç olayları bu tanım kapsamına girmeyebilmektedir. Linç, yargılamayı yapan kişiler tarafından

yapılmadığı için bu eleştiri eleştiriye açıktır. Ancak Amerika’da veya başka yerlerde devletin yeteri kadar organize olmadığı ve bazı yetkilerini zorunlu olarak yerel halka devrettiği dönemlerde yapılan mahkeme ve sonucunda suçlu bulunan kişinin idam edilme veya yakılma gibi cezalandırma türleri linç olarak adlandırılmaktadır. Bu tanımlar bu olayları da kapsamamaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde linç olgusunun güncel kullanımı karşılayacak şekilde tanımlanması faydalı görülmektedir.

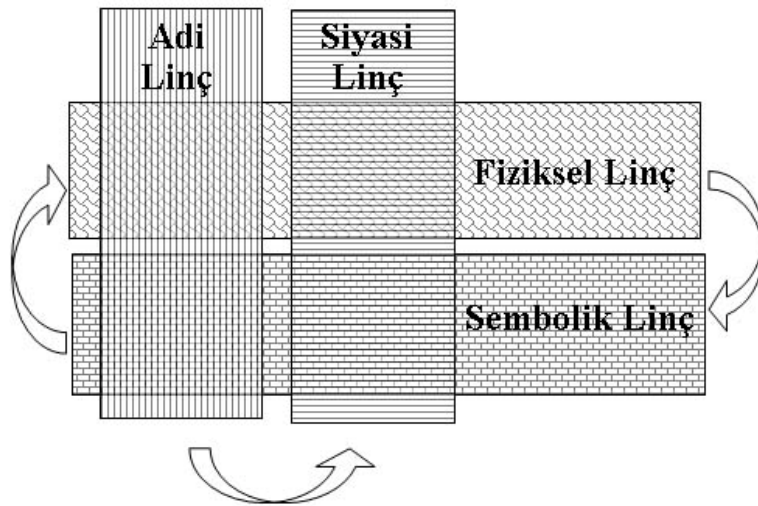
Sonuç olarak “linç”, herhangi bir sebeple, bir grup insanın, bir veya birkaç kişiye, sembolik veya fiziksel olarak gayrimeşru şiddet uygulamasıdır”

Linç olayları şiddetin veya saldırganlığın biçimine göre değerlendirildiğinde sembolik şiddetin uygulandığı linç olayları “sembolik linç”; fiziksel şiddetin uygulandığı linç olayları da “fiziksel linç” olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Bu çalışmada “linç” kavramı güncel kullanımda olduğu gibi fiziksel şiddetin uygulandığı linç olaylarına işaret etmek için kullanılmaktadır.

Sembolik linç, fiziksel şiddetin kullanılmadığı/kullanılmadığı durumlarda birden fazla kişi tarafından bir veya daha fazla kişinin sembolik şiddet uygulanarak sindirilmesi, dışlanması veya herhangi bir şekilde zarar görmesi için uygulanabilen bir yöntemdir. Sembolik linç, fiziksel linçten şiddetin biçimi haricinde uygulama süresine göre de farklı özelliklere sahiptir. Fiziksel şiddetin uygulandığı linçler daha kısa sürede gerçekleşirken sembolik linçler daha uzun sürebilmektedir. Örneğin bir sanatçının çeşitli sebeplerden dolayı televizyon programlarına çıkmasının engellenmesi; suçluluğu ispatlanmamış bir sanığın mahkeme sonucu belli olmadan

suçlu olarak tarif edilmesi ve kişilik hakları yok sayılarak medya yoluyla teşhir edilmesi gibi birçok olay sembolik şiddetin bir biçimidir.

Linç olgusu hedef olarak seçilen mağdura ve mağduru hedef olarak seçen gruba göre değerlendirildiğinde, “adi linç” ve “siyasi linç” olarak iki grupta tasnif edilebilmektedir. Adi linç kapsamında değerlendirilen linç olaylarında mağdur, adi suç olarak tanımlanan, hırsızlık, tecavüz, cinayet, gasp, dolandırıcılık, cinsel taciz, kapkaç vb. suçlar isnat edilerek veya başka bir takımın taraftarı olması gibi nedenlerle hedef seçilmektedir. Siyasi linçlerde ise mağdur, farklı ideoloji, etnisite, mezhep, din veya terör örgütü mensubu olma gibi çeşitli nedenlerle hedef seçilmektedir. Adi suçlar isnat edilen kişilerin linç edildiği olaylarda ideoloji örtülü olarak etkisini göstermesine karşın siyasi linçlerde ideoloji görünür hale gelmektedir. Bu ayrım hem sembolik şiddetin hem de fiziksel şiddetin uygulandığı bütün linçlerde gözlenmektedir.

Tablo 1: Linç olgusunun şiddet biçimine ve mağdura göre tasnifi.

Tablo 1’de görüldüğü gibi linç olgusu hem şiddet biçimine göre hem de nedenine göre ikiye ayrılmakta ve bunun sonucunda dört farklı grup oluşmaktadır. Gruplar arası etkileşim Tablo 1’de belirtilen oklar yönünde gerçekleşebilmektedir. Sembolik linçten fiziksel linç ve fiziksel linçten sembolik linç geçiş olabilmektedir. Önce sembolik olarak linç edilen bir kişi daha sonra fiziksel veya fiziksel lincin mağduru bir kişi daha sonra sembolik lincin hedefi ve mağduru olabilmektedir.

Benzer bir geçişin adi linçlerle siyasi linçler arasında da tek taraflı olarak yaşandığı gözlenmektedir. Adi suç isnat edilerek linç edilen bir kişi daha sonra siyasi nedenlerle linç edilebilmektedir. Bu geçiş olay anında da yaşanabilmektedir. Linç sürecinde sayılarını artırmak isteyen kalabalık, hırsız olduğu için veya ekonomik nedenlerle rakip olarak görülen kişi veya kişilerin, terörist, vatan haini ve benzeri politik nedenlerle linç edildiklerini etraftaki insanlara yayarak taraftar toplayabilmektedir.²⁰

Yukarıda Linç kavramı tanımlanmış ve özelliklerine göre gruplara ayrılmıştır. Bölümün devamında linç olgusunun unsurları ve etki eden faktörler incelenmektedir.

²⁰Geçimlerini sağlamak için mevsimlik çalışan tarla işçileri, kendilerinden daha ucuza çalışan ve başka illerden gelen işçileri linç etme girişiminde bulunurlar. Kolluk kuvvetlerinin müdahalesi linç olayı hafif yaralanmalar ile sonuçlanır. Daha sonra yerel işçiler bölge halkını “Terörist yakalanmış ve karakolda tutuluyor.” şeklinde ifadelerle galeyana getirerek linç etmek üzere diğer işçileri karakoldan çıkarmaya çalışırlar. Ticari sebeplerle başlayan linç olayına siyasi bir içerik kazandırılır. “**Sakarya’da yine tehlikeli öfke**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5050096&tarih=2006-09-08,07.07.2007>.

1.1. SALDIRGANLIK

Saldırganlık ve şiddet sosyal bilimlerde birçok araştırmaya konu olmuştur. Özellikle saldırganlığın sebepleri, nasıl engellenebileceği veya kitle iletişim araçlarıyla olan ilişkisi üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır.²¹ Saldırganlık duygusu şiddetin bir nedeni/kaynağı olarak görülmektedir. Ancak iki kavram birçok kaynakta birbiriyle ilişkili ve çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır.

TDK sözlüğü'nde şiddet, “karşıt görüşte olanlara, inandırma ya da uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma”²² olarak tanımlanmaktadır. Saldırganlık kavramı sosyal psikolojide; “bir başka kişiye fiziksel veya psikolojik zarar verme niyetiyle sözlü veya fiziksel davranışta bulunma”²³ şeklinde tanımlanmaktadır. Saldırganlık ve şiddet uygulanma biçimine göre sınıflandırıldığında “fiziksel şiddet” ve “sembolik şiddet” olarak ikiye ayrılmaktadır. Sözlük tanımında sadece fiziksel şiddeti işaret etmektedir. Ancak sosyal psikolojide hakaret etme veya psikolojik baskı veya her türlü engelleme şiddet veya saldırganlık kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bourdieu, sembolik şiddeti, “fiziksel şiddetin imkânsız olduğu yerde şiddetin büründüğü kibar, gizli biçimi” olarak tarif etmektedir.²⁴

Harry Pross, sembolik şiddeti; “anlamın geçerliliğini göstergeler yoluyla başkalarının kendilerini bu anlamda özdeşleştirmelerini sağlayacak denli etkili kılma

²¹ Ç. Kağıtçıbaşı, “Saldırganlık ve linç”, **Bilim ve gelecek Dergisi**, S. 32, 2006, www.bilimvegelecek.com.tr, 01.11.2006.

²² “Şiddet”, **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, C. 2, Ankara, 1992, s. 1385.

²³ N. Bilgin, **Sosyal Psikolojiye Giriş**, 4.Baskı, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2003, s. 276.

²⁴ P. Bourdieu, **In Other Words: Essays Toward a Reflexive Sociology**, Çev, J. Adamson, Stanford, Stanford University Press, 1994.

gücü” şeklinde tanımlamaktadır.²⁵ Tanımlar değerlendirildiğinde ortaya çıkan genel tanım; fiziksel şiddetin uygulanmadığı saldırganlık biçimlerinin tümünü kapsamaktadır.

Saldırganlık algılama biçimine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Saldırganlık temelinde olumsuzluk içerdiği için toplum tarafından kötü bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ancak bütün saldırganlıklar toplum tarafından olumsuz olarak algılanmamaktadır.

J. L. Freedman ve diğerleri, saldırganlığı “özgeci saldırganlık”, “düşmanca saldırganlık” ve “izin verilmiş saldırganlık” şeklinde üçe ayırmaktadır. Bu ayrımın kriteri: Saldırgan davranışın yaygın olarak kabul edilen toplumsal kuralları çiğneyip çiğnemediği veya toplumun saldırganlığı destekleyip desteklemediğidir.²⁶ Diğer bir anlatımla saldırganlık-meşruiyet algısı açısından saldırganlık sınıflandırılmaktadır. Toplumun ahlaksal standartları açısından kabul edilebilir amaçlar çevresinde toplumsal olarak onaylanan saldırganlık özgeci, toplumsal olarak onaylanmayan, suikast, cinayet, tecavüz ve darp gibi insanları inciten saldırganlıklar da düşmanca olarak algılanmaktadır. Masum insanları rehin tutan bir teröristin etkisiz hale getirilmesi için uygulanan şiddet özgeci saldırganlık olarak algılanmaktadır.

Saldırganlık olgusu aynı toplumun farklı alt kültürlerinde farklı olarak algılanabilmektedir. Tecavüz ve işkence gibi suçlar birçok toplum ve gruplarda düşmanca bir saldırganlık olarak algılanmaktadır. Ancak cinayet ya da darp gibi bazı suçlar farklı toplumlarda, o topluma özel durumlarda normal, hatta örf ve adet

²⁵ P. Bourdieu, **Televizyon Üzerine**, Çev. T. Ilgaz, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1997.

²⁶ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, **Sosyal Psikoloji**, 4.Baskı, Çev. A. Dönmez, Ankara, İmge Yayınları, 2003, s. 248–249.

kurallarınca zorunlu olabilmektedir. Namus, töre veya kan davaları gibi nedenlerle işlenen cinayetler bazı toplumlarda meşru görülebilmektedir.

İzin verilmiş saldırganlık ise toplumsal kurallarla zorunlu kılınmayan, fakat toplumsal kuralların dışına da taşmayan şiddet biçimlerini kapsamaktadır. Bir saldırganlığın izin verilen saldırganlık olarak değerlendirilmesi için kabul edilmiş ahlaksal standartlara ters düşmemesi gerekmektedir. Örneğin; kötü niyetle kendisine saldıran birine, kendini savunmak için vuran kişi ya da ırzına geçmek isteyen birine engel olmak için karşı saldırıda bulunan bir kadının uyguladığı şiddet vb. saldırganlıklar toplumsal ahlak anlayışının sınırlarını aşmadığı sürece meşru bir saldırganlık olarak görülmektedir. Benzer bir yaklaşım ulusal ve uluslararası hukukta da yer almaktadır. Türk Ceza Kanunun 25.maddesinin birinci bendinde “Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez” şeklinde meşru müdafaa durumu tarif edilmiştir.²⁷ Kanun koyucunun koyduğu bu madde içersinde kalan saldırgan davranışlar genel olarak toplum tarafından da izin verilen saldırganlık olarak algılanmaktadır.

Bir saldırganlığın toplum tarafından düşmanca, özgeci veya izin verilen saldırganlık olarak görülmesinde “sapma” kavramı oldukça önemlidir. Sapma, “toplumda kültürün belirlediği örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır.²⁸ Toplumun davranış kurallarına,

²⁷ **Türk Ceza Kanunu**, (5237 sayı ve 26.9.2004 tarihli)
www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, 07.07.2007

²⁸ T, İçli, **Kriminoloji**, Ankara, Martı Yayınları, 2004, s. 1.

normlarına uymamak ile hukuk kurallarına uymamak aynı derecede ve aynı biçimde toplumsal tepki ile karşılanmayabilmektedir.

Toplum, sosyal kontrol ile şahısların ve grupların toplumsal normlara uymalarını istemektedir.²⁹ Sosyal düzenin korunması ve devamlılığının sağlanması çeşitli sosyal kontrol mekanizmaları ile gerçekleşmektedir. Toplumsal karmaşıklıkla normların uygulanması resmi kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Belirli normlar kanunlarda tanımlanmakta ve denetimi devlet sorumluluğundadır. Sapma kavramı her türlü norm ihlalini, suç kavramı da sadece kanunlarda yasaklanmış olan davranışları ifade etmektedir.³⁰

Bazı sapma olarak değerlendirilen davranışlar kanunlarda suç olarak tanımlanmazken bazı kanunlara göre suç olan davranışlar da bazı kültürlerde sapma olarak algılanmamaktadır. Örneğin kış aylarında beyaz elbise giymek toplum tarafından sapma olarak algılanabilmektedir. Ancak hukuken suç değildir. Ailenin istemediği bir kişi ile evlenmek hukuken bir suç olmamasına karşın bazı toplumlarda sapma olarak algılanır ve hukuken suç olan bir yaptırım sapma davranışında bulunan bireye uygulanabilmektedir. Töre cinayetleri bu duruma örnek bir yaptırımdır.³¹

²⁹ N. Nirun, “**Sosyal Sistemlerde sapmalar**”, Araştırma VIII, 1970’den ayırtışım, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972, s.410.

³⁰ T, İçli, 2004, s. 2.

³¹ Türkiye’de geneli polis sorumluluk bölgesinde 2000–2005 yılları arasında Töre kavramı içerisinde değerlendirebileceğimiz toplam 1091 Adet olayın meydana geldiği görülmüştür. Bu olaylardan 322’si namus sebebiyle, 318’i aile içi uyuşmazlık, 159’u yasak ilişki, 109’u kan davası, 95’i cinsel taciz, 36’sı tecavüz, 33’ü evlilik ve 19’u da diğer sebeplerden dolayı olay meydana gelmiştir. Ayrıntılı bilgi için; **EGM Töre Ve Namus Cinayetleri Raporu**, www.egm.gov.tr/asayis/resimler/asayis/tore_ve_namus_cinayetleri.pdf, 10.10.2006.

Toplumsal yapı, kültürel öğeler ve sosyal hayatın doğal kuralları, kendilerini yaşatmak için çeşitli denetim ve koruma mekanizmaları geliştirmektedirler. Bu mekanizmalar birbiri ile ilişki ve etkileşim içinde işlemektedir, bu sebeple sistem içindeki değişim veya dengesizlikler sistemin diğer yapılarını da etkilemektedir.³² Örneğin, devlet genel düzeni ve otoritesini korumak amacıyla toplumun kendini koruma görevini ve sorumluluğunu üzerine almıştır. Ancak toplum bu görevin yerine getirilmediğini, toplumsal düzenin bozulduğunu ve sapma davranışlarının arttığını düşündüğünde toplumsal düzenin bozulmaması amacıyla tepkisel bir karşılık vererek suçlu olduğunu düşündüğü kişileri linç edebilmektedir.

Toplumsal normların ve değerlerin yozlaşması veya yok olması neticesinde ortaya çıkabilecek çatışma, çözülme ve düzensizlik durumu anomi olarak adlandırılmaktadır.³³ Durkheim'in sosyoloji teorilerinden biri olan ve aynı zamanda Merton'un çalışmalarında da yer alan anomi, düzeni sağlayan ahlâk ve hukuk kurallarının ortadan kalkması sonucu oluşan kargaşa ve kuralsızlık durumu olarak tanımlanmaktadır.³⁴

Merton'a göre anominin kaynağı, toplumun oluşturduğu amaçlarla, bu amaçları elde etmeyi sağlayan meşru yollar arasındaki uyumsuzluktur. Diğer bir

³² R. Wallace, ve Wolf, A., **Çağdaş Sosyoloji Teorileri: Klasik Geleneğin Genişletilmesi**, Çev. R. Ayaz ve L. Elburuz, İzmir, Punto, 2004, s.21.

³³ D. M. Lyman, W. G. Potter, **Organised Crime**, 2nd edition, New Jersey, Prentice-Hall Inc, 2000, s.79, Akt. F. Irmak, **Küreselleşme Olgusu Bağlamında Örgütlü Suçların İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

³⁴ J. Hagan, **Modern Criminology, Crime, Criminal Behavior and Its Control**, Toronto, Mc.Graw Hill, 1985, s. 149, 192-193.

anlatımla ferдин toplum tabakaları içindeki yerinden kaynaklanan bir uyuşmazlık durumudur.³⁵

Anominin yaşandığı toplumlarda, kural ve kurumların yetersiz hale gelmesi, yasalarla tasarlanmış denetleme ve kontrol mekanizmalarının işlevini yitirmesi söz konusu olmaktadır.³⁶ Anomi durumu toplumsal olarak istenmeyen bir durumdur. Devlet denetiminin zayıflaması durumunda tehdit olarak algılanan unsurlara tepkisel olarak toplumsal denetim mekanizmaları işlemeye başlamaktadır. Bu noktada kültürel özellikler tepkinin şiddetini ve yönünü belirlemede ana unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Suçluların linç edilmesi bazı gruplarda “normal” olarak görülebilirken hukuk açısından suç ve birçok insan içinde toplumsal bir sapma olarak görülmektedir.

Sapma davranışı gösteren kişiler toplum tarafından bir tehdit olarak algılanmakta ve tehdidin ortadan kaldırılması için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Örneğin bir apartmanda sevilmeyen bir kimse apartmanın düzenini bozduğu düşüncesiyle apartman sakinleri tarafından dışlanabilmekte ve sembolik bir şiddet olarak psikolojik baskı uygulanabilmektedir. Aynı şekilde bir rahatsızlık farklı kültürlerde fiziksel şiddete müracaat edilerek gösterilebilmekte ve tehdit unsuru ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Eşcinsellerin yaşadığı bir evin taşlanması veya fuhuş yapıldığı iddiasıyla bir iş yerinin camlarının kırılması gibi haberler medyada sıklıkla yer almaktadır.³⁷ Bir eşcinselin istediği yerde istediği şekilde yaşamasına

³⁵ **“Son durak: anomi”**, <http://www.birfacianinhikayesi.cemilmeric.net/8.html>, 03.08.2007.

³⁶ E. Beşe, “Sosyoloji Temelli Suç Teorileri ve Organize Suçlar”, Der. A. Geleri ve H. H. Çevik, **Organize Suçlarla Mücadele ve Polis** içinde, Ankara, Seçkin, 2003, s. 77.

³⁷ **“Fuhuş iddiasıyla evleri taşlandı”**, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/09/13/701006.asp>, 03.08.2007.

hukuken bir sakınca yokken toplum bunu bir sapkınlık olarak algılayabilmekte ve hukuki bir yaptırım olmamasından dolayı gayrimeşru bir yolla şiddet ve saldırganlık ediminde bulunabilmektedir.

Saldırganlık duygusu, doğrudan gözlenemeyen bir ruhsal eğilimdir. İnsanlar çeşitli nedenlerle bir başkasını incitmek isteyebilmekte. Ancak bu duygular her zaman açığa vurulup davranışa dönüştürülmemektedir. Bu nedenle, saldırganlık duyguları, genel olarak bireylere ne hissettikleri sorularak ya da psikolojik ve davranışsal belirtilerine bakılarak incelenip araştırılmaktadır. Bu bölümde bu araştırmalar neticesinde ortaya atılan saldırganlık ve şiddet konulu teorilerden kısaca “içgüdü ve biyolojik temelli yaklaşımlar”, “engellenme-saldırganlık yaklaşımı” ve “öğrenmecî ve bilişsel yaklaşımlar” linç olgusu açısından incelenmiştir.³⁸

1.1.1. İçgüdü ve Biyolojik Temelli Yaklaşımlar

İçgüdü temelli yaklaşımlarda insanların doğuştan saldırganlık dürtü ya da içgüdülerine sahip oldukları ileri sürülmüştür. İnsanlar kendilerini aç, susuz ya da cinsel olarak uyarılmış hissedebildikleri gibi, saldırgan da hissetmektedirler. Başka dürtülerde olduğu gibi, saldırganlık duygularıyla bağlantısı kurulabilecek bilinen hiçbir fizyolojik mekanizmanın bulunmamasına karşın, saldırganlık temel dürtülerden biri olarak düşünülmektedir.

İçgüdü temelli yaklaşımların en bilinen temsilcisi Freud, sonraki yazılarında insanda iki temel dürtünün bulunduğunu ileri sürmüştür: Yapıcı cinsel enerji “eros”

³⁸ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003.

ve yıkıcı saldırganlık enerjisi “thanatos”. Freud her insanın içinde güçlü kendi kendini yıkıcı içtepilerin bulunduğunu savunmuş ve bazen içe bazen de dışadönük olarak etkinleşebilen bu içtepilere ölüm arzuları adını vermiştir. Bu içtepiler içe dönük olarak etkinleştiğinde: İnsanların enerjilerini kısıtlamalarına, kendilerini cezalandırmalarına ve aşırı durumlarda intihar etmelerine neden olabilmektedir. Bu içtepiler eğer dışa vurulacak olursa, saldırganlık ve şiddet olarak da ortaya çıkabilmektedir.³⁹

Nuri Bilgin’e göre sosyal bilimciler genellikle, bilimsel ve kısmen duygusal nedenlerle, saldırganlığın içgüdü kuramını reddetmişlerdir. İçgüdü kavramının bilimsel sorgulamayı ortadan kaldırdığını öne sürmüşlerdir.⁴⁰

Biyolojik temelli görüşler ise içgüdü kavramını kabul etmeden saldırganlığa ilişkin biyolojik kuram ortaya koymuşlardır. Bu kuramda, kişiliğin belirli çizgi ya da melekelerinin beyinin özel bazı bölümleriyle ilişkili olduğu ve beyin, merkezi sinir sisteminin ve endokrin sisteminin şiddet içeren saldırgan davranışlara yol açtığını öne sürülmektedir.⁴¹

1.1.2. Engellenme-Saldırganlık Yaklaşımı

Engellenme – saldırganlık tezine göre engellenmenin olduğu her durumda, herhangi biçimde ve derecede saldırganlık kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşımda saldırganlık her zaman için engellenmenin bir ürünü olarak

³⁹ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 252.

⁴⁰ N. Bilgin, 2003.

⁴¹ N. Bilgin, 2003, s. 278.

değerlendirilmektedir. Engellenme, belirli bir amaca erişmekten alıkoyma veya her hangi bir ihtiyacın karşılanamamasından kaynaklanan durumdur.⁴²

Engellenme tezinin önemli vurgularından biri “ekonomik olumsuzluklar” olgusudur. Kriz ve ekonomik çöküntüler bütün toplumu etkileyebilmektedir. İnsanlar iş bulamazsa, gereksinimleri olan şeyleri satın alamazsa ve yaşamlarının tüm yönlerinde büyük ölçüde kısıtlanırlarsa engellenme yaygın hale gelebilmektedir.

Hovland, Sears ve Mintz tarafından yapılan bir çalışmada ABD'nin güney eyaletlerinde, pamuk fiyatlarıyla linç olayları arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Pamuk fiyatlarının yüksek olduğu zamanlarda yalnızca birkaç linç olayı görülürken, fiyatların düşük olduğu dönemlerde linç olaylarının sayısı görece daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılara göre pamuk fiyatlarında bir düşüş ekonomik açıdan bir çöküntü dönemine işaret etmektedir. Bu çöküntü engellenmeye neden olmakta, engellenme de saldırganlığa yol açmaktadır. Saldırgan davranışlardaki artışın aşırı bir göstergesi linç olaylarındaki artış olarak düşünülmektedir.⁴³

Nuri Bilgin engellenme duygusunu “tahrik edilme” kavramı ile beraber değerlendirmektedir.⁴⁴ Engellenme duygusunun diğer bir kaynağı da “tehdit” algısıdır. Tahrik edilen veya tehdit altında olduğunu düşünen birey ve toplumlar engellenme duygusuna kapılmakta ve potansiyel bir saldırganlık oluşturmaktadır. Tehdit kaynaklı engellenme durumunda, kendini tehdit altında hisseden kişi veya toplumlar savunma amaçlı olarak katılasmakta ve tehditten kurtulmak amacıyla

⁴² J. Dollard ve Diğerleri, **Frustration and Agression**, New Haven, Yale University Press, 1939, Akt.; N. Bilgin, 2003, s. 278.

⁴³ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 256.

⁴⁴ N. Bilgin, 2003, s. 281.

tepkisel olarak saldırganlaşmaktadır. Bu saldırganlık sembolik veya fiziksel olarak gerçekleşebilmektedir.

Murat Paker bazı kişi ve grupların politik veya ekonomik çıkarları sebebiyle mevcut düzenin alışıldığı gibi gitmeme ihtimalinin bir tehdit olarak algılanabildiğini ve tehdidin çeşitli toplumsal denetim mekanizmaları ile bertaraf edilmeye çalışıldığını belirtmektedir.⁴⁵ Toplumsal denetimi sağlamak için gerekli otoritenin olmadığı ya da bir şekilde işe yaramadığının düşünüldüğü durumlarda yeni oluşacak veya oluşan durumdan hoşnut olmayan ve tehdit algılayan kişiler saldırgan olabilmektedir. Suçların artması ve suçluların cezalarını çekmediği düşüncesi insanlarda gelecekleri hakkında korku oluşturur ve oluşan bu tehdide karşı insanlar kendi yöntemleri ile karşılık verip suçlu olduğunu düşündüğü birisini linç edebilmektedirler. Linç veya benzeri saldırganlıklar engellenmenin kaynağı tehdit veya tahrik unsurunu ortadan kaldırmak amacıyla uygulanan bir yöntemdir.⁴⁶ Bir çeşit toplumsal tepkinin şiddete dönüşümüdür. Amerika’da 11 Eylül terör saldırısından sonra Müslümanların toplum tarafından tehdit olarak algılanması ve bir kısmının fiziksel ve birçoğunun da sembolik şiddete maruz bırakıldığı bilinmektedir.

⁴⁵ M. Paker, “**Psiko-Politik Açıdan Milliyetçilik, Irkçılık, Linç**”, Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi Paneli, İstanbul, 12.02.2007, www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=276, 01.06.2007

⁴⁶ B. Hudson, “**Punishment and Control**”, www.oup.com/uk/orc/bin/9780199249374/resources/synopses/ch08.doc, 27.07.2007.

1.1.3. Öğrenmeci ve Bilişsel Yaklaşımlar

Öğrenmeci yaklaşımlara göre saldırganlık sonradan öğrenilen bir davranıştır. Bizim için engelleyici ya da tahrik edici olan bir durumla karşılaştığımızda, daha önce benzer koşullarda öğrendiğimiz türden davranışlar gösterdiğimiz öne sürülmektedir.⁴⁷ Bir bireyin belirli bir davranışı ödüllendirildiğinde o davranışı gelecekte yineleme olasılığı artmakta; cezalandırıldığında ise, bu olasılık azalmaktadır.

Öğrenmeci yaklaşımlara göre; insanlar belirli ipuçları, işaretler ya da özendiriciler karşısında alışkanlığa dayalı tepki olarak saldırımayı öğrenmektedirler. Saldırganlığa yol açıcı, böyle işaret ve ipuçları, bu nedenle kızgınlık duygusunun saldırganlığa dönüşmesi için yeterli koşulları oluştururlar. Düzenli olarak ve tekrar eden saldırganlıkla birlikte ve bir arada görülüp algılanan her uyaran, klasik koşullanma süresi sonucu özendirici bir ipucu ya da işaret özelliğini kazanmaktadır. Bu tür işaretler saldırganlığın dışsallaştırılmasını etkilemektedir.⁴⁸

Bilişsel yaklaşımlar da, ağırlıklı olarak bireyin bir tahrik yaşantısını nasıl algıladığı ve yorumladığı üzerinde durmaktadır. Masanın üzerinde bir tabanca görmek gibi dışsal faktörler, engellenme yaşayan bir bireye durumun saldırgan yanlarını çağırıştırabilmektedir.⁴⁹

⁴⁷ N. Bilgin, 2003, s. 281.

⁴⁸ L. Berkowitz, "Some Aspect Of Observed Aggression", **Journal of Personality and Social Psychology**, S. 2/3, 1965, s. 359-369, Akt.; J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 252.

⁴⁹ L. Berkowitz ve A. LePage, "Weapons as aggression-eliciting stimuli", **Journal of Personality and Social Psychology**, 7, 1967, s.202-207, Akt.; N. Bilgin, 2003, s. 282.

1.2. SALDIRGANLIĞA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Linç olgusunun önemli unsurlarından biri “mağdur” dur. Linç olayları incelendiğinde çok farklı nitelikte kişilerin lincin mağduru olabildiği görülmektedir. Mağdur açısından linç olgusu değerlendirildiğinde cinayet, hırsızlık, tecavüz vb. adi suç sanıkları ya da siyasi örgüt üyeleri, terör örgütü mensupları veya bir şekilde ötekileştirilen kişi veya kişilerin linç edildiği görülmektedir. Özellikle 2005–2006 yıllarında meydana gelen olaylarda, sivil toplum kuruluşu üyelerinden futbolculara, cinayet zanlılarından kapkaç zanlılarına kadar farklı özelliklerde mağdurlar olduğu ve linçlerin farklı sebeplerden etkilenecek meydana geldiği görülmektedir.

1.2.1. Kitle İletişim Araçları ve Linç

Kitle iletişim araçları ve linç arasındaki ilişki mağdurun hedef gösterilerek fiziksel linçin hedefi haline getirilmesi veya sembolik linçin bir uygulayısı olarak ortaya çıkmaktadır. Medya ve şiddet konulu tartışmalarda, özel hayatın mahremiyeti ve herhangi bir suçtan dolayı şüpheli konumunda olan kişilerin teşhir edilerek mağdur edilmesi önemli bir yer tutmaktadır. Suçlu olduğu ispatlanmamış -ki suçlu dahi olsa- insanlar, haberlerde sembolik olarak linç edilebilmekte ve aynı zamanda fiziksel şiddet uygulanan linç olaylarının da hedefi haline getirilebilmektedir.

Lincin unsurlarından “mağdur” özellikle haberler aracılığıyla hem fiziksel linç hedef olarak gösterilmekte hem de sembolik olarak linç edilebilmektedir.

Haberlerin yapılaşmış dili, toplumsal yapıda var olan, sınıfsal, cinsiyetçi, ırkçı vb. her türlü iktidar ve egemenlik ilişkilerinin yeniden üretilmesinden sorumsuz

ya da bağımsız görülmemelidir.⁵⁰ Haber konularının seçimi yoğunluğu ve içerdiği mesajlar toplumun dünyayı algılama şekline katkıda bulunmaktadır. Suç ve şiddet ile ilgili haberler insanların özellikle güven/güvensizlik algısını etkilemekte ve engellenme duygusunun oluşmasına katkıda bulunmaktadır.

Suçların artması ile ilgili haberler, toplumsal güven algılamasını suçların bizatihi artmasından daha fazla etkileyebilmektedir. Oluşan güvensizlik duygusu, engellenme duygusunu, engellenme de saldırganlık eğilimini artırmaktadır. Saldırganlık fiziksel olarak gerçekleşmese bile çantalarda taşınan göz yaşartıcı gazlar, arabalarda bulundurulmuş sopalar, otostop yapan insanların arabaya alınmaması gibi şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Güven algısı üzerinde araştırma yapan Mehmet Kul Konya ilinin Kulu ilçesinde hiç “kapkaç” olayı yaşanmadığını ancak Kulu’da yaşayan bir vatandaşımızın “artık bahçe kapılarını kilitlemeye, geceleri sokakta gezmeye başladık. Neden mi? Görmüyor musunuz televizyonlardaki haberleri. Kapkaç suçları arttı. Artık sokaklara çıkarken tedirgin oluyorum açıkçası” şeklinde yaptığı açıklamayı medya yoluyla oluşturulan güvensizlik algısı olarak tanımlamaktadır. Kul’a göre suçlarla beraber güvensizlik dışsal bir gerçeklik olarak var olmakta ve akabinde çeşitli araçlarla yayılan güvensizlik “nesneleştirilmekte” ve en sonunda da güvensizlik toplum tarafından içselleştirilmektedir.⁵¹

⁵⁰Ç. Dursun, “Haber Ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek”, Der. S. Alankuş, **Gazetecilik ve Habercilik** içinde, İstanbul, İletişim Vakfı Yayınları, 2003.

⁵¹ M. Kul, “Risk Toplumunda Kriminal Güvensizlik”, **İstanbul Conference On Democracy & Global Security** içinde, Ankara, EGM Basımevi, 2006, s. 324.

Interpol genel suç istatistik raporuna göre İsveç'te 1 milyon, Türkiye'de 300 bin suç olayı meydana gelmesine karşın İsveç'in Türkiye'den daha güvenli olduğunun düşünüldüğü tespit edilmiştir. Kul'a göre İsveç'in Türkiye'den daha güvenli bir ülke olduğu algısına kriminal güvensizlik yani suç mağduru olma korkusu sebep olmakta ve bu güvensizliğin oluşumunda da medya büyük rol almaktadır.⁵²

Güvensizlik algısı hem engellenme duygusunun hem de tehdit algısının oluşmasına sebep olmaktadır. Ortaya çıkan bu engellenme duygusu ve tehdit algısı bazı durumlarda fiziksel şiddete dönüşebilmekte ve hemen olmasa da belli bir süre sonra dışa vurulabilmektedir. Saldırganlık ayrıca engellenmenin kaynağına veya tehdit unsuruna yöneltilemediği durumlarda da engellenmenin veya tehdidin kaynağına değil de başka bir yöne yönlendirilmektedir. Kitle iletişim araçları aracılığı ile oluşan engellenme, güvensizlik ve tehdit algısı sonucu ortaya çıkan saldırınlık çoğunlukla yön değiştirmektedir.

1.2.2. Yön Değiştirme, Suçlu Arama, Günah Keçisi Seçme

Saldırganlığımızı ortaya koymayı engelleyen çok sayıda neden vardır. Saldırganlık dürtüleri, ağzı kapalı bir su kabında biriken buhar gibi üst üste binmekte ve bir süre sonra patlak vermektedir. Bu patlama gerçekleştiğinde saldırınlık engellenmenin kaynağına değil bir sebeple herhangi bir kişi veya nesneye yöneltilmektedir. Telefonunu yere atıp parçalayan, arabasını tekmeleyen veya

⁵² M. Kul, 2006, s. 325.

patronundan azar işittiği için aile fertlerine şiddet uygulayan birisinin oluşan saldırganlığı engellenmenin kaynağına değil de başka bir yöne kanalize etmesi durumuna “saldırganlığın yön değiştirmesi” denilmektedir.⁵³

Bu durum bizi, şu ya da bu nedenle, gerçek kaynaklarına karşı açığa vurulamayan saldırgan duygulara ne olduğu tartışmasına getirmektedir. İnsanlar sık sık birbirleri tarafından engellenir ya da rahatsız edilirler, fakat karşılık vermeyebilmektedirler. Çünkü engelleyen kişi kendisinden güçlü veya uzakta ya da engellenen kişi tepki verme hususunda çekingen olabilmektedir. Yön değiştirme bu tip durumlarda sıkça görülmektedir.

Örneğin terör olayları karşısında engellenme hissi duyan insanlar engellenmenin kaynağına yani tehdit olarak görülen terör örgütüne saldırıda bulunamamaktadır. Bu sebeple oluşan saldırganlık ve şiddet duygusu çeşitli şekillerde dışa vurulabilmektedir. Sosyalleşmenin bireysel anlamda gerçekleşme düzeyine ve birçok etkene göre dışa vurum şekli değişmektedir. Örneğin terör olaylarını protesto etmek için yapılan yürüyüş ve gösteriler engellenme duygusunun bir çeşit dışa vurumudur.

Bireylerin sosyo-kültürel durumları, içinde bulundukları durum ve aidiyet duydukları gruplar, bu dışa vurumun ne şekilde olacağını belirleyen temel unsurlardan biridir. Teröre karşı oluşan bu engellenme ve tehdit algısı saldırganlığın fiziksel şiddet uygulamasına da dönüşebilmektedir. İşte bu noktada yön değiştirmenin temel bir ilkesi önem kazanmaktadır. Saldırganlık yön değiştiğinde

⁵³ N. Bilgin, 2003, s. 280.

hedef olarak seçilen kişi veya kurum, engellenmenin gerçek kaynağına ne kadar çok benziyorsa, engellenenin saldırgan içtepileri o kadar güçlü olmaktadır.⁵⁴

Saldırganlığın yön değiştirmesi engellenme ya da tehdit kaynağına saldırılamadığı zaman başvurulmaktadır. Ancak engellenme kaynaklarının görülebilir ve kimliklenebilir olmadığı zamanlarda insanlar saldırganlıklarını herhangi bir kişiye veya nesneye uygulayabilmektedirler. Bu duruma sosyal psikolojide “suçlu arama” veya “taşlanacak karga arama” denilmektedir. Arabasının tekerinin patlamasından, iş yerindeki problemlere kadar bütün olaylar bu şekilde bir kızgınlık yaratabilmektedir. İşte bu huzursuzluk hali trafikte küçük bir olaya aşırı tepki vermeden bir suçluyu linç etme girişimine kadar herhangi bir şekilde dışa vurulabilmektedir. Ulaşım araçlarının bilet fiyatlarını artması sonucu belediyeye öfkelenen insanların, bozuk parası çıkışmadığı için bilet satış memurunu dövmeleri bu kavramı açıklamada verilen genel bir örnektir.⁵⁵

1.2.3 Uzaklaştırma (Kişiliksizleştirme), “Öteki” ve Narsisizm

Saldırganlığı etkileyen faktörlerden biri de saldırgan ile mağdurun birbirlerinden uzakta bulunmalarıdır. Şiddet, uzakta bulunan birine karşı yakında olana nazaran daha kolay uygulanabilmektedir. Mağdura yakın olma mağdurun acı ve hislerinin duyulması ve acıma hissinin oluşmasına veya buna benzer nedenlerle saldırganlığın şiddetini azaltabilmektedir. Uzaklaştırma kavramının her ne kadar

⁵⁴ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.289

⁵⁵ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.290

düzanlamı fiziksel bir uzaklığı ifade etse de yananlamı; “insanlıktan uzaklaştırma”⁵⁶ anlamını veya ötekileştirmeyi ifade etmektedir. Hedef ne kadar uzaklaştırılırsa ve ötekileştirilirse yani kişiliksizleştirilirse, saldırı o nispette kolay gerçekleşebilmekte ve şiddeti de artabilmektedir.

Göremediğimiz ya da herhangi bir sebepten dolayı, kişisel olarak özdeşleşemediğimiz birine saldırmak görebildiğimiz veya özdeşleşme yapabildiğimiz bir kişiye saldırmaktan nispeten daha kolaydır. Kurban ne kadar ötekileştirilirse ve kişiliksizleştirilirse saldırının şiddeti de o kadar güçlü olmaktadır.⁵⁷

Johnson, Sears ve McConahan, yaptıkları bir dizi inceleme sonucunda azınlıklara karşı, ayırıcı, bölücü ve ırkçı uygulamalarda bulunmanın, azınlığın “görülemez” olduğu zaman daha kolay olduğunu tespit etmişlerdir. 1960'lardaki getto ayaklanmalarına kadar siyahların, beyazlar için görünmez olduğunu ve bu görünmezliğin, ırklar arası ilişkilerin çok zayıf olmasından ve medyada siyahların temsil edilmemesinden kaynaklandığını belirtmişlerdir.⁵⁸ Araştırmacılara göre beyazlar, ötekileştirilen ve kitle iletişim araçlarında temsil edilmeyen siyahlara karşı işleyen kurum ve uygulamaları, edilgen bir şekilde desteklemiştir. Ancak sebep oldukları acı ve sefaletle, hiçbir zaman yüz yüze gelmemişlerdir. Ayaklanmalardan sonra siyahlarla ilgili yayınların artması “görünmezliği” tersine çevirmeye başlamış

⁵⁶ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.284

⁵⁷ C. W. Turner, J. F. Layton ve L. S. Simons, “Naturalistic studies of aggressive behavior: Aggressive stimuli, victim visibility, and horn honking”, **Journal of Personality and Social Psychology**, S. 31, 1975, s. 1098-1107, Akt.; J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 270.

⁵⁸ P. B. Johnson, D. O. Sears, J. B. McConahay, “Black invisibility, the pres and the Los Angeles riot”, **American Journal of Sociology**, S.76/4, 1971, s. 698-721, Akt.; J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 275.

ve beyazların, ırklar arası eşitsizliklerin gerçek maliyetini daha iyi görebilmelerini sağlamıştır.⁵⁹

Uzaklaştırma günümüzde ötekileştirme kavramıyla özdeşleşmiş durumdadır. Son yıllarda artan şiddet olaylarında mağdurun belirlenmesinde ötekileştirmenin rolü yadsınamaz boyutlardadır. Özellikle politik nedenlerle gerçekleştirilen linç olayları incelendiğinde önemli faktörlerden birinin de ötekileştirme olduğu açıkça gözlenebilmektedir. Ötekileştirmede iki unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar bireysel anlamda “ben” ve karşıtı “sen”, sosyal hayatta “biz” ya da “öteki”ler linç olaylarında ise “linç edenler” ve “mağdur” olarak ortaya çıkmaktadır.

“Öteki”, bahsedilen şeylerden uzakta bulunan veya daha az mühim olan olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰ Merkezin dışında, değersiz, eksik, kendi kendine yetmeyen gibi olumsuz sıfatlarla ifade edilen öteki, var edilen ve sürekli olumsuzlanan, karalanan, hiçbir olumlu özelliği bulunmayan bir tanımlamadır.⁶¹ Lincin mağdurları her zaman linç eden için öteki durumundadır. Galatasaraylılar, Fenerbahçeliler için; Fransızlar, Almanlar için; Filistinliler, İsrail için; eşcinseller, erkek veya kadınlar için öteki olabilmektedir.

Ötekileştirme kavramının temelinde olumsuzlama bulunmaktadır. Hegel, bu olumsuzluğun öteki ve öznenin var olması için zorunlu bir koşul olduğunu ve

⁵⁹ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s. 285.

⁶⁰ M. Doğan, **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1999, s. 879.

⁶¹ Ö. Aytaç, “Polisin ‘Biz’ / ‘Kendi’ Olma Kültürü İçinde’ Öteki’ Olan Yurttaş Algilama Etiği & Bunun Pratik Hayattaki İzdüşümleri”, **Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi**, Ankara, 2001.

öznenin var olabilmek için öteki ile arasında dolayımmlama ilişkisi içine girmesi gerektiğini belirtmektedir.⁶²

Dursun Hegel'in öznesini, “kendini bilebilmek için durmaksızın kendisi dışına yönelen bir özne” şeklinde tanımlamaktadır. Dursun’a göre bu özne, sürekli yolculuk halinde, kendi dışına çıkan ve her geri dönüşünde, bir önceki kendini bulamayan bir öznedir. Hegel'in öznesi, kendini kaybetmekten ve ardından bulduğu kendiliğin bir önceki kendi olmayışından tekrar tekrar acı çeken bir öznedir. Kendinden yine kendine bir yolculuk halindedir. Hegel, tözsel olanın yani kendi dolaysızlığı içinde özne/nesne birliği anlamında mevcut olan bilginin, kendisiyle yetinmediği ve kendisini dolaylı olarak kavramak istediği noktada olumsuzlamanın gerçekleştiğini belirtmektedir.⁶³

Öteki ve özne arasındaki bu dolayımmlama ilişkisi ve özündeki olumsuzlama sosyal hayata da yansımakta, kimlik ve öznenin kendini tanımlamasında ortaya çıkmaktadır. Dursun, öznenin tanıma diyalektiği sonucu nasıl belirlediğini ortaya koymayı, ötekilik, dolayısıyla da kimlik ve ideoloji konusundaki herhangi bir kuramsal ilerleyişin ilk önemli aşaması olduğunu belirtmektedir.⁶⁴

Uzaklaştırma, ötekileştirme gibi şiddeti ve saldırganlığın hedefi olan mağdurun belirlenmesinde etkili unsurlarından olan kavramları anlamamıza yardımcı olacak bir diğer kavramda Freud’un *narsisizm*idir. Freud, normal bir kişide narsisizmin gelişmesinin ana rahmindeki cenin halinde başladığını ve bu aşamadaki

⁶² G. W. F. Hegel, **Phenomenology of Spirit**, 1977, Çev. A. V. Miller, UK., Oxford University Press, Akt.; Ç. Dursun, “Hegel’de Kendilik Bilinci ve Öteki İçindeki Yolculuk”, **Doğu Batı Dergisi**, S.28, 2004, s.184.

⁶³ Ç. Dursun, 2004, s. 184.

⁶⁴ Ç. Dursun, 2004, s. 185.

narsisizmin “mutlak narsisizm” olduğunu ve insanın doğumla mutlak narsisizmden, dış dünyanın algılanmasına, nesnelerin keşfedilmesine doğru bir adım attığını belirtmektedir.⁶⁵ Bebeğin dıştaki nesneleri kendi başlarına “ben olmayan” nesneler olarak algılayabilmesi aylar sürmektedir. İnsan, dışta libidosuna nesne bulsa da her zaman bir ölçüde narsist kalmaktadır.⁶⁶ Fromm’a göre her insanda ulaşılamayacak, her türlü çözülme çabasına karşı direnen narsist bir çekirdek kalmaktadır.⁶⁷

Narsisizmin en ilkel örneği normal bir insanın kendi bedenine karşı edindiği tutumdur. İnsanların çoğu kendi bedenlerini, yüzlerini, biçimlerini beğenmektedir. Bu beğenmişlik yani narsisizm, insanın başka insanlarla ilişki kurma durumuyla çatışma halinde olmasına sebep olmaktadır. Çünkü birey yaşamını ancak kendisini topluluklar içinde bir düzene sokarak sürdürebilmektedir.⁶⁸

Narsisizm, yaşamı sürdürebilmek için gereklidir ancak yaşam için bir tehlikedir de. Bu çelişkinin iki çözüm yolu bulunmaktadır. Birinci çözüm: Biyolojik açıdan gerekli olan narsisizmin yoğunluğunu, sosyal hayatta çatışmasız bir şekilde yaşayabilinecek derecede düşük bir seviyeye indirgemektir. İkinci çözüm: Bireysel narsisizmin topluluk narsisizmine dönüştürülmesidir. Topluluk narsisizminde, narsist tutkunun nesneleri birey yerine, boy, ulus, din, ırk vb. olmaktadır. Böylece narsist enerji korunarak bireysel narsisizmden toplumsal narsisizme bir geçiş yaşanmaktadır.⁶⁹

⁶⁵ S. Freud, **Group Psychology**, Standart Edition, C. XVIII, s.130, Akt.; E. Fromm, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, 6.Baskı, İstanbul, Payel Yayınları, 1994. s. 56

⁶⁶ S. Freud, **Totem ve Tabu**, Çev. N. Berkes, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1971.

⁶⁷ E. Fromm, **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, 6.Baskı, İstanbul, Payel Yayınları, 1994, s.56

⁶⁸ E. Fromm, 1994, s.60

⁶⁹ E. Fromm, 1994, s.67

Fromm'a göre toplumsal narsisizm, bireysel narsisizmden farklı olarak daha az fark edilebilmektedir. Fromm, narsist topluluğun üyelerinin, kendi topluluklarının öteki topluluklardan daha erdemli ve daha üstün olduğuna inandırıldıklarını belirtmektedir. Bir kişinin ben akıllıyım, çalışkanım, çok güzelim gibi kendini öven ifadeler kullandığında narsist yön kolaylıkla fark edile bilmektedir. Ancak bir topluluk için bu söylendiğinde toplumsal narsisizm kolayca fark edilememektedir.⁷⁰

Ülkemizde son yıllarda kurulan bazı milliyetçi dernek ve kurumların düzenlediği konferans ve benzeri etkinliklerde bu yaklaşım görünür hale gelebilmektedir. Örneğin Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi⁷¹ Başkanı Taner Ünsal Mersin'de yerel bir televizyonda yaptığı bir konuşmasında dünyanın en üstün ve asil milletin Türk Milleti olduğunu düşünen insanlar yetiştirerek devrim yapacaklarını ifade etmektedir.

“(...)biz Vatansever Güç birliği olarak Türk devrimini gerçekleştireceğiz. Milli şuur sahibi Türk çocukları yetiştirilecek, Amerikanlaşmamış, Avrupa birliğinden, Arap milliyetçiliğinden uzak, şeyhim bilir mantığından uzak, ben bilirim diyen, dünyayı ben yöneteceğim diyen. Dünyanın en üstün asil milletin evladıyım diyen ki doğrusu budur bu. Benim atalarım 44 milyon km² de dünyaya hükmetti. Milattan önce iki

⁷⁰ E. Fromm, 1994, s.71

⁷¹ Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi; dernek olarak örgütlenen sivil bir yapı olmakla birlikte daha çok bağımsızlık gibi ulusalcı karakterleriyle öne çıkan bir dernektir. Türkiye genelinde yaklaşık 3 bin dernek üyesi olduğu bilinmektedir. “Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi”, http://tr.wikipedia.org/wiki/Vatansever_Kuvvetler_G%C3%BC%C3%A7_Birli%C4%9Fi_Hareketi, 07.07.2007.

binlere bakın beş yüzlere bakın milattan sonralara bakın, dünyada olan bütün devletlerde en büyük Türk devletleridir. (...)"⁷²

Ünsal'ın milliyetçilik anlayışındaki gibi kendi durumunu üstün görmenin, bunun dışındakilerin ötekileştirilmesinin özünde kendine hayranlık yatmaktadır. "biz" hayran olunacak durumdayızdır; "onlar" nefret edilecek durumdadırlar. "biz", iyiyizdir, "onlar" kötüdürler. Kişinin kendi öğretisine yöneltlen her türlü eleştiri, kötü niyetli ve dayanılmaz bir saldırı ve tehdit olarak algılanmaktadır. Saldırganlığın kaynağı çoğu zaman fiziksel ve sembolik şiddetin ve saldırganlığın mağduru olabilmektedir. Tehdit olarak algılanan her şey yok edilmesi gereken düşmanlar olarak algılanmaktadır.⁷³

"Biz" ve "öteki" ayrımı, etnik vurgulu milliyetçilik, milli kimliğin keşfi sürecinde de ortaya çıkmaktadır. Çünkü doğal olarak her "biz" bilinci, kendini diğerlerinden ayıran bir sınıra ve ötekinin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Burada sınırı kesinleştiren ve bu özelliğiyle "biz" bilincinin şiddetini yükselten katalizör daha önce de ifade edildiği gibi "olumsuzlamadır". Bu sebeple etnik bilincin oluşma aşamasında, çevrede yer alan etnik kimlikler bir çatışma kaynağı olarak algılanabilmektedir.⁷⁴

"Millet" kavramına ilişkin genel bir tanım yapmak gerekirse, milliyetçilik: "İnsanın ait olduğu grubu yani sosyal kimliğini oluşturan, sosyal kimliğine referans olan grubun pek çok özelliğinden bir tanesi olan milliyetini kendi sosyal kimliğini

⁷² "VKGB Hareketi Başkanı Taner Ünsal'ın konuşması", www.youtube.com/watch?v=6MCZ8x5fcio, 07.07.2007.

⁷³ E. Fromm, 1994, s.78.

⁷⁴ K. Kirişçi, G. M. Winrow, **Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1997, s.12.

tarif etmede diğerlerine göre öne çıkarması ve diğerlerine göre baskın hale getirmesidir.”⁷⁵

Genel olarak Türk milliyetçiliği veya Atatürk milliyetçiliği kavramı ile Anayasa’yla resmiyet kazanan milliyetçilik anlayışı, kendi milletini diğer milletlerden üstün gören ya da diğer etnik kökendeki insanların acı çekmesine yol açacak davranışlarda bulunan “Nazizm” gibi narsist bir yaklaşım değildir. Türk milliyetçiliği resmi bir teori olarak birleştirici ve kuşatıcıdır. Anayasa’nın değiştirilmesi dahi teklif edilemeyen ikinci maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin Atatürk milliyetçiliğine bağlı bir devlet olduğu vurgulanarak milliyetçilik resmi bir söylem ve ideolojik boyut kazanmaktadır. Resmi milliyetçi söylem, yine Anayasa’da vatandaşlık kavramının tanımlanmasında “Türkiye Cumhuriyeti devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” şeklinde kendini göstermekte ve tanımlamaktadır.⁷⁶ Anayasal vatandaşlığa dayalı millet anlayışı bu noktada ortaya çıkmaktadır. Anayasal Vatandaşlık; ulusal devleti, din, dil, ırk gibi tarihten ya da coğrafyadan gelen “kültürel kimlikler” yerine, mensup olunan ülkenin siyasal kimliğine ve bu ülkenin “eşit haklara dayalı vatandaşlığı” kavramına bağlayan bir anlayışı dile getirmektedir.⁷⁷

Anayasa’ya göre Ermeni, Kürt, Arap, Alman veya herhangi farklı bir etnik kökenden gelen bütün vatandaşlar Türk’tür. Anayasa’da Türk kavramı etnik bir birlikteliği değil, siyasi bir birlikteliği ifade etmektedir. Milliyetçilik ideolojisi pratik

⁷⁵ M. Göregenli, “Psiko-Politik Açıdan Milliyetçilik, Irkçılık, Linç”, Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi Paneli, İstanbul, 12.02.2007, www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=276, 07.07.2007.

⁷⁶ “Madde 66/1.” **T.C. Anayasası**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1997.

⁷⁷ E. Kongar, “**Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık**” www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php, 15.07.2007.

siyasi hayatta teorik resmi söylemden bazı noktalarda ayrışabilmektedir. Bu ayrışım özellikle toplumsal kimlik oluşum sürecinde gözlenebilmektedir.

Milliyetçilik bir kimlik meselesidir ve kimlik oluşumu her zaman bir “öteki”ne ihtiyaç duymaktadır. Kendini diğerlerinden farkı ile tanımlamakta ve ötekinin varlığı kolektif ve bireysel kimliğin oluşumu ve devamında çeşitli boyutlarda işlev görmektedir.⁷⁸

Kimlik, oluşum sürecinde öteki ve biz kavramlarını milliyetçiliğe taşır. Ancak milli devletin egemenliğindeki toprak üzerinde sadece çekirdekteki etnisitenin olmayışı, milliyetçiliğin etnik kimlikten daha yumuşak bir dokuda oluşumunu sağlamaktadır/sağlamalıdır.⁷⁹

Başka kimlikleri dışlayarak kendi kimliğini güçlendirme eğilimi taşıyan ögeler, ulus devlet oluşumu içinde, öteki kimliklere karşı duyarsız, hoşgörüsüz, hatta düşmanca tutum ve davranışlar içinde olan gruplar tarafından toplumsal etkileşimi engelleyici bir işleve doğru kaydırılabilmektedir.⁸⁰ Bu katı tutum ve anlayış milleti oluşturan çekirdek etnisitenin diğer etnisiteleri öz kimliklerinin temsilcisi olarak görmekte zorlanmalarına da sebep olabilmektedir.

Örneğin VKGB hareketinin başkanı Ünsal’ın, halka açık bir konferansında ki ifadeleri etnik kökene vurgu yapan milliyetçiliğin diğer etnisite kökenli vatandaşları nasıl ötekileştirildiğini açıkça göstermektedir. Ünsal başlatmış olduğu

⁷⁸ S. Aydın, **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği**, İstanbul, Öteki Yayınevi, 1998.

⁷⁹ Martin E. Marty - “Fundamentalism as a Social Phenomenon”, **Bulletin The American Academy of and Science**, S. 42/2, 1988, s. 1-20, Akt. E. J. Hobsbawm, 1780’den Günümüze, Milletler ve Milliyetçilik, Program, Mit, Gerçekçilik, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993.

⁸⁰ E. Kongar, a.g.e.

hareketi; Türkiye'nin geleceğini inşa edecek bir proje olarak tanımlamakta ve konuşmasının devamında Türk ırkından gelmeyen Türk vatandaşlarının devlet yönetiminde olmasından dolayı Türkiye'nin bir sömürü ülkesi olduğunu ve ayrıca bu ülkenin asli sahiplerinin Türk ırkından gelen Türklerin olduğunu belirtmektedir. Ünsal Konuşmasında;

“Bu güne kadar, işbirlikçiler gayri Türkler konuştu, onlar yönettiler ve Türkiye'yi bu hale getirdiler, uçurumun kenarına getirdiler, birazda Türk çocukları konuşsun, yeter artık. Bundan sonra bu milleti Türk çocukları idare edecek, Türkler idare edecek, Milli şuur sahibi Türkler idare edecek Ben Türk değilim diyorsa, ben milli devlete inanmıyorum diyorsa, ben tam bağımsızlığa inanmıyorum diyorsa, ben işbirlikçiyim diyorsa, gitsin başka ülke arasın kendine, burası bizim yurdumuz, biz bu ülkenin sahibi, aslisiyiz”. (...) ⁸¹

Anayasa'da her ne kadar bütün vatandaşlar Türk olarak tanımlansa da etnik milliyetçi yaklaşımı benimseyen gruplar bunun böyle olmadığını söylemleriyle göstermektedir.

Etnik kimliklerin millet haline gelmesi karşısında tersine bir hareket olarak milletlerin etnikleşmesi olarak tarif edilen bir başka eğilim de, milli egemenliğe meydan okuyan ve kendi milliliğini inşa etmek isteyen hareketlere karşı hakim milliyetçilikte görülebilmektedir. ⁸² Çekirdek olan baskın etnisite, “içlerinde” ortaya

⁸¹ “VKGB Hareketi Başkanı Taner Ünsal'ın konuşması”, www.youtube.com/watch?v=6MCZ8x5fcio, 07.07.2007.

⁸² M. N. Bostancı, “Etnisite, Modernizm Ve Milliyetçilik” www.bkd.org.tr/analiz_ac.asp?id=13, 14.07.2007.

çıkan bu “öteki”ne karşı, kendilerini daha sınırlı biçimde, hatta çatışmanın şiddetine göre kendi etnik alanları içinde tanımlamayabilmektedirler.⁸³

Baskın Oran “Türk” kavramı ile bu ülkede yaşayan bütün insanların işaret edildiğini ancak uygulamada bu kavramla sadece “müslüman”, “sünni” ve “Türk ırkından” olanların tarif edildiğini belirtmektedir. Oran’a göre özellikle toplumsal kriz dönemlerinde, bu çelişki, çekirdek etnisist kutba doğru yaklaşarak artmakta ve daha görünür hale gelmektedir. Bu tip kriz durumlarında ortaya çıkan “Türklük”, resmen, hukukî-siyasî bir statüyle, vatandaşlık bağıyla tanımlanmaktadır. Ancak milliyetçiliğin bu “resmî görüşü” dışında, asla terk edemediği bir de “özde” görüşü olduğu düşünülmektedir ki, o milletin “sahici” tanımı için mutlaka etnik anlamda Türklüğü esas almaktadır.⁸⁴

⁸³ VKGB hareketinin başkanı Ünsal yerel bir televizyonda yaptığı diğer bir konuşmasında, Türkiye’de yaşayan bütün etnisitelerin Türk ırkının bir boyu olduğunu ve Orta Asya’dan yayıldığını ve yapılan kafatası araştırmaları ile bunun ispatlandığını iddia etmektedir. Ünsal dış kuvvetlerin etkisiyle Türklüğe karşı bir ırkçılık yapıldığını ve bunun sonucunda Türk ırkından olmadığını düşünen insanların olduğunu belirtmektedir. Ünsal’ın milliyetçilik anlayışı hem milletlerin etnikleştirilmesine hem de etnik kimliklerin millet haline getirilmesine bir örnektir. **VKGB Hareketi Başkanı Taner Ünsal’ın konuşması**, www.youtube.com/results?search_query=taner+%C3%BCnsal&search=Search, 07.07.2007

⁸⁴ Oran uygulamadan çeşitli örnekler vererek devletin bu tutumunu gözler önüne sermektedir. 1950’lere kadar Ankara Asker Baytar Mektebi’ne girmek için gerekli şartlar arasında “Türkiye cumhuriyeti tebaasından ve Türk ırkından olmak” şeklinde bir madde bulunmaktaydı. Bunun haricinde Yargıtay 1971 tarih ve 74 sayılı kararlarında Balıklı Rum hastanesi mütevellisi “Türk olmayanlar” olarak tarif edilmiştir. Bir diğer örnek 1988’de Sabotajları Önleme Yönetmeliğinde 5J maddesinde sabotaj yapabilir diye şüpheli olan gruplar arasına memleket içindeki yerli yabancılar şeklinde tanımlama yapılmıştır. Bir diğer örnek; 1996 yılında Danıştay 12. dairesince de onaylanan, İstanbul 2 numaralı idare mahkemesinin kararında İstanbullu Rum öğretmeni için “yabancı uyruklu Türkiye cumhuriyeti vatandaşı” şeklinde tarif yapılmıştır. Ve en son olarak yakın zamanda 2006 yılının Şubat’ında cumhurbaşkanlığına bağlı devlet denetleme kurulu, gayri-müslim vakıflarını bu ülkede gayri-müslim vatandaşlarımızın kurduğu vakıfları yabancı vakıflar kategorisinde değerlendirmiştir. B.Oran, “301. Madde Tartışması”, **NTV Neden? Programı** 26.09.2006.

Türk milliyetçiliğinde ötekileştirme, içerde ve dışarıda yurdu bölmek isteyen mihraklar söylemi üzerinden yapılmaktadır. Bu ötekileştirme yurt içinde “ya sev; ya terk et”; yurt dışındaki ötekiler için de “Türk’ün Türk’ten başka dostu yok” sloganlarıyla ortaya çıkmaktadır.⁸⁵

Diğer bir örnek de Mersin’de Kuvayi Milliye Derneği’ne yeni üye olan on iki kişinin katılım töreninde yapılan yemin sırasında kullanılan ifadelerdir. Dernek Başkanının tekrarlatarak yaptırdığı yemin, “Türk anadan, Türk babadan doğmuş, soyunda dönme olmayan, Türkoğlu Türküm ben, Kuvayi Milliye’nin bir üyesi olmaktan sonsuz bir gurur duyuyorum, (...) bu uğurda, ölmek var, öldürülmek var, öldürmek var (...)” şeklinde ifadeler içermektedir. Törenden sonra açıklama yapan dernek başkanı; Türkiye’de 13500 kişinin hain olduğunu ve bu hainlerden hesap soracaklarını ifade etmiştir.⁸⁶

Kutuplara kayan bu düşünce sistemi her zaman yurt içinde ve yurt dışında kendisine hedef bulabilmekte ve özellikle siyasi nedenlerden dolayı meydana gelen linçlerde terör örgütü ile bağlantısı olduğu düşünülen veya ortaya attığı iddia ve düşüncelerle Türklüğe hakaret ettiği düşünülen veya herhangi bir sebeple baskın olan milli söylemi eleştiren herkes fiziksel veya sembolik şiddetin ve lincin mağduru olabilmektedir.

⁸⁵ İ. Tekeli, “Tarih Yazıcılığı ve Öteki Kavramı Üzerine Düşünceler” **Tarih Eğitimi ve Tarihte “Öteki” Sorunu** içinde, İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları, 1998. Akt.; M. N. Bostancı, a.g.e.

⁸⁶ “Ulusalci Dernekten ‘Ölüm’ Yemini” www.medya24.com, 06.06.2007. ve www.youtube.com/watch?v=hHSCPx3Nnjc, 07.07.2007,

1.3. KİTLE, KALABALIK, GRUP VE SOSYAL ETKİ

Lincin diğer bir unsuru suçun failleri insanlardır. İnsanlar bir araya geldiklerinde tek başına olduklarında yapmayacakları/yapmayacakları bir şeyi yapabilmekte ve linç gibi ilkel bir suçun aktörü olabilmektedirler. Kitle, grup ve kalabalık kavramları bu noktada önem kazanmaktadır.

“Kitle” kavramının kullanım şekline göre hem olumsuz, hem de olumlu anlamları bulunmaktadır. “Kalabalık”, “yığın” ya da “güruh” anlamında kullanıldığında çoğunlukla kültür, zekâ, hatta ussallık yoksunluğu gibi olumsuz anlamlar yüklenmektedir. Sosyalist gelenek içinde kitle kavramı ile, ortaklaşa amaçlar için bir araya gelerek örgütlenmiş işçi sınıfı gibi yapılara işaret edilmektedir.

Denis McQuail “kitle” kavramının çok kullanılmasına karşın yan anlamlarının çokluğu nedeniyle tanımının yapılmasının neredeyse olanaksız olduğunu belirtmiştir.⁸⁷

Kitle kavramı ilk olarak Gustave Le Bon ve Ortega Y Gasset gibi muhafazakâr düşünürlerce ortaya atılmıştır. Gasset, kitle kavramını; “bilimsel ve teknik bilginin hızla yayılması üzerine kurulmuş olan liberal demokrasinin yarattığı, geleneksel kültürün uygarlaştırıcı etkisiyle aydınlanmayan, ilkel, kültürsüz alelade bir insanlar yığını” şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁸ Gasset’in tanımında ideolojinin etkisi açıkça görülmektedir. Kitle bütün olumsuz özellikleriyle, kalabalık veya yığın anlamında kullanılmıştır. Kitle kavramını kullanan Le Bon ise kitleyi; “genelde farklı

⁸⁷ E. Mutlu, **İletişim Sözlüğü**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2004, s. 180.

⁸⁸ O. Y. Gasset, **Kütlelerin İsyanı**, Çev: N. Muallimoğlu, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1996, s. 20.

statüde, ancak belirli bir fikir etrafında birleşmiş kişilerin bir araya gelmesi ile oluşan insanlar topluluğu” şeklinde tanımlamaktadır.⁸⁹

Kitle kavramı eski kuramlarda “kalabalık” veya “grup” olarak tanımlanan insan birlikteliklerine denk gelen anlamlarda kullanılabilmektedir. Linç olayları incelendiğinde, linci gerçekleştiren kişilerin bazen grup bazen de kalabalık olarak tanımlanabilecek özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Linç, genel olarak kalabalık niteliğinde insan toplulukları tarafından işlenen bir suçtur. Ancak kalabalıklar belli bir amaca yöneldikten sonra grup özelliği taşıyabilmektedir. Ayrıca özellikle siyasi nedenlerden dolayı linçlerde, bireylerin olay yerinde tesadüfen bulunan bir kalabalık değil de, planlı bir şekilde orada bulunan bir grup oldukları görülmektedir. Bu sebeple çalışmanın bu bölümünde sosyal psikolojinin grup dinamiği ve birey üzerindeki etkileri incelenmiştir.

1.3.1. Sorumluluk Dağılması ve Kimliksizleştirme

Grup veya kalabalığın birey üzerindeki en önemli etkilerinden birisi, insanların yalnız başlarına yapmayacakları davranışları kalabalık içinde, kalabalığın dinamiğinden etkilenecek şekilde yapabilmeleridir. Eylem şiddete dayalı davranışlar içerdiğinde çok çarpıcı ve korkutucu bir hal alabilmektedir. Bu tip suçlara karışan insanlarla yapılan görüşmelerde; “yalnız başlarına şiddet olaylarında bulunmayı

⁸⁹ G. Le Bon, **Kitleler Psikolojisi**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2005 s. 15.

hiçbir zaman düşünmediklerini ve olaylar sona erdiğinde, yaptıkları karşısında donakaldıklarını” ifade etmişlerdir.⁹⁰

Kalabalık içinde insanların daha saldırgan olmalarının sebebi, sorumluluk duygusunun bireysel anlamda azalması ve sorumluluğun grubun diğer üyelerine dağılması olarak açıklanmaktadır. Bu durum “sorumluluk dağılması” veya “bireysellikten uzaklaşma” olarak adlandırılmaktadır.

İnsanlar grup içinde ayrı birer birey olarak değil de grubun parçaları olarak tepki gösterebilmektedirler. Grubun yarattığı sorumluluk dağılması bireysizleştirme derecesi bakımından, gruplar oldukça büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Bir grubun bireysizlestirmesi arttıkça üyelerinin davranışları daha özgür ve engelsiz duruma gelebilmektedir.

İnsanlar toplum içinde medeni davranma normuna karşı gelmemek için temeldeki tepkisel, saldırgan ve bencil doğalarını pek göstermemektedirler. Bastırılan bu özellikler kalabalıkta açığa çıkabilmektedir. Buna aracı olan mekanizma ise “kimliksizleşmedir”.⁹¹

Grup üyelerini daha az kimliklenebilir duruma getiren her unsur bu dışavurumu artırmaktadır. Grup üyeleri kendilerini grubun daha fazla bir parçası olarak hissettikçe ve başkalarınca da böyle görüldükçe, bireyler olarak daha az tanınabilir hale gelmekte, kendilerine özgü bir kimlikleri olduğuna ilişkin duyguları güçsüzleşmekte ve daha fazla sorumluluktan uzak davranabilmektedirler. Kalabalık içinde insanların çok büyük bir çoğunluğu birey olarak davranamamaktadırlar.

⁹⁰ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.607.

⁹¹ J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.608.

Bireyler birbirlerine karışmakta ve bir anlamda kendilerine ait bir kimliğe sahip olamamaktadırlar. Kimliklenebilir olmaları ve öyle olduklarını hissetmeleri durumunda ise bireysellik duyguları korunmakta ve sorumsuzca davranma olasılığı azalmaktadır.⁹²

Kimliksizleşme kavramı, kimlik kaybı veya eksikliği fikri üzerine kurulmuştur. Kimikleşme Jung'un tarifine göre "bireysel kişiliğin, gelişme amacıyla motive edilen farklılaşma sürecidir."⁹³ Bu tarif üzerinden değerlendirildiğinde kimliksizleşme; farklılaşmanın ve gelişmenin ortadan kalkmasıdır. Kimliksizleşen ve grubun kimliğini benimseyen birey, saldırgan davranışın sorumluluğundan bireysel açıdan kurtulmakta ve ket vurmanın ortadan kalkmasıyla saldırganlık riski artmaktadır.

Grup ve birey arasında sorumluluk ilişkisinin incelendiği bir çalışmada; bir kişiye uygulanacak şok düzeyinin grubun kolektif kararı veya bireysel olarak belirlenme durumu karşılaştırılmaktadır. Gruptaki bireylerin kişisel olarak grubun davranışlarından sorumlu tutulmaları durumunda uygulanan şok düzeyi düşük seviyelerde olmaktadır. Ancak verilen şokun seviyesi üyelerin tamamının kararlarının ortalaması olması durumunda bireylerin şokun seviyesini yüksek tuttuğu tespit edilmiştir.⁹⁴ Bu çalışmaya göre grup içinde birey, sorumluluğu gruba dağıtması sonucu saldırganlık eğilimi göstermekte veya artmaktadır.

⁹² J. L. Freedman, D. O. Sears ve J. M. Carlsmith, 2003, s.609.

⁹³ C. G. Jung, **Psychological Types or the Psychology of Individuation**, New York, Hartcourt Brace, 1946, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 363.

⁹⁴ N. Bilgin, 2003, s. 294.

Le Bon kimliksizleşme ve ortak kimlik sahibi olma kavramını “kolektif zihniyet” kavramı ile açıklamakta ve bu yapının bilinçli kişiliği ortadan kalkarak bütün kişilerin fikirlerini ve duygularını tek bir yöne çevirmesine sebep olduğunu, böylelikle bireylerin normalde kontrol altında tuttıkları bilinçsiz dürtülerini dışarı çıkararak ilkel davranışlar gösterebildiklerini belirtmiştir.⁹⁵ Sosyalleşme şekli ve toplumun, bireyin, grubun kültürel yapısı Le Bon’un ileri sürdüğü ilkel davranma eğilimini etkileyen en önemli faktördür.

Reicher, kalabalığın nadiren normatif bir boşlukta bir araya geldiklerini öne sürmektedir. Bir kalabalığın üyeleri bir futbol maçını seyretmek, hükümeti veya zamları veya YÖK’ü protesto etmek gibi özel bir amaçla toplanabilmekte ve tıpkı özel bir grubun davranışları gibi davranışlarını düzenleyecek açık bir norm paylaşımı oluşturabilmektedir.⁹⁶ Linçlerin büyük bir çoğunluğunun grup özelliği taşıyan özel bir amaçla toplanan kalabalıklar tarafından yapıldığını söylemek en azından 2005–2006 yıllarındaki olaylar açısından doğru bir tespit olacaktır. Bazı suçüstü hallerde meydana gelen linçler, orada bulunan kalabalık tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Ancak burada dikkatlerden kaçmaması gereken nokta linç eden grup üyeleri genellikle suçun mağduru olan veya mağdur olma ihtimali olan esnaf veya mahalleli olmaktadır. Bu noktada kalabalığı oluşturan bireyler birbirine benzer özelliklere ve kaygılara sahip insanlardan oluşmaktadır. Kalabalıktaki homojen davranış, üyelerinin ortak bir özdeşleşme üzerinden hareket etmeleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Kalabalık davranışında sosyal kategorizasyon, kalabalığın varlığıyla işlemeye

⁹⁵ G. LeBon, **Kalabalık**, İstanbul, Yağmur Yayınevi. 1976, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 360.

⁹⁶ S. D Reicher, “Crowd behaviour as social action”, Der. J. Turner, M. A. Hogg, P. J. Oakes, S. D. Reicher, M. Wetherell, **Rediscovering Social Group: A Self-categorization Theory** içinde, Oxford and New York, Basil Blackwell, 1987, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 368.

başlamakta ve ötekileştirme çerçevesinde sosyal kategorizasyonu hızlandırarak yüksek düzeyde sosyal bir kimlik ortaya çıkartmaktadır. Reicher, grup davranışını oluşturan sosyal kategorizasyon ve özdeşleşme süreçlerinin kalabalık hareketlerini de belirlediğini ve aradaki farkın sadece bir ölçü meselesi olduğunu belirtmektedir.⁹⁷

Kimliksizleşme bireyin kalabalığın kimliğine geçmesini sağladığı gibi grup içindeki bireye korunma da sağlayabilmektedir. Belirlenemezliğin sağladığı korunma kamu kolluk kuvvetleri tarafından yasal yaptırımların uygulanmasını güçleştirebilmektedir. Bir grubun gösterdiği eylem ya da tepkileri bir birey çok seyrek gösterebilmektedir; fakat gösterebilse bile cezalandırılma olasılığı aynı davranışı grup içinde yapması durumunda olduğundan daha yüksek olmaktadır.

Le Bon heterojen bir yapı içerisinde olan fertlerin bir araya gelme fikrinin özelliğine göre yeni bir karaktere sahip olduğunu ve gerçekte kendi karakter ve ruh haliyle bağdaşmayacak karakterlere bile kalabalık psikolojisiyle rahatlıkla bürünebildiğini ve normal zamanlarda takınamayacakları tavırlar içersine girebildiklerini belirtmektedir. Bu durum bir çeşit geçici şuursuzluk veya iradesizlik hali olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre grup içerisinde kişinin karakteri büyük ölçüde, geçicide olsa, değişime uğradığında, cimri bir insan cömert, şerefli bir kişi katil ve korkak bir kişi kahraman haline kolayca dönüşebilmektedir.⁹⁸

Askerlik sürecinde bu değişimin olumlu özellikleri bireyler üzerinde gözlenebilmektedir. Bireysel özellikleri cesaret kavramı ile tanımlanamayacak herhangi birisi askerlik sırasında, savaş esnasında kolektif şuurun etkisiyle cesaret

⁹⁷ S. D. Reicher, 1987, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 370.

⁹⁸ G. LeBon, 2005.

örneği gösterebilmektedir. Olumsuz olarak da bireyler iyi niyetli katıldıkları bir gösteri yürüyüşünde beklenmedik bir şekilde şiddet eylemlerinin tarafı olabilmektedir.

Zimbardo kimliksizleşme teorisini Le Bon'un fikirlerini, girdisel değişkenleri, psikolojik değişimleri ve sonuç olarak ortaya çıkan davranışları kapsayan bir model halinde formüle etmektedir. En önemli girdi değişkenler, anonimlik, sorumluluğun dağılması ve birlikte hareket edenlerin varlığıdır. Bu değişkenler, Zimbardo'ya göre bireyin öznel dünyasını değiştirerek anonimlik sağlamak ve hareketlerinin sonuçlarına ait sorumluluğunu zayıflatmaktadır. Dolayısıyla çıktı olarak davranış mantıksız ve tepkiseldir, çünkü birey, olağan sosyal ve kişisel kontrollerin dışında kalmıştır. Zimbardo bu durumu "kimliksizleşmenin psikolojik hali" şeklinde isimlendirmektedir. Zimbardo Teorisini test etmek üzere düzenlediği bir dizi deneyde vücudun bütün her yerini kapatan elbiselerle örtünmüş olan deneklerin; öğrenci rolündeki kişiye, olağan kıyafetler içindeki deneklerden daha uzun ve süreli elektrik şoku verdiğini ancak buna karşılık aynı deneyi Belçikalı askerlere uyguladığında sonuçların farklı olduğunu belirtmiştir. İkinci deneyde Askerler, askeri kıyafet içersindeyken, kimliklerini gizleyen kıyafetler içersinde oldukları durumdan daha saldırgan davranmışlardır. Zimbardo deney başlamadan önce askerlerin üniformaları içersinde hâlihazırda kimliksizleştirildiğini, ancak üniformayı çıkarıp kimliği belli olmayacak şekilde kapalı elbise giydiklerinde ise yeni bir kimliğe büründüklerini ifade etmektedir.⁹⁹

⁹⁹ P. G. Zimbardo, "The human choice: individuation, reason, and order verus deindividuation, impulse, and chaos", Der. W. J. Arnold, D. Levine, **Nebraska Symposium on Motivation 1969 Lincoln**, NE, University of Nebraska Pres, 1970, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 364.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuç sosyal etki ve kimliksizleştirilme kavramlarının ilişkili olduğudur. Saldırđanlık ile güdülenen bir grup farklı bir yapı içine girdiğinde birey üzerinde grubun baskısı ve birçok unsur ortadan kalkmakta ve böylelikle ikinci kimliksizleşme birinci kimliksizleşmenin etkisini kaldırabilmektedir. Saldırđanlık duygusuyla birbirini etkileyen ve grubun veya liderin baskısıyla saldırđanlařtırılan bir birey hedef olarak gösterilen kişinin linç edilmesi esnasında ikinci bir kimliksizleşme olgusu etkisine girmesi durumunda saldırđanlıktan vazgeçebilmektedir. Aksi halde ikinci kimliksizleşmenin yaşanmaması durumunda saldırđanlıėa devam edebilmekte ve linç olayını gerçekleştirmektedir. Kameraların ekim yaptığı durumlarda birey ikinci kimliksizleşme sürecini yaşamamakta ve cezalandırılma riskinin düşük algılanması sonucu saldırđanlıėa devam edebilmektedir.

Reicher, kalabalığın hemen her zaman bir gruptan daha fazlasını kapsadığını onun için de kalabalıkta insanların anonimleşmekten ziyade yeni bir kimlik takındıklarını belirtmiştir.¹⁰⁰ Kalabalık davranışının sınırlarını çizen unsur sosyal kimlik veya aidiyet duygusudur. Bu sebeple belli gruplar için şiddet meşru bir eylem olarak algılanmasına karşın, bazı gruplar için de meşru görülmemektedir. Grup içinde paylaşılan bu genel grup normları kabul edilebilir türden kalabalık davranışlarının sınırlarını çizmektedir. Grup yeleri, nasıl davranacakları konusunda rehberlik etmesi için, genellikle merkezde bulunan üyelerin sosyal kimlikle tutarlı

¹⁰⁰ S. D Reicher, “Crowd behaviour as social action”, Der. J. Turner, M. A. Hogg, P. J. Oakes, S. D. Reicher, M. Wetherell, **Rediscovering Social Group: A Self-categorization Theory** içinde, Oxford and New York, Basil Blackwell, 1987, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 371

davranışlarına bakmaktadırlar. İşte bu nokta farklı grupların, birbirinden neden farklı davrandıklarının bir sebebi ortaya çıkmaktadır.¹⁰¹

Grubun lideri veya grubu yönlendiren kişilerin şiddet ve saldırganlık algıları bu noktada önem kazanmaktadır. Grup motivasyonunun sağlanmasında kullanılan argümanlarla çelişkili olmadığı sürece grup belirli bir güdülenme sonucu saldırgan olabilmektedir. 1980 Askeri darbe öncesinde ülke genelinde yaşanan şiddet olayları bu güdülenmenin ve gruba ait kimlik sahibi olmanın ne denli saldırganlık üretebildiğini veya saldırganlığı önlediğini gözlemlenebildiği bir dönemdir. Vatan sevgisi ve kutsal idealler gibi motivasyon gücü yüksek simgeler ve semboller kullanılarak oluşturulan çatışma ortamını bütün bu kuramlar ışığında incelediğimizde bireyin bulunduğu sosyal grubun etkisi altında kalarak belki yalnız başına olduğunda bir çok sebepten dolayı yapmayacağı/yapamayacağı fiilleri gerçekleştirdiği gözlenmektedir.

Çalışmanın konusundan dolayı grup ve kalabalığın bireyin üzerindeki etkileri olumsuz sonuçları ile değerlendirilmektedir. Ancak yukarıda bahsedilen bütün dinamikler olumsuz davranışlara yol açabildiği gibi olumlu ve faydalı sosyal hareketlere de dönüşebilmektedir.

1.3.2. Sosyal Etki

Bireyler, kişisel farklılıklarına rağmen sosyal hayatta birbirlerine benzemekte ve içinde bulundukları topluma veya gruba benzer tutum ve inançlardan

¹⁰¹ S.A. Arkonaç, 1998, s.370-372.

dolayı benzer davranışlar göstermektedirler. Kişilerin benzer davranmalarının temelinde “sosyal etki” olarak adlandırılan olgu yatmaktadır.¹⁰²

İnsanlar kalabalıklar önünde ya da bir grup içinde yani yalnız olmadığı durumlarda, yalnızken ki bireysel davranışlarından farklı davranabilmektedir. Sosyal etki insanların belirli şartlarda daha önce hiç yapmadıkları ve yapmayacakları şeyleri yapmasına sebep olabilmektedir.

Avarmaet sosyal etkiyi, bir insanın bir başka insanın sosyal yargı, tutum ve fikirlerine maruz kalması sonucunda tutum ve fikirlerinde, yargılarında ortaya çıkan değişik olarak tanımlamaktadır.¹⁰³ Fikir ve yargıların değişmesinde etkili olan sosyal etki ile ilgili en önemli unsur, bireylerin “uyma” davranışdır. Uyma davranışını çoğunluğun etkisi olarak isimlendirmek de mümkündür.

İkinci önemli unsur da uymanın tam tersi olarak; azınlığın çoğunluk üzerindeki etkisidir. Birde uyma davranışının bir farklı şekli olan unsur da otoriteye itaattir.¹⁰⁴ İtaat kavramı daha çok hiyerarşinin olduğu gruplarda olan bir davranış modelidir. Yapılanmanın genel olarak yatay olduğu gruplarda uyma davranışı itaat etmeye nazaran daha fazla görülmektedir.

¹⁰² M. Silah, **Sosyal Psikoloji**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2000, s.180.

¹⁰³ E. Avarmaet, “Social influence in small groups”. Der. M. Hewstone, **Introduction to Social Psychology** içinde, Basil Blackwell 1990, Akt.; S. A. Arkonaç, 1998 s. 233.

¹⁰⁴ S.A. Arkonaç, 1998, s. 234.

1.3.2.1. Uyma (Conformity)

Uyma, bireyin grup dinamiğinden etkilenerek tutum ve davranışlarını değiştirip, grup beklentisi ve standartlarına uygun şekilde davranmasıdır.¹⁰⁵ Sadece kınamak için ya da demokratik bir hakkını kullanmak için bir gruba dâhil olan bir kişi grupla beraber hareket ederek fikirleri gruba uyma eğiliminden dolayı değişebilmekte ve planlamadığı, düşünmediği bir eylemi gerçekleştirebilmektedir.

Sosyal etki durumunda, grup üyelerinin karşılıklı etkileşimini içeren bir tür standardizasyon söz konusudur. Bireyler, uzlaşma yoluyla birbirlerine yakınlaşmakta ve grup içinde çatışmadan kaçınmaktadırlar. Standardizasyon, bir tek doğru cevap etrafında grup konsensüsünün bulunmadığı durumlarda ortaya çıkmakta ve grup üyelerinin aynı davranış stiline sahip olmaları ve görüşlerinde fazla angaje olmamaları durumunda daha fazla olmaktadır. Böylelikle aynı siyasi görüşe sahip veya aynı kültürde olan bir grupta bireylerin, gruba uyma veya itaat etmeleri daha etkili ve hızlı olabilmektedir.

Sosyal etki sonucu meydana gelen gruba uyma davranışı insanların benzerlik düzeyini ve sosyal davranış düzenliliğini yansıtmaktadır. Bu düzenlilik başkalarının davranışlarını tahmin etme ve kendi davranışını ona göre ayarlama fırsatı sağlamaktadır. Sonuçta etkileşim, çatışmasız, uyumlu olarak gerçekleşmektedir. Ancak uyma davranışının karakteristiği, bireysel farklılıklar nedeniyle genelde kişiye özgü olmaktadır.¹⁰⁶

¹⁰⁵ M. Silah, 2000, s.181.

¹⁰⁶ M. Silah, 2000, s.183.

Uyma davranışını etkileyen etmenlerin çoğu uyguladıkları baskının türü açısından sınıflandırılabilir. Birincisi: Bireyin gruba ve kendine olan güven derecesini belirleyen etmenler oluşturmaktadır. Bunlar, bireyin grup tepkisinin ne kadar bir bilgiye dayandığına ilişkin düşüncesini etkilemektedir. Diğer bir etken de bireyin gruba benzeme isteğinin derecesi ya da gruba ters düşmemeye verdiği önem derecesi olarak gözlenmektedir. Bu noktada ortaya çıkan sonuç; bireyin kişisel tutumlarının ve karakteristik özelliğinin uyma eğilimini ve şeklini etkilemekte olduğudur.

Uyma'yı etkileyen bir diğer faktör de “gruba ters düşme korkusu”dur. Diğerlerinden farklı biri olarak dışarıda kalmak, birey tarafından istenmeyen bir durumdur. Grubun büyüklüğü, uzmanlığı ve bireyin kendine güven eksikliği bu korkuyu artırmaktadır. Grup içerisindeki birey bazen “bunu grupta söylemeyeyim yanlış anlaşılabilirim.” Düşüncesiyle kendisini olduğu gibi ifade etmekten çekinirken, bazen de “onlar gibi davranmazsam beni dışlarlar”, düşüncesiyle içine çok fazla sinmeyen davranışları da grup üyeliğinden doğan kimliğini kaybetmemek ve pekiştirmek için, grup adına veya grupla beraber yapabilmektedir.¹⁰⁷

Uymayı artıran bir diğer etmende kişinin normatif etkinin tesiri altında kalmasıdır. “Normatif etki”, kişinin, grubun diğer üyelerinin kendisi ile ilgili olumlu beklentilerine uyum göstermesi olarak tarif edilmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁷ A. M. Aktaş, **Grup Süreci ve Grup Dinamikleri**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1997, s.3.

¹⁰⁸ J.C. Turner, **Social Influence**, UK., Open University Press, 1991, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 244.

Smith ve Bond'un, uyma davranışı üzerine yapılan birçok araştırmayı incelemiş ve uyma davranışının, bireyci toplumlarda, toplulukçu toplumlardan daha düşük düzeylerde olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁹

Bireyselliğin ön plana çıktığı çoğulcu açık toplumlarda ki toplumsal işleyiş ve etkileşim şekli bireyselliğin değil de grupların, aidiyetlerin ön plana çıktığı kapalı toplumlarda ki uyma davranışın farklılık göstermesine sebebiyet vermektedir. Önceki bölümde de bahsi geçen toplumsal baskı kavramı bu noktada önem kazanmaktadır. Toplumsal baskı arttıkça uyma artmaktadır.

1.3.2.2. Azınlığın Çoğunluğu Etkilemesi ve “İtaat”

Uyma davranışı ile ilgili geleneksel uygulamaların ve yaklaşımların odaklaştığı nokta, çoğunluğun bireyin davranışlarını etkileyip değiştirdiğidir. Moscovici bazı durumlarda azınlığın çoğunluğu etkilemesinin de mümkün olduğunu belirtmektedir. Gruplar hiç bir zaman tam anlamıyla homojen olamamaktadır. Bu sebeple her zaman için potansiyel bölünmeleri bünyesinde taşımaktadır. Dolayısıyla gruptan sapan üyeler bu davranış, tutum veya görüşlerinde yeteri kadar ikna edici tarzda tutarlı, değişmez bir hal gösterirlerse, gruptaki bu potansiyel bölünmeleri açığa çıkarabilmekte ve yeni normlar ortaya çıkabilmektedir.

Sakin bir grup birkaç bireyin tutarlı ve ısrarlı motivasyonu sonucu saldırgan olabilmektedir. Moscovici'ye göre azınlığın grubun geri kalan üyelerini etkileme kabiliyetini belirleyen unsur, azınlığın davranışlarındaki tutarlılıktır. Bir diğer unsur

¹⁰⁹ P. B Smith, M. H.Bond, **Social Psychology Across Cultures: Analysis and Perspectives**, London, Harvester Wheatsheaf, 1993, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s. 242.

da azınlığın görüşlerini ortaya koyarken, çoğunluk içersinde cesaretli davranıp meydana gelecek zararlara karşı emin durmaktır ki böyle bir durumlarda azınlık, çoğunluk tarafından daha fazla ciddiye alınmaktadır.¹¹⁰

Freud, kalabalığın yönetilmesinde odak noktası unsur olarak liderin rolü üzerinde durmakta ve liderin grup üyeleri üzerinde etkili olabilmesini, bireylerin süper egosuna hakim olarak gerçekleştiğini belirtmektedir.¹¹¹ Freud “ego”, “id”, “süperego” kavramlarını zihinsel yapı incelemesinde geliştirmiştir. Freud içgüdülerimizi ve doğuştan var olan her şeyimizi anlatmak için “id” kavramını kullanmaktadır. Asıl olan dürtülerin tatmine ulaşmasıdır ve id bu dürtülerin tatmin edilmesi için Freud’un “ego” olarak adlandırdığı denetim mekanizmasına baskı yapmaktadır. Egonun görevi düzenlemedir. Ego insanoğlunun dış dünya ile uyum içerisinde yaşamasını sağlayan zihinsel işlevler bütünüdür. Freud bu ilişkinin toplumsal bir evrim geçirdiğini ve zaman içerisinde egonun bir parçasının gelişerek süperegoya dönüştüğünü belirtmektedir. Süperego bilinçdışı ve bilinç süreçleri beraberce barındıran bir olgudur ve vicdan, süperegonun bilinçli bir şeklidir. Toplumsal denetimin kişiselleştirilmesi olarak tanımlanan süperegonun yönetimi, grup içinde bulunan bireyler tarafından grup liderine verilmektedir.¹¹²

Paker liderin potansiyel saldırganlık duygusunu tetikleyerek manipülatif bir rol üstlenebildiğini ve bu tür grup hareketlerinin tehdit algısının yüksek olduğu genel kitlenin daha çok paranoid hezeyanlı bir konuma doğru hareketlendiği bir ortamda

¹¹⁰ S. Moscovici, **Social Influence and Social Change**, London, Academic Pres, 1976, Akt.; S.A. Arkonaç, 1998, s.251

¹¹¹ S.A. Arkonaç, 1998, s. 362.

¹¹² H.Karaosmanoğlu, “**İd, Ego, Süperego**”, www.psikonet.com/konu.asp?kid=125, 03.08.2007.

ortaya çıktığını belirtmektedir. Parker “süperego” kavramının hem grubun özelliklerini ve bireyin kendisini ideal olarak nasıl gördüğünü hem de vicdan olgusunu kapsadığını ifade etmektedir. Diğer bir anlatımla süperego nerede, ne koşulda durmamız gerektiğini bildiren bir yapıdır. Saldırganlığa karşı ket vurma görevini yapan süper egonun grup içinde birey tarafından gruba ve dolayısıyla grubu idare eden güce devrederek askıya alındığını ve grubun süperegosunun bireysel süperegoları nazaran ilkelliğe ve saldırganlığa daha eğilimli olduğunu belirtmektedir.¹¹³

¹¹³ Parker, M, "Linçin Psiko-Politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?", **Birikim Dergisi**, S.211, 2006.

II. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE LİNÇ

Türkiye’de meydana gelen linç olaylarının genel olarak değerlendirilmesi ve kamuoyunda tartışma yaratan önemli linç olayları ve sonrasında yaşanan gelişmeler linç olgusunun ülkemizdeki durumunun ve linç kavramının anlaşılması açısından önemli görülmektedir. Bu sebeple, bu bölümde 2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olayları incelenmektedir.

2005 yılında linç olayları ilginç bir şekilde artış göstermiştir. Önce siyasi nedenlerle meydana gelen linç olayları, daha sonra da adi suçlar isnat edilen kişilerin hedef seçildiği linç olayları yaşanmıştır. Lincin siyasal bir şiddet biçimi olarak kullanılması, toplumda 1980 öncesi çatışma ortamına geri dönme kaygısı yaşanmasına ve bu kaygı da birçok aydının, konuyu gündeme getirmesine ve tartışmasına sebep olmuştur.

Meydana gelen linç olayları gazetelerin internet sayfaları taranarak tespit edilmiştir. Türkiye’de linç konusunda istatistikî bir veri bulmak mümkün değildir. Bunun en önemli sebebi olarak linç olgusunun, Türk Ceza Kanunu’nda bir suç olarak tanımlanmaması ve bundan dolayı suç istatistiği tutan kurumların, veri olarak linç olaylarını tasnif etmemeleridir. Bu sebeple linç olaylarına ait bilgiler, gazete haberleri taranarak tespit edilmiştir. Milliyet, Hürriyet ve Radikal gazetelerinin internet sayfaları tarandığında 2004 yılında 6, 2005 yılında 26, 2006 yılında 49 olmak üzere toplam 75 adet linç olayı tespit edilmiştir. Linç olaylarının bir kısmı kamuoyunda hassasiyet yaratmış ve medya dâhil birçok ortamda tartışılmıştır. Gazetelerde haber

olmayan linç olayları olabileceği gibi gazete de linç olarak haber yapılan olayların bir kısmının da linç olmama ihtimali bulunmaktadır.¹¹⁴

2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olayları incelendiğinde mağdurların büyük bir kısmının politik nedenlerle hedef seçildiği görülmektedir. Diğer linç olayları adi suç olarak tanımlanan; tecavüz, taciz ve cinsel istismar, hırsızlık, gasp ve cinayet gibi asayiş suç sanıklarına karşı yapılmıştır. Linç olaylarının küçük bir kısmı da ticari kaygılarla işçiler arasında gerçekleşmiştir. Ticari nedenlerle başlayan çatışma siyasi içerik kazanarak boyut ve anlam değiştirmiştir. Bu sebeple ticari nedenlerle meydana gelen iki linç olayı siyasi nedenli olarak değerlendirilmiştir.

2.1. LİNÇ OLAYLARININ İNCELENMESİ

Kriminoloji biliminde suç, suçun niteliğine göre “nitelikli suçlar” ve “adi suçlar” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.¹¹⁵ Nitelikli suçlar, organize bir örgüt tarafından işlenen profesyonel suçları, adi suçlar ise mala ve şahsa karşı işlenen suçları kapsamaktadır.

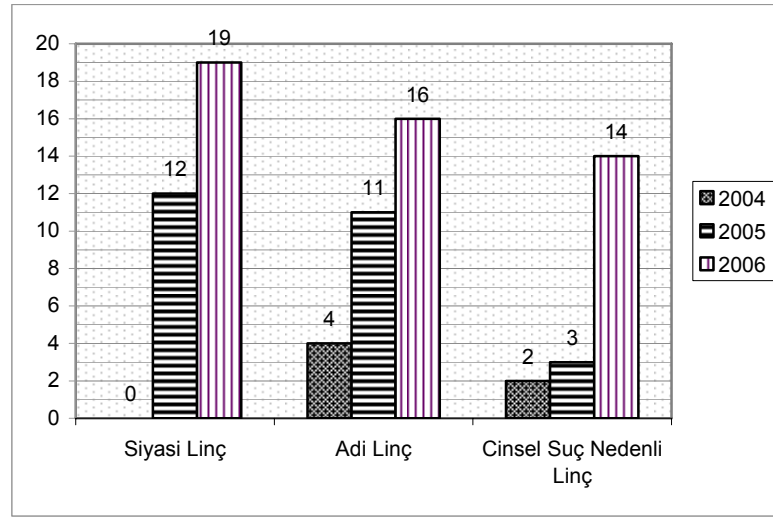
Çalışmada cinsel suçlar adi suçlardan farklı olarak değerlendirilmektedir. “Asayiş olayları” kavramı kullanıldığında bütün adi suçlara işaret edilmektedir. Ancak “adi linç” kavramı kullanıldığında cinsel taciz, tecavüz vb. cinsel suçların haricinde kalan mala ve şahsa karşı işlenen adi suç sanıklarının linç edildiği olaylar

¹¹⁴ İlgili gazete haberlerinin özetleri, çalışmanın ekler bölümünde bulunmaktadır.

¹¹⁵ T. İçli, 2004.

ifade edilmektedir. Cinsel suçların isnat edildiği kişilerin linç edildiği olaylar “cinsel suç nedenli linç” kavramı ile ifade edilmektedir.

Mağdura göre incelendiğinde 2005 yılında, 12 adet siyasi linç, 11 adet adi linç ve 3 adet de cinsel suç nedenli linç olmak üzere 26, 2006 yılında da 19 adet siyasi linç, 16 adet adi linç ve 14 adet de cinsel suç nedenli olmak üzere toplam 49 adet linç olayı yaşanmıştır. Genel toplamda 31 adet siyasi linç, 27 adet adi linç ve 17 adet de cinsel suç nedenli linç olayı yaşanmıştır. (Tablo 2)

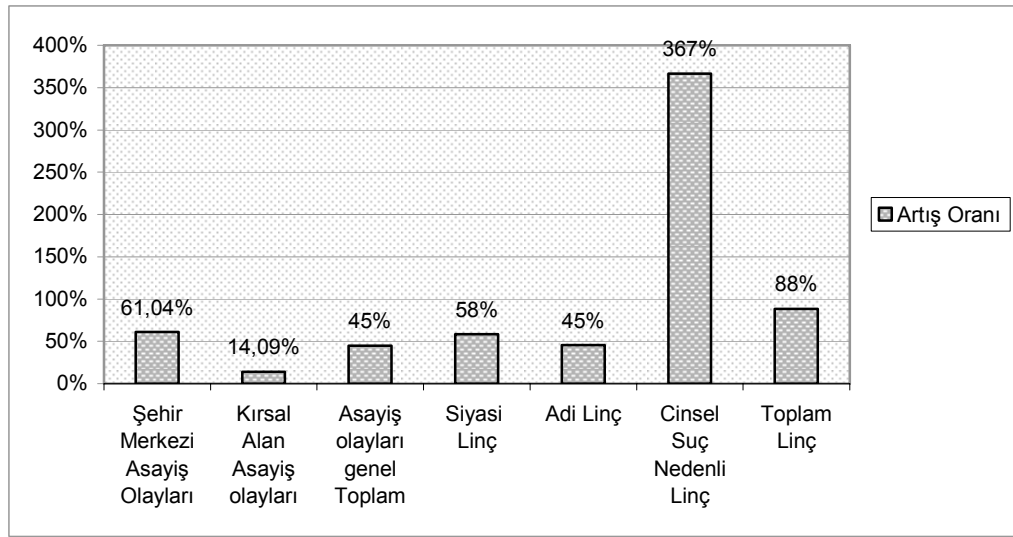

Tablo 2: Linç olaylarının 2004–2005–2006 yılları karşılaştırması.

2005 yılında linç olaylarında %333'lük, 2006 yılında % 88'lik bir artış gözlenmektedir. 2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olayları mağdura göre değerlendirildiğinde siyasi linçlerde %58'lik, adi linçlerde %45'lik ve cinsel suç nedenli linçlerde %367'lik bir artış olduğu gözlenmektedir. Asayiş olayları 2006

yılında 2005'e oranla şehir merkezlerinde % 61¹¹⁶ kırsal kesimde % 14¹¹⁷ olmak üzere ortalama %'45 oranında bir artış göstermiştir. (Tablo 3)

Linç olaylarının 2005–2006 karşılaştırması yapıldığında her iki yılda da siyasi linçlerin diğer linçlere oranla daha fazla olduğu ancak artış yüzdelerine bakıldığında cinsel suç nedenli linçlerin diğerlerine nazaran daha fazla oranda arttığı görülmektedir. (Tablo 3)

Tablo 3: Asayiş ve linç olaylarının 2005–2006 yılları artış oranı.

Tecavüz ve cinsel istismar suçlarında -özellikle çocuklar mağdur edildiğinde- toplum büyük bir huzursuzluk yaşamakta ve mağdur ile kendini özdeşleştirdiğinde ise engellenme duygusu oluşabilmektedir. Suçun sapma olarak değerlendirilmesi ve toplum düzenini bozan bir tehdit olarak algılanması suçluyu veya sanığı engellenmenin sonucunda ortaya çıkan saldırganlığın mağduru durumuna getirebilmektedir. Engellenme duygusu ardı ardına meydana gelen olaylar ile

¹¹⁶ Asayiş Olay İstatistiği, www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm, 01.03.2007.

¹¹⁷ Asayiş Olay İstatistiği, www.jandarma.gov.tr, 20.07.2007

pekişmekte ve sembolik veya fiziksel şiddete dönüşebileceği gibi farklı şekillerde de dışa vurulabilmektedir.

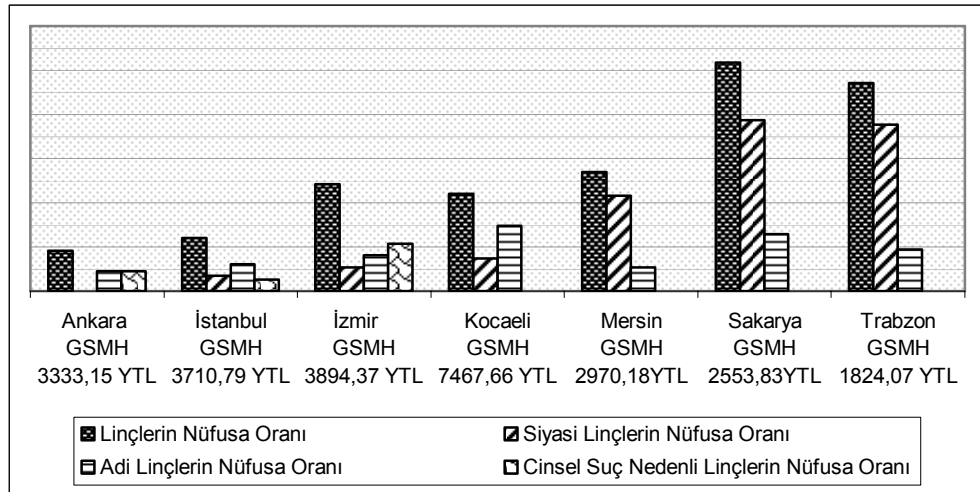
Engellenme sonucu ortaya çıkan saldırganlık, çeşitli sebeplerden dolayı her zaman tehdit unsuruna veya engellenmenin kaynağına yöneltilememektedir. Engellenmenin kaynağı bazı durumlarda saldırganlık eylemini gerçekleştirecek bireyden uzakta olmaktadır. Hırsızlık haberleri, cinayet haberleri veya küçük çocuklara tecavüz eden sapık haberleri televizyondan veya gazeteden öğrenilen ve engellenme ve tehdit unsurunu oluşturan kaynaklar olabilmektedir. Böyle bir durumda linç eğilimli birisi, herhangi bir taciz olayını dahi toplumun düzenini bozan bir tehdit olarak algılayıp taciz zanlısını küçük bir şüphe sonucu linç edebilmekte veya edenlere kolaylıkla uyma davranışı gösterip katılabilmektedir.

Linç olaylarının illere göre dağılımı incelendiğinde, 2005–2006 yıllarında en çok linç olayı yaşanan İstanbul’da 14 adet ve sırasıyla İzmir’de 9, Mersin’de ve Trabzon’da 5, Sakarya’da ve Ankara’da 4, Kocaeli’nde 3, Kayseri’de, Erzurum’da, Artvin’de, Erzincan’da ve Şırnak’ta 2, Tunceli’de, Bilecik’te, Hakkâri’de, Kırklareli’nde Rize’de, Osmaniye’de, Isparta’da, Tekirdağ’da, Sivas’ta, Tokat’ta, Denizli’de, Ordu’da, Van’da, Aydın’da, Balıkesir’de, Samsun’da, Manisa’da, Hatay’da, Şanlıurfa’da, Konya’da ve Adana’da birer adet linç olayı yaşanmıştır.

2.1.1. Linçlerin Yoğunlaştığı İllerin Karşılaştırılması

Otuz üç ilden en çok linç gerçekleşen yedi il, olay sayısının nüfusa oranına göre sıralandığında, Sakarya, Trabzon, Mersin, İzmir, Kocaeli, İstanbul ve en son

olarak da Ankara şeklindedir. Linç olayları mağdura göre incelendiğinde Sakarya, Trabzon ve Mersin illerinde gerçekleşen siyasi linçlerin nüfusa oranının diğer illerin nüfusa oranlarından yaklaşık dört kat fazla olduğu dikkati çekmektedir. Adi linçlerin nüfusa oranları karşılaştırıldığında ise Kocaeli'nin ilk sırayı aldığı ve ardından Sakarya, Trabzon, İzmir, İstanbul, Mersin ve Ankara'nın geldiği görülmektedir. Cinsel suç nedenli linçlerin nüfusa oranları incelendiğinde İzmir ilinde meydana gelen olayların nüfusa oranının en yakın oranı ikiye katladığı görülmektedir. İzmir'den sonra Ankara ve İstanbul gelmektedir. Sakarya ve Trabzon'da cinsel suç nedenli linç gerçekleşmemiştir. (Tablo 4)

Tablo 4: Linç olaylarının il nüfuslarına oranı ve kişi başına düşen GSMH'nin illere göre dağılımı. ¹¹⁸

Asayiş olayları ve linçler arasındaki ilişki incelendiğinde 2005 yılında nüfusa oranla en fazla asayiş olayı azalan sırayla İstanbul, Kocaeli, Ankara, İzmir, Mersin, Trabzon ve Sakarya şeklinde sıralanırken 2006 yılında İzmir, Mersin

¹¹⁸ “Kişi Başına Düşen GSMH”, www.tuik.gov.tr, 15.07.2007

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Ankara ve Trabzon şeklinde sıralanmaktadır. Asayiş olaylarının 2005–2006 yılı artış oranları değerlendirildiğinde Mersin’de %152, Sakarya’da %140, İzmir’de %123, Kocaeli’nde %78, Ankara’da %52, İstanbul’da %36%, ve Trabzon’da %-2 artış gösterdiği görülmektedir. Mersin’de, Sakarya’da ve Kocaeli’nde, asayiş olaylarının artış oranı, %45 olan ülke ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir.

Linç olayları, Gayri Safi Milli Hâsılanın (GSMH) illere göre dağılımına göre incelendiğinde, Kocaeli’nin diğer illerin iki katına kadar varan bir farkla birinci sırada olduğu ve sırasıyla İzmir, İstanbul, Ankara, Mersin, Sakarya ve en son olarak da Trabzon ilinin geldiği görülmektedir. Son üç sırada yer alan Sakarya, Mersin ve Trabzon’da cinsel suç nedenli linç olayı hiç yaşanmamasına ve birer adet adi linç olayı yaşanmasına karşın Mersin ve Trabzon’da 4, Sakarya’da 3 tane siyasi linç olayı yaşanmıştır. Diğer sanayileşmiş ve GSMH’sı daha yüksek olan diğer illerde siyasi linç olayları, adi linçlere ve cinsel suç nedenli linçlere oranla daha az yaşanmıştır.

Trabzon, Mersin ve Sakarya illerinin, birçok karşılaştırmada diğer dört ilden ayrıldığı gözlenmektedir. Bu farklılıklara ek olarak iki ilginç tezatlık gözlenmiştir. Trabzon ilinin asayiş olayları oranlarında son sıralarda olması ve bütün illerde suç oranı artarken Trabzon’da %2 oranında azalması, ancak kolluk güçleri tarafından gözüaltına alınan şahısların 2005–2006 artışında ilk sırayı alması dikkati çeken birinci tezatlıktır. İkincisi de Mersin ilinde 2006 yılında asayiş olaylarının % 152 artmasına karşın, gözüaltına alınan şahıs sayısının %3 azalması şeklinde gözlenmektedir. (Tablo5)

	2006 Yılı Tahmini Nüfus Sayısı ¹¹⁹	Asayiş Olayları			Asayiş olaylarında Gözaltına Alınan Şahıs Sayısı		
		2005	2006	Artış	2005	2006	Artış
Ankara	4386410	38264	57990	52%	11896	12630	6%
İstanbul	11622257	152638	207718	36%	49327	56116	14%
İzmir	3709260	31810	70892	123%	5684	7905	39%
Kocaeli	1359437	13094	23293	78%	3712	4225	14%
Mersin	1856070	13226	33301	152%	6457	6236	-3%
Sakarya	774191	4778	11489	140%	1553	1766	14%
Trabzon	1061054	6724	6594	-2%	585	862	47%

Tablo 5: Gözaltına alınan şahıs sayılarının ve asayiş olaylarının illere göre dağılımı¹²⁰

2.1.2. Linç Olaylarının Yıllara ve Aylara Göre İncelenmesi

Linç olaylarının gerçekleştiği tarihlere göre dağılımı incelendiğinde farklı nedenlerden dolayı meydana gelen linç olaylarının artışlarının aylara göre dağılımında benzerlik görülmektedir. Siyasi nedenlerden dolayı meydana gelen linç olayları öncelikle yoğunluk gösterirken daha sonra adi linç olaylarının ve sonra da cinsel suç nedenli linç olaylarının meydana geldiği gözlenmektedir.

Siyasi linçlerin Mart ayında başladığı ve Nisan ayında zirveye ulaştığı ve Mayıs ayında taban seviyeye indiği ve tekrar yükselişin Temmuz ayında olduğu gözlenmiştir. Adi linçler de siyasi linçlerden hemen sonra taban seviyeye inmekte ve yükseliş tekrardan siyasi linçlerle beraber Temmuz ayında başlamaktadır. Cinsel suç nedenli linçlerin de siyasi linçlerin zirveye ulaştığı dönemde başladığı ve Haziran ayında taban seviyeye indiği gözlenmektedir. Temmuz ayında, siyasi ve adi linçler

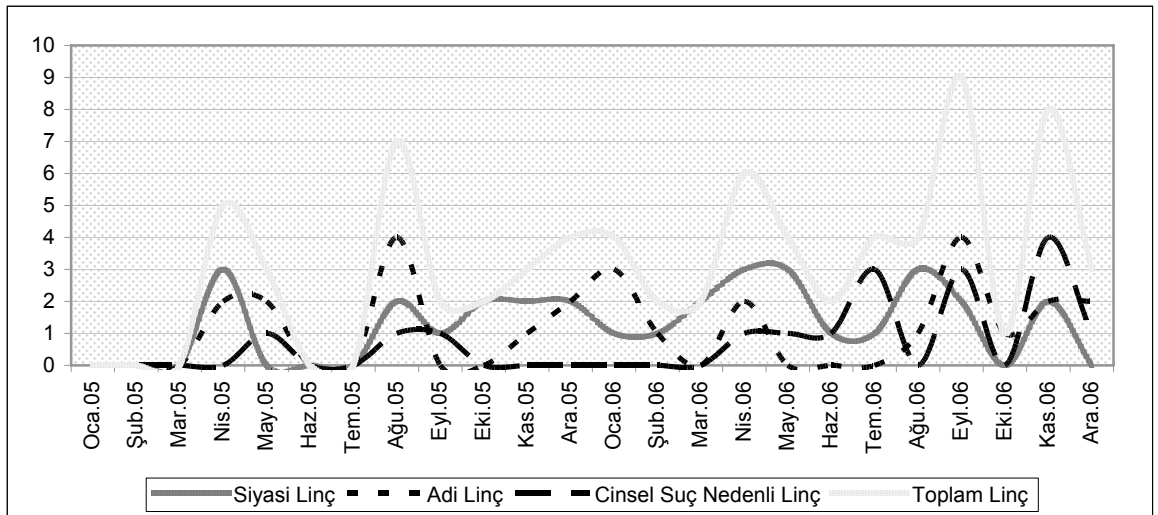
¹¹⁹ “İllere göre yıl ortası nüfus projeksiyonları, 2000-2010”, www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do, 07.07.2007.

¹²⁰ Asayiş Olay İstatistiği, www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm, 01.03.2007.

yükselişe geçtiği gibi cinsel suç nedenli linçlerde de bir yükselme görülmektedir. Cinsel suç nedenli linçlerin Ekim ayında taban seviyeye indiği ve 2006 Mart ayında yükselişe geçene kadar taban seviyede kaldığı görülmektedir.

Temmuz ayında yükselişe geçen adi linçler Eylül ayında taban seviyeye inmektedir. Ancak bir ay gibi bir süre sonra ikinci zirvesini Ocak ayında yapmak üzere yükselişe geçmektedir. Mayıs ayında tekrar taban seviyeye inen olaylar Temmuz ayında en yüksek seviyesine ulaşmak üzere tekrar yükselmekte ve yılsonunda tekrar düşüş göstermektedir.

Temmuz ayında yükselişe geçen siyasi linçlerin yılsonuna kadar sadece 2006 Ekim ayında taban seviyeye indiği ve Kasım'da tekrar yükselip Aralık'ta tekrar düşüş gösterdiği gözlenmektedir. Cinsel suç nedenli linçlerin Mart ayındaki yükselmesi dalgalanmalı bir şekilde yılsonuna kadar devam etmektedir. Temmuz, Eylül ve Kasım aylarında zirveye ulaşmakta, Ağustos ve Ekim aylarında taban seviyelerine inmektedir. (Tablo 6)

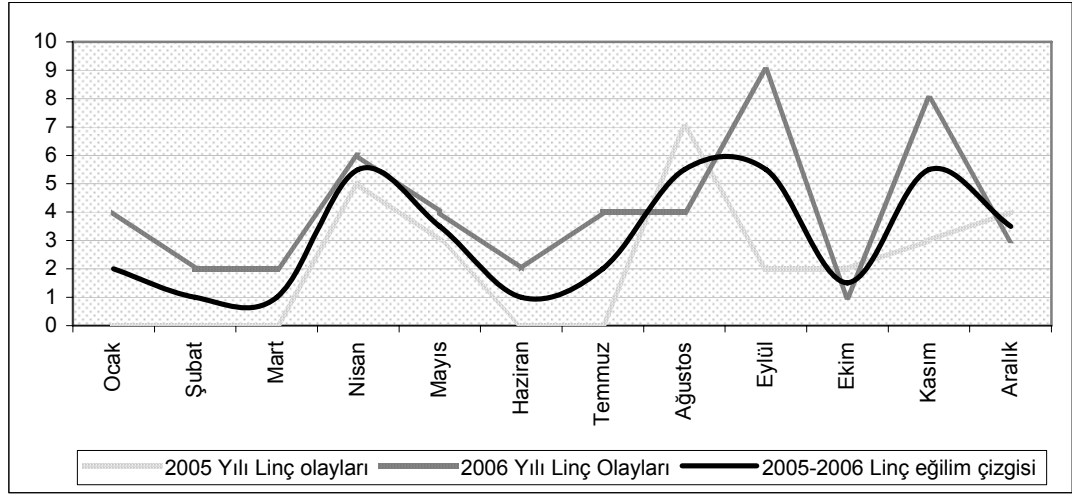
Tablo 6: Linçlerin mağdura ve tarihlerine göre dağılımı

Linçlerin tarihe ve mağdura göre dağılımı incelendiğinde 2005 yılında Mart, Temmuz ve kısmen Kasım ayında, 2006 yılında yine Mart, Temmuz ve Ağustos ve Kasım aylarında yükselişe geçtiği gözlenmektedir. 2005 yılında Haziran ve Eylül aylarında, 2006 yılında da Şubat sonunda, Haziran, Ekim ve Aralık aylarında bütün linç olaylarında bir düşüş görülmektedir.

2005–2006 yıllarındaki Linç olayları mağdura ve aylara göre dağılımı karşılaştırıldığında tutarlı benzerlikler gözlenmiştir. Siyasi linçler, Mart, Temmuz ve Ekim aylarında her iki yılda da yükselişe geçmekte ve Haziran ve Ekim aylarında her iki yılda da düşüş eğilimi göstermektedir.

Adi linçlerin Mayıs, Haziran ve Eylül, Ekim aylarında düşük, Nisan, Mayıs, Ağustos ve Kasım aylarında yüksek seviyede olduğu her iki yılda da görülebilmektedir. 2005 yılında Ağustos ayındaki zirve 2006 yılında Eylül ayına kaymaktadır.

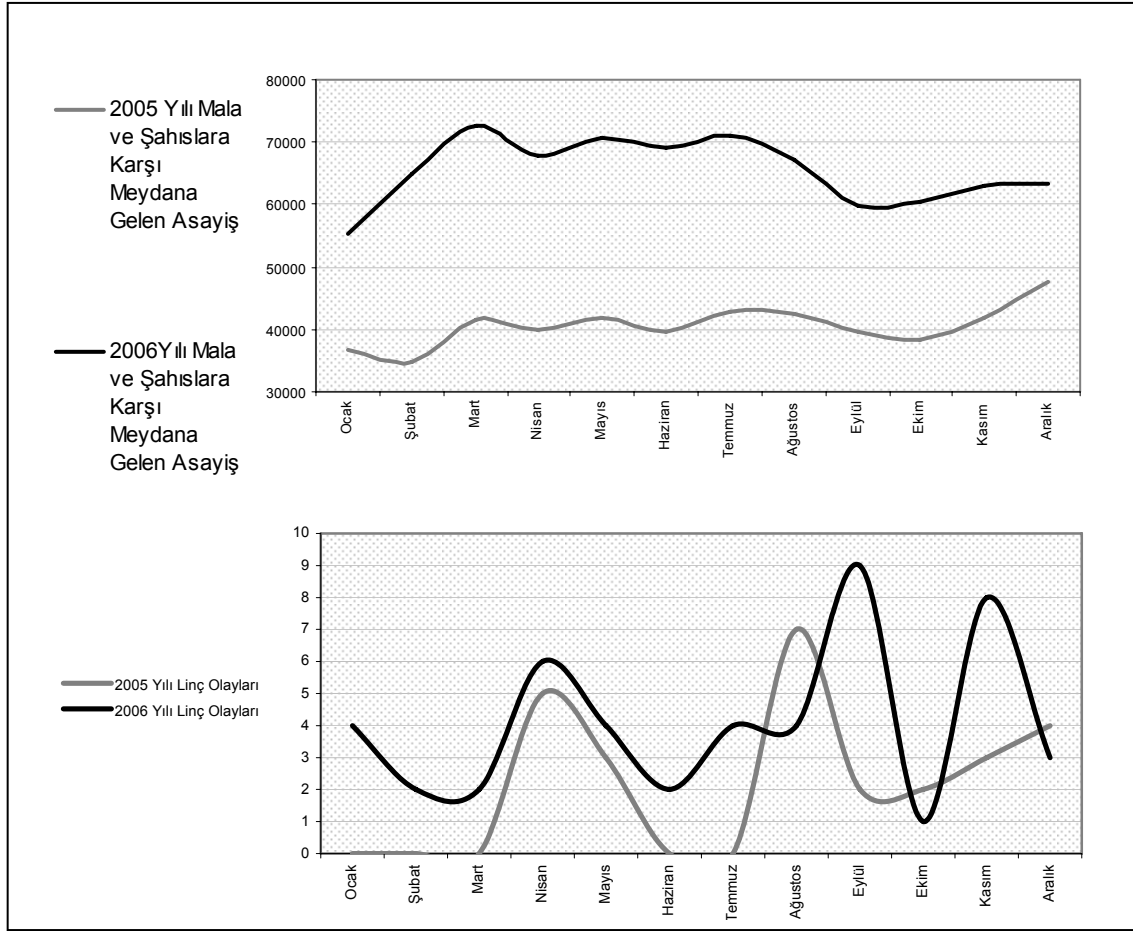
Cinsel suç nedenli linç olayları her iki yılda da Ocak, Şubat, Mart, Ekim ve Aralık, aylarında taban seviyeye inmektedir. Ancak yaz aylarında dalgalı bir şekilde devam etmektedir. Kış aylarında cinsel suç nedenli linçler yok denecek kadar az olduğu gözlenmektedir. (Tablo 6)

Tablo 7: 2005 ve 2006 yıllarının aylara göre karşılaştırılması

Linç olaylarının aylara göre sayısal dağılım eğiliminin, asayiş olaylarının ve gözaltına alınan şahıs sayılarının aylara göre sayısal dağılım eğimi ile karşılaştırıldığında Haziran ve Ekim aylarında linçlerle beraber asayiş olaylarının da en düşük seviyeye indiği ve yine linçlerle beraber Temmuz ve Kasım aylarında yükselmeye başladığı görülmektedir.

Şubat sonunda yükselişe geçen asayiş olayları ve gözaltı sayılarının hemen ardından Mart ayında linçlerin yükselişe geçtiği gözlenmiştir. Linç olayları ve asayiş olayları arasında ve her ikisinin de mevsimler arasında tutarlı bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. (Tablo 8)

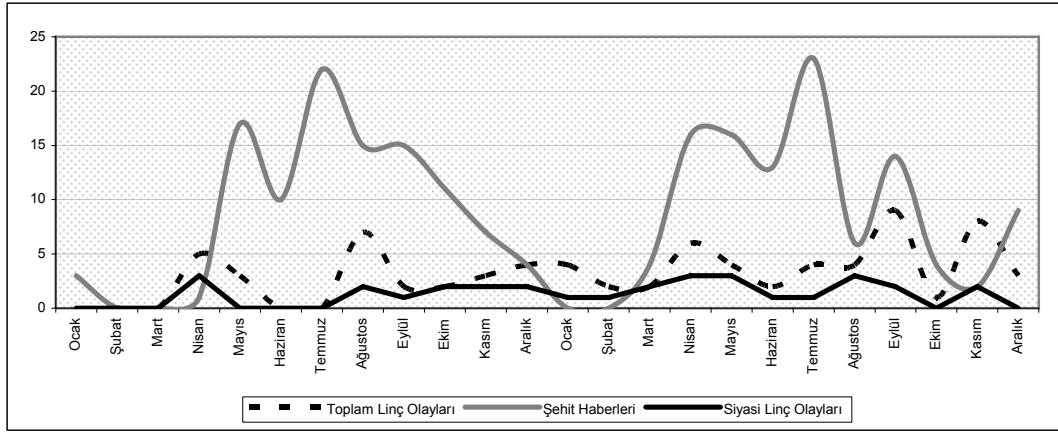
Tablo 8: Asayiş ve Linç olaylarının 2005–2006 yılları sayılarının aylara göre eğilim çizgileri.¹²¹

Siyasi linçlerin hedef seçtikleri kişilerin ideolojik konumlanması veya milliyetçi gruplar tarafından birbirine yakın ideolojik etiketlemelerin yapıldığı kişilerin linç edilme tarihleri ile çatışmada sırasında veya mayın patlatılması sonucu şehit olan askerlerimizin gazete haber tarihleri¹²² arasında tutarlı ilişki olup olmadığı

¹²¹“2005–2006 Asayiş İstatistikleri” www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm, 07.06.2007.

¹²² 2005-2006 yılında Hürriyet gazetesinde toplam 285 adet haber olan şehit sayısı tespit edilmiştir. Haberler ayrıntılı incelendiğinde bu Şehitlerin 212’sinin terörle mücadele kapsamında, çatışmada veya mayın sonucu şehit asker olduğu diğerlerinin ise trafik kazası veya sağlık problemleri sonucu şehit olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada tespit edilen 212 sayısı esas alınmıştır.

incelendiğinde: 2005 yılı Mart ve Ekim ayında, hem şehit sayısı hem de siyasi linç sayısı artarken Eylül ve Ocak aylarında her ikisinde de düşüş olduğu görülmektedir. 2006 yılı Şubat ayında şehit sayısının artmasının hemen ardından siyasi linçlerin de artmaya başladığı ve Mayıs ayında şehit sayısının azalması ardından Haziran ayında siyasi linçlerin sayısının azaldığı tespit edilmiştir. Şehit sayısı Temmuz ayında yükselmeye başlamış ve ardından Ağustos ayında da siyasi linçler artmaya başlamıştır. (Tablo 09)

Tablo 9: Şehit sayılarının ve siyasi linçlerin sayısal eğilim çizgileri.

Yukarıdaki incelemelerden sonuçla şehit haberleriyle siyasi linçler arasında tutarlı bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. Kuzey Irak'taki siyasal oluşumun ve 2007 seçimi öncesi oylarını artırmak ve iktidar partisinin terör politikasının hatalı olduğunu vurgulamak amacıyla siyasi partiler tarafından şehit sayılarının politik malzeme olarak kullanılmasının ve en son olarak da Vatansever Kuvvetler Güç Birliği veya Kuvayi Milliye gibi dernek ve sivil örgütlerin etnik milliyetçi söylemlerinin linç eylemlerini tetiklediği ve arttırdığı düşünülmektedir. 2005–2006

yılları milliyetçi ideolojinin yükselişe geçtiği ve siyasi partilerce sahiplenilen bir dönem olmuştur.

Umut Özkırımlı'nın sol bir parti olan Cumhuriyet Halkçı Partisi'nin Genel Başkanın grup konuşmalarını incelediği bir çalışmada, Genel Başkanın 15 grup toplantısında, sadece 7 kez “sosyal demokrat” bir parti olduklarını ifade etmekte olduğunu belirtmektedir. Başkan “sol”, “solcu” ve “sosyal demokrasi” kavramlarını ise sadece bir kez kullanmaktadır. “İlerici” ve “evrensel” gibi tanımlamaları ise hiç kullanmamakta ve solun temel kavramlarından olan “eşitlik” kelimesini ise sadece iki kez kullanmaktadır. Genel Başkan bu kavramlar yerine, 19 kez “Türkiye’de rejime yönelik tehditlerden”, 96 kez “karşı karşıya olduğumuz tehlikelerden”, 52 kez “terörden”, 11 kez “ulusal duyarlıktan”, 15 kez de “ulusal bütünlükten” bahsetmektedir. Bunlara ek olarak Özkırımlı Genel Başkanın 191 kez “devlet”, 162 kez “Türk”, 1580 kez ise “Türkiye” kavramlarını kullandığını belirtmektedir.¹²³

2.1.3. 2005–2006 Yıllarında Medyada Gündem Bulan Linç Olayları

2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olaylarını incelemeye Mersin’de yapılan 2005 yılı Nevruz kutlamalarından başlamak siyasi linçleri analizi ve çalışmanın bütünlüğü açısından önemli görülmektedir.

20 Mart 2005’te Mersin’de düzenlenen Nevruz kutlamalarında, Türk bayrağı yerde sürüklenerek suç işlenirken bir polis memurunun müdahalesiyle olayın büyümesi engellenmiştir. Bayrağa hakaret suçu ile tutuklanan çocuklar ifadelerinde

¹²³ U. Özkırımlı, “CHP radikal milliyetçi oldu”, Nokta Dergisi, 2, 2007.

kendilerini yönlendiren 18 yaşında bir kişi olduğunu iddia etmişlerdir.¹²⁴ Konuyla ilgili 6 kişi gözaltına alınmıştır.

Mersin’de bayrağa hakaret, birçok kurum ve kişi tarafından tepki ile eleştirilmiştir. Bürokrasi ve siyaset hatta sivil toplum örgütleri ardı ardına medya aracılığı ile açıklama yapmışlardır.¹²⁵ Bu açıklamalarla beraber toplumsal tepki giderek artmış ve yurt çapında binalar ve araçlar bayraklarla donatılmıştır.¹²⁶ Binlerce kişinin katıldığı bayraklı gösteri ve yürüyüşlerle bayrağa hakaret kınanmıştır.¹²⁷ Bu gösteri yürüyüşlerinden bazıları halkın milli duyguları kışkırtılarak katılım sağlandığı eleştirisiyle medyada yer bulmuştur.

Vatansever Kuvvetler Güç Birliği hareketi (VKGB) Mersin İl başkanı Mesut Sezer çeşitli ortamlarda konuşma ve konferanslar vererek halkı Mersin’de yapılacak olan “Büyük Türk Milleti bayrak yürüyüşü ve mitingine” davet etmektedir.

¹²⁴“**Biri bayrağı verip yakmamızı istedi**”
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307742>, 30.03.2005

¹²⁵ “Zana :**Bayrak en büyük değer**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=305659>, 22.03.2005,

“**Gül: Türk bayrağına saldıranlar bedhahtır**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=305762>, 22.03.2005.

“**Baykal: Bayrak gösterisiyle faşizm gelmez**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307641>, 30.03.2005

“**Altaylı: Sadece bayrağa değil ülkeye sahip çıkın**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307451>, 29 Mart 2005

¹²⁶ “**Bayrak talebi karşılanamıyor**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307295>, 28.03.2005

“**2 günde 5 milyon metre bayrak siparişi**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306796>, 26 Mart 2005.

¹²⁷“**Van’da onbinler yürüdü**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306948>, 27.03.2005.

“**20 bin Mersinli bayrak için yürüdü**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4261883>, 16.04.2006

Sezer, bir köy kahvesinde yaptığı bir konuşmasında terör tehlikesini tarif etmek için “şuan da arkadaşlar Diyarbakır’a Türk şehri diyebilir miyiz? Diyebilir miyiz arkadaşlar, size soruyorum” şeklinde kışkırtıcı sorular sormakta ve daha sonra sözü Mersin iline getirerek “Mersin’e iki yıl sonra Türk şehri diyemeyeceksiniz “ şeklinde bir ifade ile Mersin’in diğer illerden göç almasıyla Kürtlerin çoğaldığını ima etmektedir. Konuşmasının devamında Sezer Mücadelesini istiklal savaşı olarak tanımlamakta ve Diyarbakır ve Mersin ilini kurtaracaklarını ifade etmektedir. Düzenledikleri mitinge köy halkını davet ederken “eğer damarlarınızda Türk kanı varsa mitingimize gelmek için (...)” şeklinde bir ifade kullanmaktadır.¹²⁸ Mitinge iki kilometre uzunluğunda Türk Bayrağı taşıyan yaklaşık yirmi bin kişi katılmıştır. Miting dağılırken kimliği belirlemeyen bir genç kız zafer işareti yaptığı iddiasıyla mitinge katılanlar tarafından linç edilmiştir. Polisin olaya müdahale etmesiyle genç kız ölümden kurtulmuştur.¹²⁹

Mersin’de yaşanan bayrak krizinden sonra yükselen milliyetçilik ve medyanın olaylara yaklaşımında ki milliyetçi söylem derinlemesine bir inceleme yapılmaksızın görsel ve yazılı basında gözlenebilinmiştir. İki çocuğun bayrak yakma girişimi üzerine Genel Kurmay Başkanlığının “Büyük Türk Milleti” cümlesiyle başlayan açıklamasında, nevrüz kutlamalarını “insanlığın ortak değeri olan baharın gelişini kutlama adına düzenlenen masum etkinlikler” ve bu kutlamaya katılan kişileri de “hiçbir değerden nasip almamış bir grup” olarak tanımlamaktadır. Aynı açıklamanın devamında “yüce Türk Ulusunun sembolü, her zerresi şehit kanıyla

¹²⁸ **VKGB hareketi Mersin İl başkanı Mesut Sezer’in konuşması**,
www.youtube.com/watch?v=FbIeG4cBupI, 07.07.2007.

¹²⁹ **”20 bin Mersinli bayrak için yürüdü”**,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4261883>, 16.04.2006.

bezenmiş şanlı Türk Bayrağına saldırı densizliğinde bulunulacak kadar ileri götürülmüştür. Türk Milleti engin tarihinde iyi ve kötü günler görmüş, sayısız zaferler yanında ihanetler de yaşamıştır. Ancak hiçbir zaman kendi vatanında kendi sözde vatandaşları tarafından yapılan böyle bir alçaklıkla karşılaşmamıştır.(...)”¹³⁰ şeklinde ifadelere yer verilmiştir.

Genelkurmay başkanlığının “sözde vatandaş” tanımlamasıyla, toplumsal kutuplaşmanın hedef gösterildiği veya tetiklendiği düşünülerek bazı yazar ve aydınlar tarafından eleştirilmiştir.¹³¹ Eleştiriler özetle; hukuk devletinde konumu ne olursa olsun hiçbir kurum yöneticisinin vatandaşları hakkında bu tür sıfatlar kullanmaması gerektiği ve bir kimsenin suçlu olup olmadığını belirleme yetkisinin mahkemelerde olduğu ve bu sebeple özellikle üst düzey saygın memurların toplumun bir kısmı veya bir grubunu anayasal vatandaşlık hakkını anayasaya rağmen ayırım yaparak tanımlamaması gerektiği, şeklindedir.

Diğer siyasi liderlerin veya bürokratların açıklamaları da Genel Kurmay Başkanlığının olaya yaklaşımından çok farklı değildir. Bütün bu açıklamalar, kınamalar ve “bayrağa sahip çık” mesajları sonrasında birçok kurum ve vatandaş pencere ve balkonlarına Türk bayrağı asmış ve on binlerce kişi bayrak konulu

¹³⁰ “**Asker Sert Çıktı**”, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/22/617112.asp>, 22.03.2005

¹³¹ V. Coşkun, “**Milliyetçilik Ateşi Herkesi Yakar**”, www.liberal-dt.org.tr/modules/printer.php?art=319, 10.07.2007.

A. İnsel, “**İrkçi olmayan milliyetçilik**”
http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=4507, 27.03.2005.

Ç. Altan, “**Havuz dibinde çiftleşen küçük su kaplumbağaları...**”,
<http://www.milliyet.com.tr/2005/04/28/yazar/altan.html>, 28.04.2005.

B. Oran, “**Milliyetçi Dalga AKP'yi de Zayıflattı**”,
<http://www.bianet.org/2005/03/23/57029.htm>, 23.03.2005.

gösteriler düzenlenmiştir.¹³² Bu tepkileri Genel Kurmay Başkanı “bütün vatandaşlar, bütün Türkler, bayrağın onurunu korumakla görevlidirler.(...) üzerine görev düşen herkes, görevini yapmalıdır ve yaptığını müşahade ediyoruz ve bundan da memnurluk duyuyoruz(...)”¹³³ Şeklinde değerlendirmiştir.

İngiliz Financial Times gazetesi nevruz kutlaması sonrasında gelişen olayları "Türkiye'nin gazabını üzerinize çekmek istiyorsanız bayrağını yakın" şeklinde yorumlamıştır. Olay sonrasındaki tepkileri ise "Türk özgüveninin çürük durumu" olarak değerlendirmekte ve binaların pencerelerine asılan Türk bayraklarının, ABD'deki 11 Eylül saldırıları sonrasında ortaya çıkan görüntüleri hatırlattığı belirtilmektedir. Yazının devamında milliyetçi açıklamaların gazetelerde yer bulmasına karşın İnsan Hakları Derneği ve Kürt liderlerin, "olayın abartılmaması" yönündeki çağrılarının yeteri kadar yer almadığını belirtmektedir.¹³⁴

Medya yoluyla oluşan engellenme veya tehdit algısı geniş kitleler üzerinde etkili olabilmektedir. Bu sebeple medyanın sebep olduğu tehdit algısı veya engellenme bireysel olabileceği gibi toplumsal da olabilmektedir. İdeolojilerin üretilmesi, yayılması ve bir mit olarak sunulması kamuoyunun düşünsel dünyasında etkili olmaktadır. Özellikle toplumsal kriz hallerinde yaygın medyanın ideolojik

¹³² “**Van’da onbinler yürüdü**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306948>, 27.03.2005.

¹³³ “**Özkök: Herkes üzerine düşeni yaptı**”, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/23/617675.asp>, 24.03.2005

¹³⁴ “**FT: Türkiye’nin gazabını üzerinize çekmek istiyorsanız bayrağını yakın**”, <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/26/619240.asp>, 26.03.2005.

V. Boland “**Furious Turks fly the flag that children tried to burn**”, <http://www.ft.com>, 25.03.2005.

konumlanışı fark etmeksizin genel eğilimin “*egemen ideoloji*” ye eklemlenerek oluştuğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmaktadır.

Özyiğit, yaptığı bir çalışmada toplumsal şiddetin yükseldiği bir dönemde yazılı medyada yer alan haberler incelenmektedir. Söylem analizi yapılarak tespitlerde bulunulan çalışmada gazeteler arasında söylemin ideolojik kodlarında önemli farklılıklar bulunmadığı tespit edilmektedir. Ulusal güvenlikle ilgili bir krizin, “*ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü*” ile doğrudan ilgili bir yaklaşımla ele alındığı ve alternatif bir anlatıma rastlanmadığı haber söylemlerinde kamusal söylemin sınırları içinde başat değerlerin yeniden üretildiği ve oydaşma sağlandığı belirtilmektedir. Sivil toplum örgütleri gibi farklı kişi ve grupların söylemleri ancak egemen bakış açısını desteklediği ölçüde haberlerde yer bulabilmektedir.¹³⁵

2005 yılı nevruz bayramı kutlamaları sırasında Mersin’de Bayrak Yakma girişimi ile başlayan kriz hali Özyiğit’in çalışmasında konu olan Gazi Mahallesindeki olaylarla birçok yönden benzemektedir. Benzerliğin en öne çıkan unsurları algılanan “*tehdit*” ve haber dilinde tekrar edilen “*milli birlik*” kavramlarıdır.

Mersin’de yapılan nevruz kutlamalarının ve bayrak krizinin etkisi, linç olayları açısından ilk olarak Trabzon’da görülmüştür. Cezaevlerindeki uygulamaları protesto etmek amacıyla bildiri dağıtan Tutuklu ve Hükümlü Aileleri ile Yardımlaşma Derneği (TAYAD) üyeleri, yaklaşık iki bin kişi tarafından linç edilmiştir. Olaylar

¹³⁵ E. Özyiğit, “**Basında Haber Sunumu ve Gazi Olaylarının Türk Basınında Yansıması**”, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.

polisin müdahale etmesiyle kontrol altına alınmış ve herhangi bir can kaybı olmadan TAYAD üyeleri olay yerinden uzaklaştırılmıştır.¹³⁶

Olay sonrasında yapılan incelemelerde, yerel televizyon kanallarının TAYAD üyelerinin bildiri dağıtması ve güvenlik güçlerine karşı direnmesi olayını, “bayrak yakılması” veya “bayrağa yeni bir hakaret” vb. şekilde haberleştirdiği ve insanların tahrik edildiği tespit edilmiştir. RTÜK, Trabzon’daki olayların büyümesinde etkili olduğu belirlenen 5 yerel televizyon kanalına uyarı cezası vermiştir.¹³⁷ Trabzon’da yaşanan linç olayı, hem genel olarak linç olaylarının hem de siyasi linç olaylarının başlangıcı olmuştur.

Olaydan dört gün sonra Trabzon’daki olayları protesto etmek amacıyla Trabzon’a gelen TAYAD İstanbul şube üyeleri, 200 kişilik bir grup tarafından linç edilmiştir.¹³⁸ Bu olaydan da iki gün sonra arkadaşlarına yönelik linç girişimini ve tutuklamaları protesto etmek isteyen TAYAD üyeleri, Sakarya’da kalabalık bir grup tarafından linç edilmiştir.¹³⁹

Linç olaylarının arka arkaya gelmesiyle, bayrak krizinden sonra milliyetçi ve kutuplaştırıcı açıklamalar yapan bürokrat ve siyasiler bu sefer sağduyu ve birlik,

¹³⁶ “**Tehlikeli tırmanış**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=309645>, 06.04.2007.

¹³⁷ “**Trabzon’daki yerel TV’lere uyarı cezası**” hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?viewid=563050, 07.07.2007.

¹³⁸ “**Yine Trabzon**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=310732>, 11.04.2005.

¹³⁹ “**Adapazarı’nda linç girişimi**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=311092>, 12.04.2007.

beraberlik içerikli açıklamalar yapmışlardır.¹⁴⁰ Ülke gündemini uzun bir süre linçler ve tehlikeleri hakkındaki tartışmalar oluşturmuştur.

Siyasi nedenlerle başlayan linç olaylarını daha sonra hırsızlık, cinsel taciz, gasp, cinayet gibi adi suçların sanıklarının linç edildiği olaylar takip etmiştir.

Linçlerin büyük bir çoğunluğunun ölüm ve ciddi bir yaralanma olmadan güvenlik güçleri tarafından kontrol altına alınması takdir edilen bir durum olmasına karşın, olaylara müdahalede kasıtlı olarak gecikildiği ve kontrolden çıkma seviyesine gelmeden müdahale edildiği ve kasıtlı olarak linç edenlerin gözaltına alınmadığı şeklinde eleştiriler de yapılmıştır. Kolluk kuvvetleri kısa vadede suçlu olduğunu düşündüğü insanların bu şekilde cezalandırıldığını düşünmekte olabilir. Ancak uzun vadede toplumun hukuka olan inancı zayıflamakta ve devletin temelini oluşturan adalete olan güven sarsılmakta ve devletin otoritesi zayıflamakta ve sonucunda anarşi ortamı oluşmaktadır. Oluşması muhtemel böyle bir anarşi ortamını kontrol altında tutmak görevi yine kolluk kuvvetlerinin olacaktır. Bu sebeple böyle bir ihmalin kasıtlı olarak yapılması, düzeltilmesi gereken bir durum ve algılama biçimidir.

Linç olayları her zaman hafif zararlarla atlatılamamaktadır. 2005 yılında ölümle sonuçlanan linç olaylarından ilki Ankara’da yaşanmıştır. Genç bir kızın taciz edilme şüphesi üzerine, genç kızın yakınları tarafından tacizci olduğu iddia edilen kişi linç edilerek öldürülmüştür.¹⁴¹

¹⁴⁰“Başsavcı’dan ‘Sağduyulu olun’ uyarısı”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306597>, 25.03.2005

¹⁴¹ “Tacizci deyip linç ettiler” <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=346235>, 31.08.2005.

Gündemde yer bulan diğer linç olaylarından biri de Abdullah Öcalan’a destek amacıyla Gemlik’te gösteri yapmak isteyen DEHAP üyelerinin Bozhöyük ilçe halkı tarafından taşlanarak linç edilmesidir. Güvenlik güçlerinin müdahalesi ile yatışan olaylarda DEHAP üyesi 144 kişi yaralanmıştır.¹⁴²

2005 yılında meydana gelen linç olaylarından bir kısmı da TCK’nin 301. Maddesinden¹⁴³ dolayı yargılanan kişilerin mahkeme giriş ve çıkışlarında şiddete dönüşen protesto olayları sırasında yaşanmıştır. Hırant Dink’in öldürülmesi olayı da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Örneğin Hırant Dink, Perihan Mağden, Elif Şafak ve Orhan Pamuk fiziksel ve/veya sembolik lincin mağduru olmuşlardır.¹⁴⁴

Gündemde yer bulan diğer bir linç olayı da 30 Ağustos 2006 günü İstanbul’da Zafer Bayramı kutlamaları sırasında Türkiye’nin Lübnan’a asker gönderme kararını protesto etmek isteyen bir grup öğrenci bayrama katılan halk tarafından linç edilmesidir. Linç edilen göstericiler güvenlik güçlerinin müdahalesiyle ciddi bir zarar görmeden kurtarılmıştır. Olay sonrasında linç eden kalabalıktan kimsenin gözaltına alınmamasına karşın protestocu gençlerin

¹⁴² “**Bozüyük’te linç girişi**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=347564>, 05.09.2007.

¹⁴³ “**Madde 301: (1)** Türklüğü, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini alenen aşağılayan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(2) Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini, Devletin yargı organlarını, askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(3) Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır. (4) Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.” 5237 sayı ve 26.9.2004 tarihli **Türk Ceza Kanunu**, www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, 07.07.2007

¹⁴⁴ “**Röportajlar**”, <http://www.elifsafak.us/roportajlar.asp?islem=roportaj&id=152>, 07.07.2007.

tutuklanması eleştiri konusu olmuştur.¹⁴⁵ Olaylar hakkında açıklama yapan İl Emniyet Müdürünün linç olayını “halkın güzel bir tepkisi” şeklinde yorumlaması da eleştirilerin dozunun artmasına ve Emniyet Müdürüne çevrilmesine yol açmıştır.¹⁴⁶ İl Emniyet Müdürünün linç suçunu övdüğü ileri sürülerek hakkında işlem yapılması istenmiştir.¹⁴⁷

Bu olaydan dört gün sonra İstanbul’un Çarşamba semtinde İsmailağa Camisi imamının öldürülmesi ve katilin cami içinde linç edilmesi olayı yaşanmıştır. Linç yorumu ile eleştirilerin hedefi olan Emniyet Müdürü olaydan kısmen sorumlu tutulmuştur.¹⁴⁸

Ülke gündeminde yer bulan linç olaylarından bir tanesi de İzmir’de baygın halde getirildiği hastanede işkence gördüğü ve tecavüz edildiği belirlenen 17 aylık bir bebeğin annesinin tutuklu olduğu cezaevinde diğer kadın mahkûm ve tutuklular tarafından linç edilmesi olayıdır.¹⁴⁹ Mağdurunun on yedi aylık bir bebek olması olayın gündemde yer bulmasına neden olmuştur. Bu olaydan sonra idam cezası tekrar gündeme gelmiş ve birçok kişi tarafından tartışılmıştır.¹⁵⁰ Suçlulara ve Anneye

¹⁴⁵ “**30 Ağustos’ta Lübnan gerginliği**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5003027>, 30.08.2006.

¹⁴⁶ “**Linci öven Cerrah’a tepki büyüyor**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5009240>, 31.08.2006.

¹⁴⁷ “**Cerrah’a suç duyurusu**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5016280>, 01.09.2006.

¹⁴⁸ “**Camide kan ve linç**”, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5025865>, 04.09.2006.

¹⁴⁹ “**17 aylık bebeğe tecavüz**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5351906>, 31.10.2006.

¹⁵⁰ “**Çocuk tecavüzüne idam uygulansın**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5406690>, 09.11.2006.

verilecek cezanın ne olması gerektiği konusunda tartışmalar devam ederken, anne ilk duruşmada salıverilmiştir.¹⁵¹

Sadece hukukçuların üye olabildiği bir forum sitesinde konu tartışmaya açılmış ve site üyeleri tarafından olayla ilgili enteresan yorumlar yapılmıştır. Yapılan yorumların hukukla bağdaştıramayan bir gazete, siteyi haber bile yapmıştır.¹⁵² Forum sitesinde üyeler tarafından olay hakkında yapılan yorumlar özetle:

“İdam cezasının yeniden düşünülmesi gerektiği kanısındayım. Özellikle biz hukukçulara sorulduğunda büyük bir çoğunluğumuz derhal 'idam cezasına karşı' olduğumuzu övünçle söyleriz. Fakat malum olay karşısında yorumları izlediğimde, 'insanın kendini bir an için mağdur yerine koyduğunda' olaya, dünyaya, hukuka vs. daha farklı baktığımı görüyorum.”

Hukukçuların büyük bir bölümü idam cezasının tekrar gündeme getirilmesi ve bu tip olaylarda suçluların idam edilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hukukçulardan bazıları idam cezasını bile yeterli görmeyip işkence yapılmasını dahi önermektedirler.

“Bu yaratıkların idam edilmeleri bile onlar için ödül olacağından onların bir şekilde yaşattıklarından daha büyük acılar yaşamalarını istiyorum.”

Hukukçulardan bir kaçı böyle durumlarda linç edilmenin normal olduğunu hatta gerekli olduğunu ifade etmektedirler.

¹⁵¹ Salıvermenin akabinde yapılan itiraz sonucu hakkında tutuklama kararı verilmiştir.

¹⁵² “**Tacizciler teşhir edilsin!**”, www.aksam.com.tr/haber.asp?a=58306,104 03.05.2006.

“Sayın meslektaşlarım bu forumdaki ilkyazımda böyle hukuk dışı temennilerde bulunmak istemezdim ama bu mide bulandırıcı olay karşısında hukukçu olarak düşünmek elimden gelmiyor. Bence bu caniler hakkında suçlarının sabit olması durumunda uygulanması gereken ceza linç olmalıdır.”

Hukukçulardan oldukça farklı cezalandırma tavsiyeleri yapılmaktadır. Ancak bütün yorumlar bu şekilde hukuk dışı değildir.

“Yargılamanın önemi bu olayda bir kez daha ön plana çıktı. Şüphelilerin suçu işledikleri kesinleşmedikçe, toplum olarak hüküm vermenin yanlışlığı en bariz şekliyle meydandadır. Bir suç işlendiğinde, toplumdaki düzen bozulur. Bu olayda suç işlenmemiş olsa dahi, özellikle basının olayı verme şekli bakımından, suç işlenmiş gibi toplumdaki düzen bozulmuştur. Toplumda, içimizde, bizimle birlikte yaşayan bu tür insanların olabileceği düşüncesi bizim insanlığa bakış açımızı bile etkiler. Bu nedenle lütfen “Suçluluğu kesinleşmedikçe insanların suçsuzluğu” ilkesini asla unutmayalım.”

Yukarıda alıntılar yaptığımız internet sayfası gazetede haber olmasından sonra sitede yorum yazan hukukçular hem bir öz eleştiri yapmakta hem de hukukun neden bu kadar önemli olduğunu ve cezalandırmanın asla kin, nefret ve duygusal bir şekilde değil de adaletin tecelli etmesi için yapılması gerektiğini belirtmektedirler.

Sitedeki yorum yazan hukukçuların, özellikle hukuk dışı cezalandırma çeşitlerini ileri sürenlerin hukukçu kimliklerini bir kenara bırakıp yorum yazdıkları

anlaşılmaktadır. Bu noktadaki farklılık hukukun gerekliliğini ve devlet gibi bir kurum tarafından uygulanması zorunluluğunun açık göstergesidir.

2006 yılının önemli Linç olaylarından sonuncusu Şırnak'ta 2 kız çocuğuna tecavüz ettikten sonra öldürdüğü ve 6 kız çocuğuna da cinsel tacizde bulunduğu iddiasıyla tutuklanan zanlının cezaevindeki mahkûmlar tarafından linç edilmesi olayıdır. Linç edilen mağdur/zanlı, tedavi edilmek amacıyla kaldırıldığı Şırnak Devlet Hastanesinde, yüzlerce kişi tarafından tekrardan linç edilmek istenmiştir. Ancak güvenlik güçlerinin müdahalesiyle linç engellenmiştir ancak, olaylarda 76 kişi yaralanmış ve 1 kişi ölmüştür ayrıca hastanede de oldukça fazla maddi hasar meydana gelmiştir.¹⁵³

2.2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE LİNÇ

Türk hukuk sisteminde, linç müstakil bir suç olarak tanımlanmamıştır. Linç çok failli bir suç olarak Ceza Kanunu'nun "iştirak hükümleri" doğrultusunda değerlendirilmektedir. Linç olayının sonucunda mağdurun ölmesi durumunda failler, niyete göre kasten veya kastı aşan öldürme; mağdurun yaralanması durumunda kasten yaralama hükümlerine göre değerlendirilmektedir.

Bazı hukukçular, 26.09.2004 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Ceza Kanunu'nda ilgili maddelerin linç olaylarının değerlendirilmesinde yeterli olmayacağını ve asli failin belirlenememesi durumunda uygulamada boşluk oluşabileceğini ve olayın faili meçhul olarak kalacağını belirtmektedirler. Ali Timur

¹⁵³ "Şırnak tecavüzcüsüne cezaevinde saldırı", <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5570957>, 07.12.2006.

Demirbaş 765 sayılı önceki Ceza kanunda 463. maddeye¹⁵⁴ göre fail ya da faillerin belirlenemediği durumlarda, bütün sanıkların aynı suçtan yargılanarak ceza verildiğini ancak yeni ceza kanunda bu hükmün karşılığının bulunmadığını, belirtmektedir. Zeki Hafizoğulları da, linç olayına karışan şüphelilerden hangisinin asli fail olduğunun belirlenememesi durumunda yeni Ceza Kanunu'nda bu durumu öngören madde bulunmadığını, bu sebeple savcılığın takipsizlik kararı vereceğini ve bu tip olayların faili meçhul olarak kalabileceğini belirtmektedir.¹⁵⁵

Yeni Ceza kanununu eleştirenlere cevap olarak Ceza kanununu hazırlayanlar arasında bulunan Adem Sözüer, 765 sayılı eski Ceza Kanunu'nda bulunan 463. maddenin hiçbir Avrupa ülkesinde uygulanmadığını ve madde ile faillerin hafifletilmiş suçtan yargılanarak ceza alabildiğini, ancak 5237 sayılı yeni Ceza Kanunu'nun 37. madde gereğince linçe iştirak edenlerin hepsinin, aynı cezayı alacağını ifade etmektedir.¹⁵⁶

Yeni Ceza Kanunu'nun 37.maddesinin birinci bendi "*suçun kanuni tanımında yer alan fiili birlikte gerçekleştiren kişilerden her biri, fail olarak sorumlu olur*" şeklindedir¹⁵⁷. Madde linç suçuna iştirak eden bütün kişilerin, niyetlerine ve mağdurun ölme veya yaralanma durumuna göre cezalandırılmasını öngörmektedir. Yeni kanunu eleştiren hukukçular 463.maddenin 37. madde gibi iştirak hükmü

¹⁵⁴ **Madde 463:** 448,449,450,456,457. maddelerde beyan olunan fiilleri bir kaç kişi birlikte yapmış olup da failin kim olduğu belli olamazsa bunlardan her birisi hakkında fiil için tayin edilmiş olan ceza üçte birden yarıya kadar indirilerek hüküm olunur. İdam ve müebbet ağır hapis cezalarını istilzam eden fiillerde on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası tayin olunur. Şu kadar ki bu kaide fiili doğrudan doğruya beraber işlemiş olanlar hakkında tatbik olunmaz.

¹⁵⁵ "**Linç Cezasız Kalabilir**" www.bugun.com.tr/haberler/060906/p10572.asp, 12.07.2007.

¹⁵⁶ "**Linç Cezasız Kalabilir**" www.bugun.com.tr/haberler/060906/p10572.asp, 12.07.2007.

¹⁵⁷ "**37. Madde**" 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html, 07.07.2007

olmadığını, sadece asli faillerin tespit edilememesi durumunda uygulandığını ve böyle bir durumda yeni kanunda 463'e denk bir madde bulunmamasından dolayı uygulamada boşluğun oluşacağını iddia etmektedirler.

463. maddenin, 1968-48/24 Sayılı Anayasa Mahkemesi kararında, 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'nun 378. maddesine denk geldiği ve bu maddenin asli failin belli olmaması durumunda bütün faillerin asli failin alacağı ceza ile cezalandırılmasının yanlış olmasından dolayı kanunda yer aldığı belirtilmektedir. Kararda, 463. madde, suça katılan kişilerin iştirak hükümleri çerçevesinde fiillerini nitelendirme olanağının bulunmadığı hallerde uygulanmak üzere kabul edilmiş "istisnai bir hüküm" ve "hukuki ihtilafları çözmek üzere getirilmiş bir araç" olarak tarif edilmektedir. Anayasa Mahkemesine göre, asli failin belli olmamasına rağmen faillerin hepsine suçun tam cezasının iştirak hükümleri uygulanarak verilmesi durumunda asli failin sorumluluğu diğer faillere de yüklenmekte ve "cezaların şahsiliği" ilkesi zedelenmektedir. Ancak 463. madde sayesinde asli faili belli olmadığı durumlarda cezada indirim yapıldığı için cezaların şahsiliği ilkesi zedelenmemektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesi 463. maddeyi Anayasa'ya aykırı bulmamakta ve maddenin bulunmasının hukuki boşluk oluşmaması ve cezaların şahsiliği ilkesine aykırı bir durumun oluşmaması için gerekli görmektedir. Ancak 2006-97/115 sayılı Anayasa Mahkemesi kararında faillerin hangisinin suçun tamamlanmasını sağlayan fiilin sahibi olduğunu tespit edilemediğinde yeni ceza Kanunu'nun 37. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre bütün faillerin müşterek fail olarak sorumlu tutulacağı belirtilmektedir. 37. maddede

asli failin belirlenemediği durumları kapsadığına dair bir ifade bulunmamaktadır. Asli failin belli olmaması durumunda bu maddenin uygulanması hukuki bir hata olamayacak mıdır?

Suçta katılan kişilerin iştirak hükümleri çerçevesinde fiillerini nitelendirme olanağının bulunmadığı hallerde uygulanmak üzere kabul edilmiş istisnai bir hüküm ve hukuki ihtilafları çözmek üzere getirilmiş bir araç olarak tanımlanan 463. maddenin yerini dolduran bir maddenin yeni Ceza Kanunu'nda bulunmaması istisnai durumlarda hukuki bir sorun yaratmayacak mıdır? Ayrıca asli failerin hepsinin aynı cezayı alması, Anayasa'nın 38/7 madde ve fıkrasında belirtilen "ceza sorumluluğunun şahsiliği" ilkesine ve Anayasa Mahkemesinin 1968-48/24 sayılı kararında 463. maddenin gerekliliğini açıkladığı bölümlerle çelişmemekte midir?

Yukarıdaki sorular göz önünde bulundurularak yeni Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinin yeniden tanımlanması ve linç olgusunun müstakil bir suç olarak değerlendirilmesi ve linç olgusunun unsurları göz önünde bulundurularak diğer bireysel suçlardan farklı değerlendirilmesi gerektiği düşünölmektedir.

Linç olayı birkaç kişinin karıştığı bir kavga olayından farklı özellikler taşımaktadır. Toplumsal anlayışın ve algılama bir ürünü olan linç olayları toplum tarafından denetim mekanizması olarak görölebilmektedir. Toplumsal düzenin temininden sorumlu devletin görevlerini yerine getirmediği düşüncesi bu eğilimin artmasına ve toplumun geneline yayılmasına sebep olabilmektedir. Linç olaylarının artması hem hukuk sistemine olan güvenin sarsılmasına/sarsıldığına hem de toplumsal düzenin korunması için şiddet uygulanabilir düşüncesinin gelişip yayılmasına sebep olabilmektedir. Bu noktada linç olgusu basit bir suç değil nitelikli

bir suç olarak değerlendirilmeli ve lince etki eden dinamikler doğrultusunda ceza kanunda müstakil bir suç olarak tanımlanması gerektiği düşünölmektedir.

III.BÖLÜM

FARKLI GRUPLARIN LİNÇ OLGUSUNA BAKIŞ AÇILARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde “linç” olgusu ve toplumsal şiddet hakkında toplum içinde farklı grupların ne düşündüğü karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Bu inceleme, niteliksel ve betimleyici verilere ulaşmayı hedefleyen bir düşünce yoklamasıdır. Bu yoklama, güvenlik güçlerinden, hukukçulardan ve sivillerden oluşan bir grup insanla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

Cinsiyet farklılığının çalışma bulgularına tesir etmesi beklentisi ile her grup görüşmeciden en az üçünün kadın olmasına dikkat edilmiştir. Toplam 21 kişi ile yapılan görüşmelerde kişilerin linç olayları hakkındaki görüşleri, şiddet algıları ve ceza ve adalet sistemi hakkındaki görüşleri ortaya çıkartılmaktadır.

Çalışmada, insanların linç, şiddet ve ceza adalet sistemi hakkındaki, algılama, anlamlandırma ve düşünceleri esas alındığı için, sadece bazı tutumları ölçmeye yarayan ölçekler ve soru kâğıdı türünde teknik araçlar kullanılmamış, bunun yerine değer dünyasına ve algılamaya nüfuz etmenin nispeten daha kolay olduğu derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin meslek ve cinsiyetleri bilinçli, amaçlı örneklem (purposeful sampling) yöntemiyle belirlenmiştir.

Görüşmelerde, kayıt cihazının ortaya çıkarabileceği olumsuz etkiler düşünülerek not alma tekniği kullanılmıştır. Öncelikle sorular tespit edilmiş ve verilen cevaplar el yazısı ile not alınmış ve daha sonra temize çekilmiştir. Notlarda

kimlik bilgileri kaydedilmeden sadece görüşmecilere sayı ve harflerden oluşan kodlar verilmiştir. Bu kodlar sadece görüşmecinin hangi grupta olduğunu ve cinsiyetini belirtmektedir. Bütün görüşmecilere samimi ve doğru bilgilere ulaşmak amacıyla kimlik bilgilerinin kaydedilmediği söylenmiştir. Kodlamada, ilk olarak bulunduğu grubun, daha sonra cinsiyetinin baş harfleri ve en son da kaçınca görüşmeci olduğu belirtilmektedir. Örneğin; “H.K.1” Hukuk fakültesi mezunu ve hukuk alanında çalışan kadın görüşmecilerden birincisini ifade etmektedir. “S.E.3” de sivil olarak kategorize ettiğimiz görüşmeci grubundan 3. erkek görüşmeciye ifade etmektedir.

Linç, şiddet ve ceza adalet sistemi ile etken ve edilgen ilişkisi olan meslek grupları ve bütün bu olgulardan doğrudan etkilenen sivil halk ile görüşülerek anlamlı bir veri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Hukukçu grubu hukuk fakültesi mezunu avukat veya hâkimlerden, polis olarak adlandırılan grup Polis Akademisi veya Polis Meslek Yüksek okulu mezunu Polis Memuru veya amir sınıfından, sivil olarak adlandırılan grupta mimar, esnaf, gazeteci ve işçi gibi çeşitli meslek gruplarından oluşmaktadır. Örneklemin genel olarak nüfusun eğilimini temsil ettiği düşünülmemektedir ve sonuçlar genellemeye uygun değildir.

Çalışmanın amacı: farklı meslek gruplarından oluşan görüşmecilerin linç, saldırganlık ve ceza adalet sistemi hakkındaki öznel görüşlerinin incelenerek linç kavramını nasıl algıladıklarının ortaya çıkarılmasıdır.

3.1. SORULAR

Görüşmede sorulan sorular üç kategoriye ayrılmaktadır. Görüşmecilere ilk olarak şiddet konulu sorular, ikinci olarak ceza ve adalet sistemi hakkındaki sorular ve son olarak da toplumsal şiddet ve linç hakkındaki sorular sorulmuştur.

Şiddet konulu sorularda öncelikle görüşmecinin şiddet kavramını nasıl tanımladığı, daha sonra şiddet kavramını nasıl algıladığı ve meşru görülen sınırların tespit edilmesine yönelik sorular sorulmuştur. Görüşmecinin şiddet ile olan ilişkisi, şiddete herhangi bir şekilde taraf olup olmadığı ve şiddet uygulamaya nasıl baktığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmecileri herhangi bir yönlendirme yapmamak veya bütün görüşmecileri aynı şekilde sorular sorarak aynı etkiyi bırakmak amacıyla sorular önceden hazırlanmış ve sadece sorunun anlaşılmadığı veya yanlış anlaşıldığı durumlarda ek sorular ile ana soru desteklenmiştir.

Şiddet ile ilgili görüşmecinin düşünceleri anlaşıldıktan sonra ceza adalet sistemi hakkındaki görüşlerini öğrenmek için çeşitli sorular sorulmuştur. Özellikle cezaların yeterli olup olmadığı ve idam cezasının kaldırılması hakkındaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Ceza adalet konulu soruların ardından tezimizin odak konusu olan Linç olgusu hakkında sorular sorularak görüşmecilerin düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.2. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.2.1. “Şiddet” Olgusuna İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

İlk olarak görüşmecinin şiddet kavramını nasıl tanımladığına ilişkin olarak sorular sorulmuştur. Görüşmecilerin şiddet kavramını nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmak için şiddet kavramını tanımlamaları istenmiştir. Yapılan tanımlamalar gruplar arasında bazı noktalarda farklılıklar göstermektedir. Hukukçu ve polislerden oluşan grup, genel olarak şiddet kavramını, fiziksel ve sembolik şiddet biçimlerini de kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. Sivil görüşmeciler arasında da bu şekilde kapsam genişletilse de genel yatkınlık şiddetin fiziksel bir olgu olarak tanımlanmasıdır.

H.E.1– *“Şiddet öğrenilerek insanların birbirine uyguladıkları fiili veya sözlü saldıdır.”*

P.E.2– *“Bir kişinin haklılığını veya üstünlüğünü kabul ettirebilmek için başvurduğu bir yöntemdir.”*

Soru– Neler şiddettir?

P.E.2– *“Karşıdaki insana fiziksel bir müdahalede bulunmak veya hakaret yoluyla baskı altına almaktır.”*

Şiddet kavramının tanımlanmasında sivillerin şiddeti tanımlaması hukukçu ve polislerden genel olarak farklılık göstermektedir. En belirgin farklılık, şiddet kavramının fiziksel bir eylem olarak tanımlanmasıdır.

S.K.2– “şiddet, dayak atmak saçını yolmak yerde sürüklemek bunlar hep şiddettir (Hakaret etmek şiddet midir?)
Bilmem. Taciz şiddettir.”

S.K.3– “Şiddet bir insanın bedenine zarar vermektir. Dayaktan başlayıp tokat, kolundan tutup sarsmaya kadar bedene yönelik tüm olumsuz davranışlar şiddete girer bence.”

Hukukçu ve polislerin şiddet tanımlamalarının sivillere oranla daha kavramsal ve teknik olmasının sebebi eğitim süreçlerinde aldıkları hukuk ve kriminoloji dersleri olduğu düşünülmektedir.

Sivil görüşmeciler ile diğer görüşmeciler arasındaki diğer belirgin fark sivillerin şiddet tanımlaması içinde kamu görevlilerinin veya devletlerin uluslararası alanda devletlere karşı uyguladıkları şiddet biçimlerinin tanımlama içinde yer almasıdır. Polis ve hukukçuların tanımlamasında böyle bir algılamaya rastlanılmamıştır.

S.E.3– “İnsanların kavga etmesidir. Polisin jandarmanın vatandaşı coplamasıdır. Şiddet vurma kırma yakmadır. Şiddet kötü bir şeydir yani.”

Grupların şiddet kavramını tanımlamalarındaki farklılıkları ve benzerlikleri cinsiyet farkına göre incelediğimizde grup fark etmeksizin kadınların çoğunluğu şiddet kavramını tanımlarken aile içi şiddet veya kadına yönelik şiddet konularından erkeklere oranla daha fazla bahsetmektedir.

H.K.1– “(...)Şiddet oto kontrolü olmayan insanların kendi isteklerini yaptırabilmek için başkaları üzerinde fiziksel üstünlük kurarak zarar vermesidir. Ailede, okulda mesela. (...)”

P.K.1– “(...) İşkence, aile içi şiddet, dayak ve kavga, psikolojik baskı ve istismarlar, cinsel taciz, tecavüz vs. bu kavram içinde düşünülebilir(...)”

Kadınların şiddet algılaması ve tanımlamalarında kadına yönelik şiddet biçimlerinin tarif edilmesinin sebeplerinden birisi, toplumda kadınların genel olarak erkeklere oranla aile içinde daha fazla şiddete maruz kalmaları ve bu problemin kadınlar tarafından daha duyarlı karşılanmasıdır. Kadınlar ve erkekler arasındaki bu algılama farklılığı görüşmecilerin çoğunluğunda ve görüşme sürecinin genelinde ortaya çıkmaktadır. P.K.2’nin şiddet tarifinde bu açıkça dile getirilmektedir.

P.K.2– “(...)Bir insana vurma şiddettir. Erkeklerin kadınları dövmesi şiddettir. Zarar vermek şiddettir.”

Görüşmecilere geçmişte okul, aile ve sosyal hayatlarında şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu öğretmenlerinden ve/veya anne-babalarından dayak yediğini belirtmişlerdir. Şiddete maruz kalınan diğer yerler futbol müsabakaları ve toplumsal olaylar olarak belirtilmiştir.

S.E.2– “Evet, taraf oldum, hayatımın her yerinde de şiddet var. Özellikle ergenlik çağlarında fiziksel şiddet

uyguladım.(...) Ayrıca çarşıda pazarda her an her yerde bir gasp mağduru bir hırsızlık mağduru olabilirsiniz. (...)"

Görüşmecilerin herhangi bir kişiye karşı şiddet uygulayıp uygulamadığını anlamak için sorulan sorulara verilen cevaplarda görüşmecilerin bir kaçının çocuklarına zor durumda kalınca şiddet uyguladıkları ayrıca insanlara karşı zor durumda kalındığında fiziksel veya hakaret gibi sembolik şiddet uyguladıkları ve polis görüşmecilerden bir kısmının toplumsal olaylarda şiddet uyguladığı belirlenmiştir. Görüşmecilerin hepsi şiddeti olumsuz bir kavram olarak algılamakta, ancak zor durumda kalınca başvurulabilen bir eylem olarak tanımlamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde yoğun olmamakla beraber görüşmecilerin çoğunluğu hayatının belirli dönemlerinde şiddet uygulamış veya şiddete maruz kalmıştır.

Toplumsal olaylarda şiddet uygulamak zorunda kaldığını ifade eden P.E.1'in aşağıdaki görüşleri şiddeti ve meşruiyetinin nasıl algılandığını ortaya koymaktadır.

P.E.1– *“Çevik kuvvette iken gösterilerde şiddet uyguladım. Ama zorunlu kalmadıkça kimseye vurmam. Genelde de hak ediyorlar. Televizyonlar çok eksik ve taraflı gösteriyor olayları. Herkesin insan hakkı var ama polisin yok. Adam sana küfrediyor kanun dışı slogan atıyor her şeyi yapıyor bir şey olmuyor ama biz adamı dövünce haber oluyor.”*

Soru– Sizce Çevik Kuvvetin uyguladığı şiddet meşru mudur?

P.E.1– *“Tabi ki. Devlet gerektiğinde şiddet uygular. Kimse hak etmediği halde dayak yemez.”*

Soru– Bazen haksız yere yoldan geçen hatta lokantada yemek yiyen insanlar dayak yiyor bunlar hakkında ne düşünüyorsunuz?

P.E.1– *“İstisnalar olabilir(...)”*

Şiddet ve saldırganlığın hangi biçimlerinin özgeci saldırganlık, hangisinin düşmanca saldırganlık veya izin verilen saldırganlık olarak tanımlandığını ortaya çıkarmak için görüşmecilere şiddetin hangi hallerde uygulanabileceği sorulmuştur. Şiddet uygulamalarının yanlış olduğu ve zorunlu kalmadıkça uygulanmaması gerektiği düşüncesi görüşmecilerin hepsinin ortak görüşü olarak tespit edilmiştir. Ancak zorunlu hallerin ne olduğu tarif edilirken farklı tanımlamalar yapılmıştır. Genel olarak toplum huzurunu ve menfaatlerini korumak amacıyla, vatan savunması amacıyla veya meşru müdafaa halinde şiddet uygulamak normal karşılanmıştır.

H.E.1– *“Benim düşüncem şiddet nasıl olursa olsun kesinlikle uygulanmamalıdır. Ama günümüz koşullarını göz önüne aldığımızda bu düşünce maalesef çok da realist bir yaklaşım olmuyor. Özellikle toplumsal infial yaratan olaylarda polisin şiddet uygulayarak olaylara müdahale etmesi kaçınılmaz oluyor. O yüzden şiddete sadece ve sadece toplum huzurunu ve menfaatlerini korumak amacıyla çok zorunlu durumlarda başvurulabilir diye düşünüyorum.”*

H.E.3– “(...)Meşru müdafaa hali, kesinlikle şiddetin uygulanabileceği bir durumdur(...).”

Görüşmecilerden S.E.3’ün şiddet hangi hallerde uygulanabilir sorusuna verdiği cevap çok çarpıcıdır. S.E.3’ün cevabı, linç eden insanların nasıl bir duygu ile hareket ettiklerine örnek olabilecek niteliktedir.

S.E.3– “(...) terörist eylemler düzenleyip vatandaşlarımızın ölümüne sebep olan kişilerin hapishaneye konup orada beslenmesine karşıyım. Ayrıca küçük çocukları kaçırıp tecavüz eden, yaşlı insanların evine girip üç kuruşluk takıları için boğazını kesen insanların halkın linç girişimi sırasında polis tarafından korunmasını da istemiyorum. Bu insanlar hapishanelerde sadece bize yük oluyorlar, sonra da değişen iktidarlara gelen aflardan yararlanıp yeniden topluma karışıyorlar. O sırada onları beslemememizin, korumamızın cezasını onların yeni bir tecavüzü, cinayetiyle çekiyoruz. (...)”

Şiddet konulu sorularımızın sonuncusu, görüşmecilerin ülkemizdeki şiddet olaylarının seyri ve sebepleri hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmak için sorulmuştur. Görüşmecilerinin çoğunluğu şiddetin arttığını düşünmektedir. Görüşmecilerin bu konu konuşulurken şiddet kavramını daha çok suç olarak algıladıkları, verilen cevaplardan anlaşılmaktadır. Görüşmecilerden bazıları “bireysel şiddetin artmasına karşın kamunun uyguladığı şiddetin azaldığını” ifade etmektedirler.

P.E.3– *“Artmaktadır. Devlet tarafından azalmakta ama sivil hayatta şiddet artmaktadır. Bireysel şiddet git gide artıyor. (...)”*

H.E.1– *“Türkiye’de şiddet gün geçtikçe artmaktadır diye düşünüyorum. (...)”*

Görüşmecilerden H.E.3, şiddetin derin devlet tarafından yönlendirildiğini ve özellikle yakın zamanda meydana gelen şiddet eylemlerinin devlet kontrolünde olduğunu belirtmektedir.

H.E.3– *“Suç oranları artıyor bildiğim kadarıyla. Son günlerde/aylarda şiddetin siyasi kaynaklı olanı da yeniden artmaya başladı. (...) ‘şiddet’ denen şey. Çeşitli kurumlar ve organizasyonlar tarafından gayet bilinçli bir şekilde şiddetin uygulandığını; özellikle yoksul gençlerin çeşitli kutsal duyarlılıklar adı altına saklanarak özendirildiğini biliyoruz. (...)Dolayısıyla insanları en başta devlet şiddete yönlendiriyor.”*

Şiddet konulu soru ve cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Hukukçu ve polis görüşmecilerin büyük çoğunluğunun şiddet tanımları sembolik şiddeti kapsamaktadır Ancak sivillerin çoğunluğunun tanımlarında sembolik şiddet yer almamaktadır.

Kadınların büyük bir çoğunluğunun meslek fark etmeksizin şiddet tanımlarında veya şiddet algılamalarında, kadına yönelik şiddet yer almasına karşın

erkeklerin büyük bir çoğunluğunun şiddet algısında böyle bir tarif veya unsura rastlanmamıştır.

Hukukçu ve polislerin şiddet tanımlarında devletlerin veya güvenlik görevlilerin uyguladığı şiddet biçimi ya konu edilmemekte ya da meşru müdafaaya atıfta bulunarak tarif edilmekte iken sivil görüşmecilerin bir kısmının şiddet tanımlamasında kolluk kuvvetlerinin uyguladığı şiddet tarif edilmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, suç olayları, düşmanca saldırganlık, toplumsal düzeni bozanlara veya teröristlere karşı uygulanan şiddet özgeci ve zor durumda kalınca uygulanan şiddet de izin verilen saldırganlık olarak algılanmaktadır.

3.2.2. Ceza Adalet Konulu Görüşlerin Değerlendirilmesi

Ceza adalet konulu sorular ile görüşmecilerin suçlulara verilen cezaları yeterli bulup bulmadığı, hangi suçları en ağır şekilde cezalandırmak gerektiği ve suçlulara uygulan şiddet hakkındaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle suçlulara verilen cezaların yeterli bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Görüşmecilerin geneli cezaların yetersiz olduğunu ve caydırıcı olmadığını düşünmektedir. Hukukçu grubundaki görüşmecilerin yarısı cezaları yetersiz bulurken diğer yarısı ise cezaların yeterli olduğunu ancak uygulamadan kaynaklanan problemlerden dolayı caydırıcılığının kalmadığını düşünmektedir. H.E.1 cezalandırmanın amacının sadece caydırıcılık olmadığını ve topluma kazandırmanın da cezalandırmanın bir amacı olduğunu belirtmektedir..

H.E.1– “(...)ne kadar düzenleme yapılırsa yapılsın mutlaka toplumda bir kısımda hoşnutsuzluk olacaktır. Günümüzde kanundaki cezaların yeterli ama uygulamanın yetersiz kaldığı kanaatindeyim. Süre olarak yeterlidir. Ancak cezayı sadece süre olarak değerlendirmek yanlıştır. Cezanın suçluyu topluma kazandırmaya yönelik nitelikleri olmalı, sadece caydırıcı tarafı düşünülmemeli. Ancak bu konu ülkemizde göz ardı edilmektedir.”

Cezaların yeterli olduğunu düşünen diğer hukukçu görüşmeci H.E.1 cezalandırma ile suçların önlenemeyeceğini belirtmektedir. Cezaların da yeterli olduğunu, ancak af ve cezaların infazındaki indirimlerden dolayı caydırıcılık özelliğinin kalmadığını belirtmektedir.

H.E.4– “Cezalar aslında yeterli ama uygulamada çok indirim ve af var ve mahkemeler olay sayısı karşısında yetersiz. Adalet reformu yapmamız ve sistemin çürüyen yerlerini onarmamız gerekiyor. Cezaları artırmak çözüm değil. Çözüm uygulayabilmek. İsterseniz idam cezasını geri getirin ama siz suçluları yakalayamıyorsanız cezanın bir önemi kalmaz.(...) Yetki kargaşası var. Denetim yok. Sıkıntı çok. Sonuç olarak cezaların ne kadar ağır olduğunun bir önemi yok. Ceza vererek suçları önleyemezsiniz. Bu gün sokakta yaşayan binlerce insan var. Eğitim alamayan bir sürü çocuk var. Bu çocuklar geleceğin suçluları olacak.”

Ceza ve adalet konulu sorularımızdan ikincisi idam cezasının kaldırılması hakkındadır. Görüşmecilerin yarısından fazlası idam cezasının kaldırılmasını hatalı bulmaktadır. Gruplara göre değerlendirildiğinde Polis ve sivil görüşmecilerin genel eğilimi idam cezasının kaldırılmasının yanlış olduğu şeklindedir. Hukukçular idam cezasının kaldırılması veya uygulanması noktasında ikiye ayrılmaktadır. İdam cezasının kaldırılmasının yanlış olduğunu düşünen hukukçular afların yasaklanması ve cezaların yeterli olması durumunda idam cezasının kaldırılmasını uygun görmektedirler.

H.K.3– *“İdamlık suç işleyenler, belli bir süre paşalar gibi yattıktan sonra tekrar dışarı çıktığı ve toplum düzenini sarsmaya devam ettiği sürece idam kaldırılmamalıdır. Ancak Af’ı kaldırırsak ve tek kişilik hücrelerde mahkûmiyetin devamlılığını sağlarsak idam kaldırılabilir.”*

İdam cezasının kaldırılmasını doğru bulan hukukçuların genel görüşü, insan hayatının -ne yaparsa yapsın- ceza olarak alınmasının doğru olmadığı şeklindedir. İdam cezasının uygulanması durumunda, masum bir insanın idam edilme ihtimalinin olması idam cezasına karşı çıkmalarının gerekçelerinden biri olarak görülmüştür.

H.E.1– *“Bir hukukçu olarak insan hayatını güvence altına alan anayasalara sahip ülkelerde İdam cezasının olmaması gerektiğini düşünüyorum. (...) sonradan suçsuz olduğu belirlenmiş fakat idam edilmiş insanlar için bu durumun telafisinin olmadığı düşünülürse idam cezasının kaldırılmasını doğru buluyorum.”*

Cinsiyet farklılığına göre değerlendirildiğinde, kadınlar da erkekler de çoğunluk olarak idam cezasının kaldırılmasını yanlış bulmaktadır. Ancak kadınların kaldırılmasının hatalı bulunması yönde ki eğilimi, erkeklere oranla daha baskın olduğu gözlenmektedir.

Görüşmecilere ayrıca idam cezasının veya en ağır cezanın hangi suçlara uygulanmasının uygun bulunduğu anlaşılmaya yönelik sorular sorulmuştur. Görüşmecilerin verdikleri cevaplarda: Seri katiller, tecavüz suçluları ve özellikle çocuklar cinsel yönden istismar edenler, hunharca veya kasıtlı olarak cinayet işleyenler, teröristler, vatan hainleri, devleti ve milleti dolandıranlar gibi suçluların idam edilmesi veya en ağır cezanın verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Hukukçulardan ikisi eski Türk Ceza Kanunu'nun bu konuda getirdiği hükümleri yerinde bulmakta ve yeni yapılan değişikliğin yanlış olduğunu düşünmektedir. Eski TCK'ya göre özetle, birden fazla kişinin öldürülmesi, yakarak veya benzeri şekilde hunharca öldürülmesi, bir suçu kolaylaştırmak veya gizlemek için öldürülmesi, planlı bir şekilde öldürülmesi, bir devlet memurunun öldürülmesi veya kan davasından dolayı birinin öldürülmesi durumunda katil idam ile cezalandırılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde görüşmecilerin yarısından fazlası vatan hainlerinin, teröristlerin veya devleti bölmek isteyenlerin idam edilmesi gerektiğini düşünmektedir. Diğer genel eğilim adam öldürenlerin özellikle infiale yol açacak şekilde cinayet işleyenlerin ve çocukları cinsel yönden istismar edenlerin veya tecavüz suçlularının idam edilmesi gerektiği yönündedir.

İdam istenen suçların linç olaylarına konu olan suçlarla örtüştüğü görülmektedir. Bu benzeşim ve çoğunluğun idam cezasının kalkmasını yanlış

bulması beraber değerlendirildiğinde linçlerin artmasına cezaların yeterli olmadığı kanaatinin etkili olduğu görülmektedir.

3.2.3. “Linç” Olgusuna İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Linç ve toplumsal şiddetle ilgili sorularla, görüşmecilerin genel olarak bu olgular hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

İlk aşamada genel sorular sorularak genel düşüncenin ne olduğu belirlenmiştir. İkinci aşamada ise bazı linç olayları hatırlatılarak, olaylar hakkındaki yorumları olayların özelliklerine göre değerlendirilmiştir. Üçüncü aşamada mağdur ile empati kurabileceği şekilde örnek olay kurgulanmış ve görüşmecinin düşünceleri senaryodaki olaya göre değerlendirilmiştir.

Farklı sorular ile görüşmecilerin linç olgusuna bakışında durumların farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca görüşmecilerin önceki bölümdeki sorulara verdikleri cevaplar ile karşılaştırılıp tutarlılıklar ve kırılmalar incelenmiştir.

Toplumsal cezalandırma ve linç ile ilgili olarak öncelikle namus ve töre cinayetleri hakkında sorular sorulmuştur. Görüşmecilerin yalnızca birisi bu cinayetleri doğru bulmaktadır. P.E.1 kan davalarını yanlış bulduğunu ancak namus cinayetlerini cezasız kalmamak şartıyla anlaşılabilir olduğunu belirtmektedir.

P.E.1– *“Kan davaları ve töre cinayetlerine kesinlikle karşıyım ama namus cinayeti belki olabilir. Tabi oda cezasız*

kalsın demiyorum. Sadece anlayabilirim ama cezasını çeksin tabi ki.”

Genel eğilim şiddet uygulamayı yanlış bulmaktadır. Ancak görüşmecilerden bazıları yanlış olduğunu belirtmesine karşın bu suçların toplumsal yapı sonucu zorunlu olarak işlendiğini belirtmişlerdir.

S.E.2– *“Aslında batılı olsun doğulu olsun tüm insanlar namusun kirlenilebilecek bir şey olduğunu düşünürler. (...)Peki, namus kirlenince ne olur? Batıda hemen hemen hiçbir şey olmaz çünkü insanlar orada bireysel yaşarlar. Doğuda ise her şey olur çünkü insanlar orada kolektif yaşarlar. O yüzden töre cinayeti kirlenen namusu yani kirlenen aileyi temizleyen bir virüs programıdır. Yani, töre cinayetini her ne kadar tasvip etmesem de onu her yönü ile incelemeyi kaldırmaya çalışmak doğru toplumlarında bir felç yaratır.(...)”*

Buna benzer olarak H.E.2’nin cevabında da adalet sistemine eleştiri getirilerek namus cinayetlerine kısmi bir meşruiyet kazandırılmaktadır. H.E.2’nin görüşü genel olarak değerlendirildiğinde ise, namus ya da töre cinayetlerine karşı olduğu görülmektedir.

H.E.2– *“Namus cinayeti aslında farklı bir konu. Adalet sisteminde yerini bulmayan cezalardan kaynaklandığını düşünmüyorum. Bu tamamen insanların cahillikleriyle, eğitimsizlikleri ve mutaassıplıklarıyla ilgili bir konu.”*

Her ne kadar bu iki görüşmeci töre ve namus cinayetleri hakkında kesin ve sert bir tepki vermese de genel eğilim oldukça baskın şekilde yanlış olduğunun belirtilmesi yönündedir. Özellikle kadınlar bu konuda erkeklere oranla daha tepkili cevaplar vermektedirler.

H.K.3– *“Namus cinayetleri veya töre cinayetleri çağdışı ilkel bir davranıştır.”*

Suçlu olduğu düşünülen kişilerin linç edilmelerini nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu lincin yanlış bir uygulama olduğunu belirtmektedir. Her ne kadar töre ve namus cinayetleri sorularına verilen cevaplardaki kesinlik linç sorularına verilirken azalsa da genel eğilim lincin hukuk dışı ve yanlış olduğu yönündedir.

H.E.4– *“(…)Hukuk intikam almaz hukuk adalet için vardır. İnsanlar neye ne kadar ceza verileceğini bilmez ve intikam ve düşmanlık duyguları ile şiddet uygular. Hukuk hem mağduru hem suçluyu korumalı ve haklarını gözetmelidir. Suçlunun mağdur mağduru suçlu konuma getirilmesine engel olmalıdır.”*

Görüşmecilerden bir kısmı linç olaylarını meşru bir eylem olarak gördüklerini ilk yorumlarında belirtmektedir. H.E.3 yalan söyleyen siyasetçilerin linç edilmesi gerektiğini belirtmekte ve Fransız devrimini örnek göstererek bunun uygulanabileceğini ifade etmektedir. H.E.3 en ağır cezalar kime verilmeli sorusunda da devleti dolandıran yöneticilere verilmeli şeklinde cevaplamaktadır. Her ne kadar linç olgusunu meşru gördüğünü ilk aşamada belirtmiş olsa da bu düşüncenin linç

olgusunu meşru görmekten çok devletin üst düzey yönetiminden memnuniyetsiz olmanın bir tepkisi olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Linç eylemini meşru gören diğer görüşmecinin verdiği cevap oldukça açık ve nettir.

S.E.3- “*Mesela hırsızlık için girdiği evde hamile kadının öldürüp karnındaki bebeğini parçalayan bir adam vardı. Bence linci hak ediyordu o adam. Hatta bence bir süre ağzı burnu dağılana kadar linç edilip sonra biraz dinlenmeye bırakılmalı, biraz düzelince bir daha linç edilmeli. Dünyada ne kadar acı varsa tattırılmalı bence böyle bir şey yapabilen birine.*”

Linç olaylarını meşru ve olması gereken bir cezalandırma yöntemi olduğunu belirten görüşmecilere, kimlerin linç edilmeyi hak ettikleri sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplarla idam cezası kimlere uygulanmalı sorusuna verilen cevaplarla oldukça benzemektedir. Seri katiller, tecavüz suçluları ve özellikle çocuklar cinsel yönden istismar edenler, vahşi katiller veya kasıtlı olarak cinayet işleyenler, vatan hainleri, devleti ve milleti dolandıranlar şeklindedir.

Her ne kadar linç olayını meşru gören olsa da genel eğilim ilk aşamada hukuksuz olan bütün cezalandırma yöntemlerinin yanlış olduğu şeklindedir.

H.E.1- “*Bu eylemlerin kabul edilebilir olmadığını düşünüyorum. Herkes kendi sorununu bu yollarla çözmeye girişimi içine girerse toplumda bir kaos oluşur ve bu kaos sonucu ortaya*

çıkan asayişsizlikle birlikte devletin yok olması kaçınılmaz olacaktır.”

Görüşmecilerden P.E.3 linçler ile ilgili olarak linçleri tasvip etmediğini ancak diğer bir taraftan da bazı linçlere hak verdiğini belirtmiştir.

P.E.3– *“Uygun değil ama gerekli. Bir tarafım uygun değil diyor bir tarafım uygun diyor.”*

Linç ile ilgili algılamaları biraz daha somut hale getirmek açısından görüşmecilere hatırladıkları linç olayları sorulmuştur. Genel olarak İsmailağa Cami İmamının katilinin¹⁵⁸, TAYAD üyelerinin¹⁵⁹ ve 30 Ağustos kutlamaları sırasında protesto eden gençlerin linç edildiği¹⁶⁰ olaylar hatırlanmaktadır. 2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olaylarından bazıları hatırlatılarak olaylar hakkında görüşmecilerin düşünceleri öğrenilmiştir.

Görüşmecilere öncelikle hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan bir kişinin esnaflar tarafından dövülerek linç edildiği olay hatırlatılmış ve düşünceleri sorulmuştur. Genel olarak eğilim yanlış bir olay olduğudur. Hırsızlık kötü bir olay olsa da linç edilmeyi yani linç edilerek öldürülmeyi hak etmediği belirtilmektedir. Bazı görüşmeciler yanlış bulsa da insanların artan suçlardan dolayı sabrının kalmadığı şeklinde, linç edenlerle empati kurarak mazeretler dile getirmektedirler.

¹⁵⁸ **“İmama bıçak, katile linç”**, www.milliyet.com/2006/09/04/yasam/axyas02.html, 04.09.2006.

¹⁵⁹ **“Linç etmek istediler”**, www.milliyet.com/2005/04/07/guncel/agun.html, 07.04.2005.

¹⁶⁰ **“30 Ağustos’ta Lübnan gerginliği”**, hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5003027&tarikh=2006-08-30, 30.08.2006.

H.E.3– *“Linç tabi ki yanlış bir davranış ancak insanların sabrı kalmadı. Aynı caddede onlarca ev soyuluyor veya aynı eve veya arabaya iki üç kez hırsız girebiliyor. Tabi ki ne olursa olsun halkın linç etme hakkı yoktur. Duygusal bir tepkidir sadece. Cezasız kalacaklar düşüncesiyle biraz dövelim ne olur olmaz belki ceza almaz diye düşünülüyor sanırım.”*

Her ne kadar linç eden insanların hangi sebeple linç ettiklerini onlarla bir özdeşleşme yaparak ortaya koysa da linç kavramını ölüm içermeyen sadece müessir fiil olarak tanımlaya ifadeler kullanıldığı görülmektedir. Görüşmecilerden S.K.3 hırsızların linç edilmesini doğru bulmamaktadır. Ancak mağdur ailelerin infial ile mahkeme giriş çıkışlarında sanıklara saldırmalarının normal olduğunu ve suç olarak görülmemesi gerektiğini belirtmektedir.

S.K.3– *“Bence mahkeme çıkışları haricinde sokak linçleri suç olmalı. Ailelilerin Duygusallığı maruz görülebilir. Mesela kapkaççıyı öldüresiye dövdüler geçenlerde. Bir hırsız linç etmek doğru değil.”*

Görüşmecilere ikinci olarak İsmailağa Camisi İmamının katilinin linç edilmesi olayı hakkında ne düşündükleri sorulduğunda görüşmecilerin büyük çoğunluğu tasvip etmediklerini belirtmektedir. Ancak cezaların yetersiz olduğu için bu olayların olduğu belirtilmektedir.

H.E.2– *“Adaletine güvenilmeyen mahkemelerin, tarafsızlığına itibar edilmeyen hâkimlerin olduğu bir ülkede kendi hakkını kendisi almak isteyen insanların önüne*

geçemezsiniz. Problemin kaynağının adalet sistemindeki adaletsizlikler olduğuna inanıyorum.”

Katilin linç edilmesini normal olarak değerlendiren bir görüşmeci, cezaların yetersiz olmasından dolayı insanların risk altında kaldığını ve bundan dolayı suçluları özellikle katilleri linç etmesi meşru olarak gördüğünü belirtmektedir. Olayın gerçekleştiği yerin cami olması yönünden yanlış bulmaktadır.

S.E.3– *“Çok normal buluyorum. Eğer devlet vatandaşının tatmin edecek cezaları vermeyerek, suç potansiyeli olan kişileri cesaretlendirip, vatandaşının tehlike altında bırakıyorsa, vatandaş kendi cezasını kendi vermeyi isteyecektir.”*

Toplumdaki tehdit algısının nasıl şekillendiğine bir örnek olması açısından S.E.3’ün söyledikleri önemli görülmektedir.

Görüşmecilere TAYAD üyelerinin Trabzon’da veya Sakarya’da linç edilme olayları hatırlatılmış ve bu konudaki görüşleri sorulmuştur. Genel olarak değerlendirildiğine söz konusu olaylar tasvip edilmemektedir. Ancak görüşmecilerin bir kısmı bu linç olaylarının planlı bir şekilde yapıldığını dile getirmişlerdir.

P.K.1– *“Linç olaylarının önceleri tecavüz suçlarına karşı yapıldığını görür ve duyardık. Ancak bir iki yıldır sıklıkla karşı karşıyayız. Organize bilinçli olaylar. Bu tur olayların toplumun hassasiyetini kullanarak meşru hale getirmek isteyen provokatör suç odaklarının planladığını düşünüyorum.”*

Görüşmecilerden bazıları ise bu linç olaylarının derin devlet tarafından yapıldığı ve çeşitli menfaat gruplarına hizmet ettiği belirtilmektedir.

H.K.2– *“Linç kültürü son zamanlarda kendini iyice meşrulaştırmış durumda. Bunda devletinde payı büyüktür. Özellikle azınlıklara yönelik... İlkellik olarak değerlendiriyorum.”*

Daha sonra 17 aylık bebeğe Tecavüz edilmesine göz yumduğu iddia edilen Kadının Cezaevinde linç edildiği olay hatırlatılmıştır. Ayrıca tecavüz suç sanıklarının veya mahkûmlarının mahkeme giriş çıkışında veya olay yerinde veya Cezaevinde linç edildiği durumlar hakkındaki düşünceleri ve böyle bir olay ile karşılaştıklarında nasıl bir tepki verecekleri sorulmuştur.

Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu tecavüz suçlularının Cezaevinde veya herhangi bir yerde linç edildiğini duyduklarında üzülmediklerini ve memnun kaldıklarını ifade etmişlerdir.

S.E.3– *“Devlet yeterli cezayı vermiyorsa, tecavüzcülerin katillerin polis tarafından korunmasına gerek yok. Bu insanlar ancak öldüresiye dayaktan anlar. Hem de insanların içleri rahatlamış olur, açıkçası bu tip insanlara acıyacak linç edilmesinler diyecek değilim(...)İyi olmuş, hak ettiğini bulmuş diyorum.”*

Görüşmecilerden H.E.2 bu tip linçlerin doğal ve normal olduğunu ve bunun sebeplerinin de namus kavramına yüklenen anlam ve adaletin tecelli etmediği inancı olduğunu belirtmektedir.

H.E.2– *“Tamamen toplumun doğal karşılanması gereken bir tepkisidir. İki yönü var: Birincisi Türk toplumunun namus kavramına ithaf ettiği yüksek değer. İkincisi Adaletle güvenmeyen bireylerin fırsatını bulduklarında adaleti kendi elleriyle gerçekleştirmek istemeleridir.”*

Diğer görüşmeciler ya, bu tip olayları tasvip etmediğini ancak üzülmeyeceğini ya da kesinlikle doğru bulmadığını ifade etmişlerdir. Tecavüz suçlularının linç edilmesini doğru bulmadığı halde memnun olanlardan P.E.2 ve S.E.2’nin görüşleri şu şekildedir;

P.E.2– *“Adama pek acımam. Linç edilen şahsa hiç acımam ama tasvip de etmem.”*

S.E.2– *“Seviniyorum ama tasvip etmiyorum. Seviniyorum çünkü adalet erken tecelli ediyor. Ama tasvip etmiyorum çünkü ölen de öldüren de suç işlemiş oluyor.”*

Görüşmecilerden H.E.2 tecavüz suçlularının linç edilmesini doğru bulmadığını, ancak cezaların yeterli olmadığı için linç olaylarını duyduğunda adaletin tecelli ettiği düşüncesiyle rahatladığını, ancak suçluların hak ettikleri cezaları almaları durumunda bu şekilde bir duygu içine girmeyeceğini ifade etmektedir.

H.E.2– *“Böyle bir olayı kabul etmek mümkün değil ama nedense duyduğumda da hiç üzülmüyorum hatta içimde adaletin yerini bulduğuna dair bir rahatlama hissediyorum. Yani gerçekten suçluların hak ettikleri cezayı aldığına inansam sanırım böyle bir olay karşısında bu hisleri beslemeyeceğim.”*

H.E.2’nin bu düşüncesi linçlerin sebebi olarak cezaların yeterli olmadığı düşüncesi yatmaktadır. H.E.2’nin diğer sorulara verdiği cevaplar da incelendiğinde idam cezasının kaldırılmasını hatalı bulduğu ve eski Ceza Kanunu’nda belirtilen kişilerin idam edilmesi gerektiğini belirttiği görülmektedir.

S.E.1 cezaların yeterli olmadığını ve toplumun vicdanını rahatlatmadığını bu sebeple linç olaylarının toplumca olumlu karşılandığını çünkü linç sonucunda adaletin gerçekleştiğini ifade etmektedir.

S.E.1– *“millet vicdanı tecavüzü yapanın daha fazla cezayı hatta şişlenmeyi hak ettiğini düşünüyor. Belki şişlendiği haberini alınca adalet yerini bulduğu için yüreğindeki ateşe şu serpiliyor. Benim öyle oluyor en azından.”*

Görüşmecilerin üçte birden daha azı tecavüz suçlularının veya katillerin linç edilmelerini hiçbir şekilde meşru görmemekte ve bu uygulamanın iddia edilen caydırıcılık özelliğinin olmadığını ve devletin mahkûmları veya sanıkları da korumakla yükümlü olduğunu belirtmişlerdir.

H.E.1 *“Linçlerin caydırıcı nitelikte olmadığını düşünüyorum. Zaten o suçlu devletin yargı organı vasıtasıyla*

cezalandırılmıştır. Burada tecavüz zanlısını linç edenlerin, öldürenlerin asıl suçlusu hapisteki mahkûmlar değil devlettir. Devlet kendi cezaevinde vatandaşının can güvenliğini gözetmek zorundadır. Devlet bu sonucu bile bile o tecavüz zanlısını kurtlar sofrasına bırakıyorsa topluma bu kişinin cezasını siz verin anlamına gelir ki bu da linç girişimlerini halkın gözünde meşru kılar diye düşünüyorum.”

Grup farklılığına göre değerlendirildiğinde sivil grubundaki görüşmecilerin büyük çoğunluğunun tecavüz veya cinayet suçlusunun linç edilmesini olumlu karşıladığını sadece bir kişinin olumsuz olarak değerlendirdiği, Polis grubundakilerin de sivil grupla benzer bir oranda olumlu karşıladığını sadece iki kişinin olumsuz değerlendirdiği görülmüştür. Hukukçu gruptaki görüşmecilerden üç kişinin kesinlikle bu tür olayları doğru olmadığını belirtirken diğer hukukçularında tasvip etmediklerini ancak memnun kaldıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmecilere böyle bir olaya tanık olup olmadıkları veya böyle bir olaya şahit olsalar ne şekilde tepki verecekleri soruldu. Genel olarak verilen cevaplar linç olayına yardım etmeyecekleri ve tasvip etmedikleri şeklindedir. Görüşmecilerden H.E.2 tecavüz veya cinayet suçlusunu ancak olay vuku bulduğu anda linç edilmesi durumunda katılabileceğini onun haricinde herhangi bir saldırganlık göstermeyeceğini dile getirmektedir.

H.E.2 *“Bilmiyorum tahrik olup olmamama bağlı, sanırım meşhut suç durumunda tereddütsüz katılıyorum ama*

cezaevine götürülen veya mahkemeye çıkarılan suçluya karşı bir saldırı yapmam.”

H.E.1’in linç olayına yaklaşımındaki bu farklılık linç edilen insanların bir kısmının sadece şüphe üzerine linç edilmeleri ve böyle durumlarda masum bir insanın zarar görme ihtimalidir.

S.K.3’ün üç farklı soruda verdiği cevaplar bu kaygıyı daha fazla ortaya çıkarmaktadır. Tecavüz veya cinayet suçlularının linç edilmesi şeklinde sorduğumuzda ;”*Tecavüz dâhil cinayet dâhil hiçbir suç için linci savunmuyorum. Çünkü kanıtlanmamış suç suç değildir. Zanlı suçlu olmayabilir. Bir de tecavüz denilen birçok vakanın tecavüz çıkmadığını da biliyoruz. İftira da olabiliyor.”* Şeklinde cevap verir. Cezaevinde tecavüz veya cinayet suçlusunun linç edildiği olaylar hakkındaki düşünceleri sorulduğunda; “*Şahsen rahatlıyorum. İyi olmuş diyorum. Ama düşünmeden de edemiyorum. Adam gerçekten suçlu mu diye. Birçok suçsuz hapiste yatıyor. O bakımdan*” şeklinde cevap vermiştir. Herhangi bir sevdiğinin böyle bir suçun mağduru olsa ve suçlu olduğu iddia edilen kişi ile mahkeme veya yer gösterme sırasında karşılaşırsa ne yapacağı sorulduğunda “*yakınımın doğru söylediğinden eminsem, suç kanıtlanmıssa ben de saldırırım valla*” şeklinde cevaplamıştır. Bu üç cevap değerlendirildiğinde suçlu olduğunun belli olmasının veya olmamasının linç etme riskini etkilediği görülmektedir. S.K.2’nin tecavüz veya cinayet suçlularının linç edilmesi hakkındaki düşünceleri sorulduğunda “*bazen edilmeli diye düşünüyorum bazen edilmemeli diye. Onun gerçek suçlu olduğu belli değil. Masum birside zarar görebilir. Gerçektende suçlu olsa dahi linç edilmemeli ama insanlar linç ederler.*” şeklinde cevap vermiştir. Meşhut suç olursa

lince katilirim diyen H.E.2, S.K.2 ve S.K.3'ün linç olayına yaklaşımı beraber değerlendirildiğinde, linç edilen kişinin suçsuz olma ihtimalinin konuya bakış açılarını benzer şekilde etkilediği görülmektedir. Sonuç olarak suçlu olduğuna inanma linç eğilimini artırmaktadır.

Görüşmecilere herhangi bir tecavüz veya cinayet suçlusunun linç edilmesi sorulduktan sonra suç mağdurunun sevdikleri bir yakınları olması durumunda tecavüz veya cinayet gibi bir olay gerçekleşmesi sonucunda suçlu ile olay yerinde veya herhangi bir yerde karşılaşmaları durumunda nasıl bir tepki verecekleri sorulmuştur.

Görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu böyle bir durumda nasıl bir tutum içinde olacağını belli olmadığını ancak duygusal tepkiler verebileceklerini ifade etmişlerdir.

H.E.2– *“insanın böyle bir durumda ne yapacağı belli olmaz.(...) Kesinlikle duygusal tepki veririm.”*

Görüşmecilerin diğer bir kısmı tereddüt etmeden saldırgan davranışta bulunacağını ifade ederken bir o kadarı da ne olursa olsun fiziksel bir şiddet uygulamayacağını belirtmiştir.

Görüşmecilerden S.E.3 sevdiği insanın başına ne geldiyse aynısını suçluya yapacağını ifade etmekte ve bu saldırganlığın önlenemez olduğunu belirtmektedir.

S.E.3– *“Ben de aynı şeyi yapmak isterim. O kişiyi benim elime vermelerini, gerisine karışmamalarını isterim. Sonuçta bu engellenebilecek bir duygu değil maalesef. Kişi*

kendi canı yandığında, canının yakanın da acı çektiğini görmek istiyor”

Görüşmecilerin bir kısmı da fiziksel bir şiddet uygulamayacaklarını ancak hakaret edebileceklerini dile getirmektedir.

H.E.3– *“Zanlıya teşekkür etmem herhalde; arkasından da bolca küfür ederim muhtemelen. Ama fiziksel bir temasa da girmezdim”*

H.K.2– *“Mahkemeye girene ve çıkana kadar ağladım. Da... Bu sorunlar... Zamanla insanı şiddete yöneltecek gibi...”*

Genel olarak değerlendirildiğinde idam cezasının kaldırılmasını hatalı bulanlarının büyük bir çoğunluğunun hunharca cinayet işleyen birsinin veya tecavüz suçlularının linç edilmesi durumunda olumlu bir düşünceye sahip oldukları ancak İdam cezasının kaldırılmasını yerinde bulanların linç olaylarını hiçbir durumda tasvip etmedikleri görülmüştür. Görüşmecilerden AvukatE1 ve S.E.2 linç olaylarını tecavüz ve cinayet suçlarında kısmen olumlu bulmasına karşın idam cezasının kaldırılmasını da olumlu karşılamaktadırlar. P.K.1, P.E.3 ve H.E.4 idam cezasının kaldırılmasının yanlış olduğunu düşünmelerine karşın cinayet ve tecavüz suçlularının linç edilmesini kesinlikle olumsuz karşılamaktadırlar. Belirtilen görüşmecilerin haricinde diğer bütün görüşmeciler yukarıda belirtilen benzerlikte eğilim göstermektedirler.

Sonuç olarak, ceza adalet sistemi ile ilgili soruların cevapları ve linçler hakkındaki cevaplar beraber değerlendirildiğinde tecavüz veya cinayet gibi suçların sanıklarının linç edilmesi konusunda olumlu bir düşünceye sahip olan görüşmecilerin

büyük bir çoğunluğu aynı zamanda idam cezasının kalkmasını da hatalı bulmakta ve cezaların yeterli ve caydırıcı olmadığı kanısındadır. Bütün bu unsurlar beraber değerlendirildiğinde adaletin gerçekleşmediği duygusunun linç eğiliminin bir sebebi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Görüşmecilerin verdikleri cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde lincin sebepleri hakkında ki düşüncelerin dört farklı odakta toplandığı görülmektedir. Özellikle en çok benimsenen görüş “toplum, devletin suçluları yakalama ve cezalandırma görevlerini yerine getirmediğini düşünmekte ve linç gibi mekanizmalarla hem suçluları cezalandırmakta hem de suç işleme potansiyeli olanlara gözdağı vermektedir” şeklindedir.

H.K.3– (...)Yakın geçmişimizde yasa ile düzenlenmiş aleni af yaşadık. Aleni af ile salıverilemeyenler sonradan bir gizli af ile salıverildi. Devlet suçluları aflar ile salıverirse toplum vicdanı devreye girer ne yazık ki. Devletin vermediğini düşündüğü cezayı insan kendisi verir.(...)

İkinci görüş; toplum ekonomik vb sorunlarla gerilmekte ve suç olayları karşısında oluşan infialin etkisiyle duygusal bir boşalma yaşamakta ve suçlu olduğunu düşündüğü kişi veya kişileri linç etmektedir.

H.K.2– (...)linçler toplumun infial yaratan olaylara karşı bir tepkisi olarak ortaya çıkmaktadır. Cezaların bence çok etkisi yok. Siz insanları idam da etseniz toplum yinede linç etmek isteyebilir. Ortada bilinçli bir hareket yok; sadece ve sadece

belirli bir birikimin sonunda boşalan bir intikam alma duygusu var. (...)

Üçüncü görüş; toplum, hem devletin suçluları yakalama ve cezalandırma görevlerini yerine getirmediğini düşünmekte hem de ekonomik vb sorunlarla gerilmekte ve suç olayları karşısında oluşan infialin etkisiyle duygusal bir boşalma yaşamakta ve suçlu olduğunu düşündüğü kişi veya kişileri linç ederek hem cezalandırmakta hem de suç işleme potansiyeli olanlara gözdağı vermektedir.

P.K.1– “*Artan sosyal sorunlar, işsizlik, yetersiz eğitim, dengesiz sosyo– ekonomik yapı, kaos ortamı yani toplumu birbirine sıkı sıkıya bağlayan değerlerin yok olması ve suçların artması ancak cezaların azalması ve geçmişteki aklar ile oluşan adalete karşı güvensizlik zamanla insanların kontrol mekanizmalarını zayıflatıyor. Kaos ortamında olan toplum birde insanlık dışı bir suçla karşılaştığında duygusal olarak geriliyor ve şiddete başvuruyor*”.

Dördüncü görüş; Son yaşanan linç olaylarının büyük bir kısmı bazı gruplar tarafından organize edildiği ve halkın bilinçli olarak galeyana getirildiği veya bizzat örgütlü gruplar tarafından linçlerin gerçekleştirildiğidir.

S.E.1– “*Linç olaylarının bir provoke vakası olduğunu düşünüyorum. Özellikle son yıllardaki linçler provokatör kişi ve kişiler grubu sloganlara boğup suçluyu linç ettirmektedir. Kesinlikle olmaması gereken bir durumdur. Devletin mevcut kurumlarına ve uygulamalarına değer atfedilmeyerek alternatif*

hareketler yapılıyor kanısındayım. Bu konu bir anlamda devleti yok sayma düşüncesidir.”

Yukarıdaki görüşlere ek olarak meydanında linç olaylarını tetiklediği de düşünülmektedir. Görüşmecilerden S.E.4

S.E.4– *“Medya her zamanki gibi pireyi deve yapıyor. Haber değil de televizyon karşısında olanları anlamaya çalışan vatandaşı linç etmeye yönlendirmek için her türlü yayın hilelerine hiç sonunu düşünmeden göz yumuyor adeta “Şişşitt” sen, ne duruyorsun sen de katıl bak bu hak etti, diyor sanki.”*

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, toplum içindeki farklı grupların, linç olgusu ve toplumsal şiddet konularındaki düşünceleri incelenmiştir. Polis, hukukçu ve sivil olmak üzere farklı gruplardan görüşmeciler ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda ortaya çıkan bulgular incelenmiştir.

Çalışma sırasında kütüphanelerde ve internette yapılan araştırmalar neticesinde, “linç” olgusu ve/veya “Türkiye’de Linç” olgusu hakkında Murat Parker’in “Linçin Psiko-Politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?” başlıklı makalesi¹⁶¹ dışında Türkçede yazılan veya Türkçeye çevrilen bir esere rastlanılmamıştır.¹⁶² Ancak yabancı literatür tarandığında, özellikle ABD’de linç konusunda kapsamlı bilimsel çalışmalar yapıldığı görülmüştür. Bunun temel sebebinin, ABD’de yaklaşık beş bin kişinin linç edilerek öldürülmesi olduğu düşünülmektedir. Bu eksiklik, yapılan çalışmayı hem önemli kılmakta hem de sınırlandırmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesinin, muhtemel toplumsal şiddet olaylarının önlenmesinde ve incelenmesinde bilimsel katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Günümüzde linç kavramı, herhangi bir sebeple, bir grup insanın, bir veya birkaç kişiye, sembolik veya fiziksel olarak gayrimeşru şiddet uygulamasını ifade etmek için kullanılmaktadır. Sözlük ve ansiklopedi tanımları genel olarak incelendiğinde, linç olgusunun güncel kullanımını karşılamadığı gözlenmiştir. Bu

¹⁶¹ Parker, M, "Linçin Psiko-Politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?", **Birikim Dergisi**, S.211, 2006.

¹⁶² Parker’in makalesi dışında kalan diğer eserler linç olgusunu konu edinse de bilimsel bir kaygı taşımaksızın yazıldığı gözlenmiştir.

sebeple linç olgusu, lincin unsurları da göz önünde bulundurulacak şekilde çalışma kapsamında yeniden tanımlanmıştır.

Çalışmada, linç olgusunun üç ana unsuru olan “saldırganlık”, “grup” ve “mağdur” sosyal bilim kuramları açısından incelenmiştir. Linç olgusu, saldırganlık ve şiddet gibi unsurlardan oluşması sebebiyle toplum tarafından -doğal olarak- olumsuz bir eylem olarak görülmektedir. Ancak bu olumsuz algı, farklı koşullardaki linç olaylarında kırılmaya uğrayabilmekte ve bazı linç girişimleri meşru kabul edilmektedir. Linç eylemi, toplumun ahlaksal standartları açısından kabul edilebilir amaçlar çevresinde toplumsal olarak onaylanması durumunda, “özgeci” veya “izin verilen” saldırganlık olarak algılanmaktadır. Ancak hırsızlık, gasp vb. mala karşı işlenen adi suç sanıklarının veya suçluluğu ispatlanmamış, masum olma ihtimali olan zanlıların linç edilmeleri ise çoğunlukla “düşmanca” olarak algılanmaktadır.

Linç olaylarının “özgeci” veya “izin verilen” saldırganlık olarak algılanmasının temelinde lincin, toplumsal denetim mekanizmasının işletilmesi veya düzenin korunması adına bir gereklilik olarak görülmesi olduğu düşünülmektedir. Bu durum linç olaylarının failleri üzerinde tetikleyici ve destekleyici etki gösterebilmektedir. Bu sebeple toplumun, linç olgusu ve toplumsal şiddet konularındaki düşünceleri önem kazanmaktadır.

Yapılan araştırmada görüşmecilerin linç hakkındaki görüşlerinin aşamalı olarak değişkenlik gösterdiği, hırsızlık, gasp, vb. suçlar nedeniyle veya siyasi nedenlerle meydana gelen linç olaylarının genel olarak tasvip edilmediği gözlenmiştir. Cinayet, gasp vb. suçların isnat edildiği kişilerin linç edilmesi de

görüşmeciler tarafından yanlış bulunmaktadır. Ancak “linç-meşruiyet ilişkisi” bu noktada kırılmakta ve linç olayı meşru bir eylem olarak görülmektedir.

Tecavüz ve cinayet suçlularının linç edilmesi durumunda -özellikle mağdur çocuk ise veya hunharca işlenen bir cinayet ise- görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu linç olayını meşru olarak görmektedir. Tecavüz veya cinayet suçunun mağdurunun sevdikleri bir yakınları olması durumunda, görüşmecilerin büyük bir çoğunluğu nasıl bir tutum içinde olacaklarının belli olmadığını ancak duygusal tepkiler verebileceklerini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak her ne kadar “linç,” olumsuz bir eylem olarak algılansa da suçun niteliği, işleniş biçimi ve mağdurla empati kurulması, linç olgusunun meşru bir eylem olarak görülmesine neden olmaktadır. Bu sebeple özellikle medyada yayınlanan haberlerin sunulmasında bu konunun dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Suçluluğu ispatlansa dahi hiçbir kimsenin kişisel hakları medya yoluyla yok sayılarak teşhir edilmemeli ve bu kişiler hedef gösterilmemelidir. Linç olayı haberleri, okuyucunun/seyircinin, linç suçunu işleyen kişilerle empati kuracağı şekilde sunulmamalıdır. Aksi halde linç olgusunun toplum tarafından meşru bir eylem olarak görülmesinin linç eğilimi olan bireyler üzerinde tetikleyici bir etki yaratacağı ve bunun sonucunda linç eylemine eğilimin artacağı düşünülmektedir.

İnsanlar, içinde bulunduğu grubun diğer üyelerine uyarak linç olaylarına katılabileceği gibi toplumun genelinin takdirini kazanma düşüncesiyle de eylemi gerçekleştirebilmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde toplum içindeki herhangi bir fert, linç eylemine karışmasa da linç olaylarını meşru görerek veya tepki göstermeyerek, gerçekleşen linçlerin dolaylı bir taraftarı ve bir parçası haline

gelmektedir. Bu sebeple linç olgusunun toplumsal algılanma biçimi, linç olayları açısından oldukça önemlidir.

Yapılan araştırmada çıkan diğer bir sonuç görüşmecilerin geneli cezaları yetersiz bulmakta ve cezaların caydırıcı olmadığını düşünmektedir. Ayrıca görüşmeciler idam cezasının kaldırılmasını da tasvip etmemektedirler. İdamla cezalandırılması istenen suçlar ile linç olaylarının mağdurlarına isnat edilen suçlar benzerlik göstermektedir. Bu benzeşimin, cezaların yetersizliği kanaatinin linç olaylarını tetiklediği veya arttırdığı tezini destekler nitelikte bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada, idam cezasının kaldırılmasını hatalı bulanların büyük bir çoğunluğunun hunharca cinayet işleyen birinin veya tecavüz suçlularının linç edilmesini dereceli olarak olumlu gördükleri ancak idam cezasının kaldırılmasını yerinde bulanların linç olaylarını hiçbir durumda tasvip etmedikleri görülmüştür. Bu farklılık kapsamında değerlendirildiğinde, adaletin gerçekleşmediği düşüncesinin, insanların linç eğilimini artırdığı düşünülmektedir.

Görüşmecilerin birçoğu, cezaları yeterli bulmadığı için, bazı linç olaylarını duyduklarında üzülmediklerini hatta tasvip ettiklerini dile getirmiştir. Bu sebeple cezaların yetersiz olduğu düşüncesinin infial oluşumunda da etkili olduğu düşünülmektedir. Hem suçun işleniş biçimindeki “canilik” hem de bu “caniliğin” cezasız kaldığının veya yeteri kadar ceza almadığının düşünülmesinin, infial oluşma riskini arttırdığı düşünülmektedir. İnfial durumlarında, yüksek düzeyde kin ve nefret duygusu oluşmakta ve insanlar intikam duygularıyla hareket etmektedir. Böyle bir duygusallıkta hukukun öngördüğü hiçbir ceza yeterli görülmeyebilmektedir. Bazı

suçlar için, idam cezasının bile yeterli görülmediği düşünüldüğünde, cezaların ağırlaştırılmasının, infial oluşumunu ortadan kaldırmaya yetecek derecede etkili olamayacağı düşünülmektedir.

Cezaların yetersiz olduğu ve suçların bu sebeple arttığı düşüncesinin, toplumsal bir kaniya dönüşmesi halinde, güvensizlik duygusunu artırdığı ve bunun sonucunda da suçluların toplum tarafından tehdit olarak algılandığı düşünülmektedir. Güvensizlik duygusunun, engellenme duygusuna, engellenme duygusunun da saldırganlığa dönüşmesi durumunda, tehdit olarak görülen suçlular linç edilebilmektedir.

Sonuç olarak cezaların ağırlaştırılması ve caydırıcı olmasının, infial riskini tamamıyla ortadan kaldıramayacağı ancak suçluların cezasız kaldığı düşüncesini ortadan kaldırarak, güvensizlik duygusunu azaltabileceği ve bunun sonucunda da toplumdaki linç eğiliminin azalacağı düşünülmektedir.

Türk hukuk sistemi açısından linç olgusu değerlendirildiğinde, ülkemizde suçlulara verilen cezaların asgari ve azami had, ya da minimum ve maksimum düzeyde belirlendiği görülmektedir. Örneğin, bir suça verilen ceza, yasalarda 10 ila 15 yıl gibi geniş aralıklarda değişebilmektedir. Cezanın tayininde savcıya ve hâkime kanunlarla önemli bir takdir hakkı verilmektedir. Uygulamada bu takdir yetkisi çoğunlukla asgari düzeyde verilmekte, buna ceza infaz sisteminden kaynaklanan indirimler ve sık sık “af” çıkarılarak suçluların salıverilmesi de eklenince cezaların caydırıcı özelliği kalmamaktadır.¹⁶³

¹⁶³ M. Özcan, “Avrupa’da Ve Türkiye’de Suç İstatistikleri Ve Suçlardaki Artış”
www.usak.org.tr, 01.03.2007.

Adalet mekanizması için getirilen en önemli eleştirilerden biri de, duruşmaların uzun yıllar devam etmesidir. Ceza süreleri veya çeşitleri yönündeki konulardaki eleştiriler farklı hukuki yaklaşımlarla açıklanabilmektedir. Ancak duruşma sürecinin uzun olmasının geçerli bir mazereti olmayacağı düşünülmektedir. Duruşmaların beklenenden daha uzun sürmesinin yanı sıra 35 günlük adli tatil sebebiyle duruşmalara ara verilmesi, yargılama süresini uzatan diğer bir faktör olarak görülmektedir. Ayrıca adli tatilin uygulandığı Ağustos ayında linç olaylarının, adi suçların ve gözaltına alınan şahıs sayılarının arttığı göz önünde bulundurulduğunda, adli tatil konusunun üzerinde düşünülmesi gereken bir uygulama olduğu düşünülmektedir.

Yargı süresinin uzun olması, duruşmaların yıllarca sürmesi ve cezaların suç türlerine göre dengesiz dağılım göstermesi toplumun yargıya olan güveninin sarsılmasına ve bunun sonucunda linç eylemlerinin, toplum tarafından bir denetim mekanizması ve cezalandırma aracı olarak görülmesine katkıda bulunmaktadır.

2005–2006 yıllarında Türkiye’de 75 adet linç olayının yaşandığı gazete haberleri taranarak tespit edilmiştir. Bu olayların büyük bir çoğunluğunun siyasi nedenlerle meydana geldiği görülmüştür. Siyasi linçlerde özellikle PKK ve PKK ile özdeşleştirilen grup ve örgüt üyeleri hedef olarak seçilmiştir. Linç eylemine katılanların attıkları sloganlar ve linç edilenlerin ideolojik konumu incelendiğinde milliyetçi ideolojinin etkisinde kalan grupların siyasi linç olaylarının faili olduğu düşünülmektedir.

Son yıllarda artan şiddet olaylarında mağdurun belirlenmesinde ötekileştirmenin rolü yadsınamaz boyutlardadır. Özellikle siyasi nedenlerle

gerçekleştirilen linç olayları incelendiğinde hem sembolik hem de fiziksel linçlerin sebeplerinden en önemlisinin ötekileştirme olduğu açıkça gözlenmektedir.

Siyasi nedenlerle meydana gelen linç olayları ile gazetede haber olan şehit askerlerin sayısal dağılımı incelendiğinde şehit sayısının artmasının hemen ardından siyasi linç olaylarının da arttığı veya aynı şekilde azaldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple son yıllarda artan terör olaylarının toplumda tehdit olarak algılandığı ve engellenme duygusunu oluşturduğu bunun sonucunda da ortaya çıkan saldırganlığın kaynağa yöneltilememesi sebebiyle yön değiştirerek kaynak ile özdeşleştirilen kişilere yönlendirildiği düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi ortaya çıkan bu saldırganlık durumu fiziksel veya sembolik şiddete dönüşebileceği gibi sosyalleşmenin şekline göre bazen dışa vurumu söz konusu olmazken bazen de hukuk kuralları içerisinde bir tepkiye de dönüşebilmektedir.

Son yıllarda artan terör olayları ve milliyetçilik olgusunun yükselişe geçmesi, toplumun milli nitelikler atfettiği semboller üzerinde hassasiyetinin artması sonucunu doğurmaktadır. Oluşan/oluşturulan bu hassasiyet, manevi değer yüklenmiş milli birlikteliği sembolize ettiği düşünülen bayrak gibi unsurlara karşı hakaret niteliği taşıyan davranışlar ile toplumsal bir tepkiye dönüştürülebilmektedir. Bu hassasiyet toplum içindeki farklı ideolojik gruplar tarafından kışkırtılarak çatışma ortamı yaratılabilmektedir.

Linç olayları, birkaç kişinin karıştığı bir kavgadan farklı olarak yorumlanması gereken bir suç çeşididir. Linç olaylarının çoğalması hem ceza adalet sistemine olan güvenin sarsılmasına hem de *toplumsal düzenin korunması için şiddet uygulanabilir* anlayışının gelişip yayılmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca eski Ceza

Kanunu’nda olaya karışan faillerden hangisinin asli fail olduğu tespit edilemediği durumları kapsayan 463. maddenin, yeni Ceza Kanunu’nda karşılığının bulunmamasının hukuki bir boşluğa yol açacağı da düşünülmektedir.

Dönemin Cumhurbaşkanı “*bir süredir kimi kentlerimizde yaşanan ve hepimize üzüntü veren olumsuz gelişmelerin tüm ülkede giderek yaygınlaşmasını ve bunların belirli yönlere çekilmesini isteyen iç ve dış çevrelere karşı ortak duyarlılığımızı korumamız gerekmektedir. Belirli amaçlara hizmet eden olası kışkırtmalara kapılmamalıyız*” şeklinde bir uyarı ile benzer bir kaygıyı dile getirmektedir. Yine dönemin Başbakanı da linç olaylarını kast ederek “*biz, sıklıkla tekerrür eden bu tarihi hesabın farkındayız. Ülke olarak, millet olarak bu defa oyuna gelmeyecek, Türkiye'nin önündeki on yılları, yakın geçmişindeki kayıp yıllar gibi havaya savurmayacağız*” şeklinde ifadelerle olayların planlı ve organize olduğunu dile getirmektedir.¹⁶⁴ Devletin en üst düzey yöneticilerinin bu ifadeleri, marjinal olarak tanımladığımız bu grupların hafife alınmayacak düzeyde organize hareket ettiklerini ve önlem alınmaması durumunda linç olarak meydana gelen toplumsal tepkinin ilerleyen yıllarda daha şiddetli bir çatışmaya dönme ihtimalini destekler niteliktedir.

Linç olayları ilkel bir şiddet biçimi olarak toplumsal gerilimin başlangıcı niteliğinde, olaylar zincirinin ilk halkası olarak düşünülmektedir. Özellikle toplum içindeki bazı grupların organize ettiği siyasi linç olayları ideolojik ve etnik bir kutuplaşmanın bütün toplumu kapsayan bir iç savaşın veya toplumsal şiddetin işaretleri olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple devletin özellikle iç güvenlikten

¹⁶⁴“**Devletin zirvesinden kışkırtmaya karşı uyarı**”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?viewid=562939>, 13.04.2005

sorumlu kolluk kuvvetlerinin ve ilgili bakanlıkların konu üzerinde hassasiyetle durması ve ilgili marjinal grupları deşifre ederek adli makamlara yargılanmak üzere teslim etmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan linç ve benzeri toplumsal şiddet biçimleri sosyal bir olgu olarak değerlendirilmeli ve mücadele politikası bilimsel çalışmalar neticesinde belirlenmelidir. Linç eyleminin Türk Ceza Kanunu'nda bir suç olarak tanımlanmaması, istatistikî bir veri olarak tasnif edilmemesine sebep olmaktadır. Aksine, linç ve benzeri toplumsal şiddet biçimleri ayrıntılı olarak kayıt altına alınmalı ve konuyla ilgili bilimsel çalışma yapılması teşvik edilmelidir. Kamu görevlileri ve bilim adamları ortak platformlarda bir araya getirilerek, kapsamlı araştırmalar yapılması sağlanmalı ve bu araştırmadan çıkan sonuçlar doğrultusunda hem kamu görevlileri hem de toplum bilgilendirilmedir. 2005–2006 yıllarında meydana gelen linç olayları hakkında kamu görevlilerinin yaptıkları açıklamaların¹⁶⁵ bu ihtiyacın gerekliliğini ispatlar nitelikte olduğu düşünülmektedir. Linç olaylarını meşrulaştıran açıklamaların, linç olayları kadar tehlikeli ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple öncelikle “linç” eylemi Ceza Kanunu'nda müstakil bir suç olarak tanımlanmalı ve failleri de bu hükümlere göre cezalandırılmalıdır.

Yargıda reform ihtiyacı bütün siyasi parti liderlerinin ve üst düzey yöneticilerin dile getirdiği bir konu olmasına karşın, köklü bir reformun

¹⁶⁵ “Şandır: Tepki aşırı ama linç değil”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=311626>, 14.04.2005

“Polis: Linç girişimi güzel bir tepki”
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5007945>, 31.08.2006.

gerçekleştirilmemiş olması kaygıyla düşünülmesi gereken bir durumdur. Türk hukuk sisteminde, ceza, usul ve infaz kanunlarında, duruşma sürelerinde ve güvenlik güçlerinin yetki ve sorumluluklarında yeni bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Linç olayları toplumsal bir düşünce biçiminin ürünü olarak meydana gelmektedir. Linç olaylarının meşru bir hareket olarak görülmesi ve linçin bir suç olarak algılanmaması linç olaylarını artıran ve tasdik eden bir durumdur. Bu sebeple medya organları bu konu üzerinde hassasiyetle durmalıdır. Linç eylemini bir suç olarak görmeli ve linçin mağduruna hangi suç isnat edilirse edilsin kişilik hakları hiçe sayılarak teşhir edilmemelidir. Başka bir suçun sanığı durumunda olsa dahi hiç kimse linçin mağduru olmayı hak etmemektedir bu sebeple linç olayı haber yapılırken vurgu mağdurun neden linç edildiğinden daha çok linçin bir suç olduğu noktasına yapılmalıdır. Haberi oluşturulurken kullanılan dil ve görsel materyaller özenle seçilmeli ve toplumun tahrik olmasına sebebiyet vermeden ve özellikle linç olayının taraflarını teşhir etmeden kullanılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aktaş, A. M., **Grup Süreci ve Grup Dinamikleri**, İstanbul, Sistem Yayıncılık, 1997.

Anabritannica, C.14, İstanbul, Ara yayıncılık, 1989.

Arendt, H., **Şiddet Üzerine**, Çev.; Bülent Peker, 3.Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.

Arkonaç, A., **Sosyal Psikoloji**, İstanbul, Alfa Yayınları, 1998.

Aslanoğlu, A. R., **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Bursa, Asa Kitabevi, 1998.

Atayman, V., **Şiddetin Mitolojisi**, İstanbul, Donkişot Yayınları, 2006.

Aydın, S., **Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği**, İstanbul, Öteki Yayınevi, 1998.

Bahar, H. İ., **Okul ve Ailede Şiddet**, Ankara, Polis Akademisi Yayınları, 2002

Bilgin, N., **Sosyal Psikolojiye Giriş**, 4.Baskı, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, 2003.

Bittner, J. R., **Mass Communication: an Introduction**, New Jersey, 1989.

Bourdieu, P., **In Other Words: Essays Toward a Reflexive Sociology**, Çev. J. Adamson, Stanford, Stanford University Press, 1994.

Bourdieu, P., **Televizyon Üzerine**, Çev. T. Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.

Cannetti, E., **Kitle ve İktidar**, Çev. G. Aygen, 3.Baskı, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2006.

Cerrah, İ. ve Semiz E., **Yirmibirinci Yüzyılda Polis**, Ankara, 2000.

Doğan, M., **Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, İz Yayıncılık, 1999.

Dollard, J. ve Diğerleri, **Frustration and Aggression**, New Haven, Conn., Yale University Press, 1939.

Freedman, J, L, Sears, D,O ve Carlsmith, J, M, **Sosyal Psikoloji**, Çev. A. Dönmez, 4.Baskı, Ankara, İmge Yayınları, 2003.

Freud, S., **Kitle Psikolojisi**, Çev. K. Şipal, 3.baskı, İstanbul, Cem Yayınevi, 2006.

Freud, S., **Totem ve Tabu**, Çev. N. Berkes, İstanbul, Remzi Kitabevi,1971.

Fromm, E., **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, 6.Baskı, İstanbul, Payel Yayınları, 1994.

Gambino, R., **Vendetta: The True Story of the Lergest Lynching in U.S. History**, Canada, Guernica Editions, 2000.

Gasset, O. Y, **Kütlelerin İsyamı**, Çev. N. Muallimoğlu, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1996.

Geleri, A. ve H. H. Çevik, (Der.), **Organize Suçlarla Mücadele ve Polis**, Ankara, Seçkin, 2004.

Hagan, J., **Modern Criminology, Crime, Criminal Behavior and Its Control**, Toronto, Mc.Graw Hill, 1985.

Hewstone, M., (Der.), **Introduction to Social Psychology**, Basil Blackwell, 1990.

Hobsbawm, E. J., **1780'den Günümüze, Milletler ve Milliyetçilik, Program, Mit, Gerçekçilik**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993 .

İlgaz, T., (Der.) **Televizyon Üzerine**, İstanbul, YKY, 1997.

İçli, T., Gülşen, **Kriminoloji**, Ankara, Martı Yayınları, 2004.

Jung, C. G., **Psychological Types or the Psychology of Individuation**, New York, Hartcourt Brace, 1946.

Keane, J., **Şiddetin Uzun Yüzyılı**, Çev. B. Peker, 2.Baskı, Ankara, Dost Yayınları, 1998.

Kirişçi, K. ve G. M. Winrow, **Kürt Sorunu, Kökeni ve Gelişimi**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, 1997.

Le Bon, G., **Kitleler Psikolojisi**, İstanbul, Hayat Yayınları, 2005.

LeBon, G., **Kalabalık**, İstanbul, Yağmur Yayınevi. 1976.

Lyman, D. M. ve W. G., Potter, **Organised Crime**, 2nd edition, New Jersey, Prentice-Hall Inc, 2000.

Moscovici S., **Social Influence and Social Change**, London, Academic Pres, 1976.

Mutlu, E., **İletişim Sözlüğü**, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 2004.

Nirun, N., **Sosyal Sistemlerde sapmalar**, Araştırma VIII 1970'den ayırbasım, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1972.

Poloma, M. M., **Çağdaş Sosyoloji Kuramları**, Çev. H. Erbaş, Ankara, Gündoğan, 1993.

Sancar, Y. T., **Çok Failli Suçlar**, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1998.

Silah, M., **Sosyal Psikoloji**, Ankara, Gazi Kitabevi, 2000.

Smith, P. B ve M. H. Bond, **Social Psychology Across Cultures, Analysis and Perspectives**, London, Harvester Wheatsheaf, 1993.

Soyaslan, D., **Kriminoloji**, 2.Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1998.

Şerif, M. ve C. W. Şerif, **Sosyal Psikolojiye Giriş**, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1996.

Tarih Eğitimi ve Tarihte “Öteki” Sorunu, İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

T.C. Anayasası, Ankara, Seçkin Yayınevi, 1997.

Turner, J.C., **Social Influence**, UK. Open University Press, 1991.

Turner, J. ve Diğerleri, (Der.), **Rediscovering Social Group, A Self-categorization Theory**, New York, Basil Blackwell, 1987.

Türk Ansiklopedisi, C. XXIII, Ankara, Milli Eğitim Basımevi, 1976.

Türkçe Sözlük, C. 2, Ankara, TDK Yayınları, 1992.

Usal, A. ve Z. Kuşluvan, **Davranış Bilimleri**, 3.Baskı, İzmir, Fakülteler Kitabevi, 1999.

Wallace, R. A. ve A. Wolf, , **Çağdaş Sosyoloji Teorileri, Klasik Geleneğin Genişletilmesi**, Çev. R. Ayaz ve L. Elburuz, İzmir, Punto, 2004.

Makaleler

Avarmaet, E., “Social influence in small groups”, Der. M. Hewstone, **Introduction to Social Psychology**, Basil Blackwell, 1990.

Beşe, E., “Sosyoloji Temelli Suç Teorileri ve Organize Suçlar”, Der. A. Geleri ve H. H. Çevik, **Organize Suçlarla Mücadele ve Polis** içinde, Ankara, Seçkin, 2003.

Bozeti, R., “Linç Denen Müşterek Katlin Tarihçesi”, **Resimli Tarih Mecmuası**, S.27, 1952.

Carrigan, D. W., “The Lynching of Persons of Mexican Origin or Descent in the United States, 1848 to 1928”, **Journal of Social History**, S. 37, 2003.

Christopher W., “War of Words The Controversy over the Definition of Lynching, 1899-1940”, **The Journal of Southern History**, S. 66, 2000.

Doob, A. N. ve L. Wood, “Catharsis And Agression, The effects of annoyance and relaliation on aggressive behavior”, **Journal of Personality and Social Psychology**, S. 22, 1972.

Dursun, Ç., “Hegel'de Kendilik Bilinci ve Öteki İçindeki Yolculuk”, **Doğu Batı Dergisi**, S. 28, 2004.

Dursun, Ç., "Haber Ve Habercilik/Gazetecilik Üzerine Düşünmek", Der. S, Alankuş, **Gazetecilik ve Habercilik** içinde, İstanbul, İletişim Vakfı Yayınları, 2003.İdemen, S., "Murat Parker ile Söyleşi", **Express Dergisi**, S. Ekim, 2006.

Göregenli, M. "**Psiko-Politik Açıdan Milliyetçilik, Irkçılık, Linç**", Türk Psikologlar Derneği İstanbul Şubesi Paneli, İstanbul, 12.02.2007, www.birikimdergisi.com/birikim/makale.aspx?mid=276, 07.07.2007.

Johmson, P. B., D. O. Sears ve J. B. McConahay, "Black invisibility, the pres and the Los Angeles riot", **American Journal of Sociology**, S. 76/4, 1971.

Kağıtçıbaşı, Ç., "Saldırganlık ve linç", **Bilim ve gelecek Dergisi**, S.32, 2006.Tekeli, İ., "Tarih Yazıcılığı ve Öteki Kavramı Üzerine Düşünceler" **Tarih Eğitimi ve Tarihte "Öteki" Sorunu** içinde, İstanbul, Türk Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

Kul, M., "Risk Toplumunda Kriminal Güvensizlik", **İstanbul Conference On Democracy & Global Security** içinde, Ankara, EGM Basımevi, 2006.

Martin, E. M., "Fundamentalism as a Social Phenomenon", **Bulletin The American Academy of and Science**, S. 42/2, 1988.

Özkırımlı,U., "CHP radikal milliyetçi oldu", **Nokta Dergisi**, S. 2, 2007.

Öztürk, B., "**Toplumdaki infialden kaynaklanıyor**", http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=52646&KOS_KOD=36&ForArsiv=1, 06.11.2006.

Paker, M., "Linçin Psiko-Politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?", **Birikim Dergisi**, S.211, 2006.

Turner, C. W., J. F. Layton ve L. S. Simons, “Naturalistic studies of aggressive behavior, Aggressive stimuli, victim visibility, and horn honking”, **Journal of Personality and Social Psychology**, S.31, 1975.

Yavuzdemir, H., “**Devlet cezayı vermezse vatandaş vermeye kalkar**”
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3918909>, 07.07.2007.

Zangrando, R. L., “**About Lynching**”,
http://www.english.uiuc.edu/maps/poets/g_l/lynching/lynching.htm, 07.07.2007.

Wilder, A., “Perception of groups size opposition and social influence”,
Journal of Experimental Social Psychology, S.13, 1977.

Diğer Kaynaklar

301. Madde Tartışması, **NTV Neden? Programı** 26.09.2006

Aytaç, Ö., “Polisin ‘Biz’ / ‘Kendi’ Olma Kültürü İçinde ‘Öteki’ Olan Yurttaş Algilama Etiği & Bunun Pratik Hayattaki İzdüşümleri”, **Ulusal Uygulamalı Etik Kongresi**, Ankara, 2001.

EGM Asayiş Daire Başkanlığı, **2005–2006 Asayiş Olay İstatistikleri**,
http://www.egm.gov.tr/akkm/akkm_web/asayis.htm, 01.03.2007.

EGM Asayiş Daire Başkanlığı, **2006 Faaliyet Raporu**, Ankara, EGM Basımevi, 2007.

EGM Asayiş Daire Başkanlığı, **Gözaltına Alınan Şahıslar İstatistiği**,
<http://www.egm.gov.tr/asayis>, 01.03.2007.

Irmak, F., **Küreselleşme Olgusu Bağlamında Örgütlü Suçların İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

Özyiğit, E., **Basında Haber Sunumu ve Gazi Olaylarının Türk Basınında Yansıması**, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2002.

Türk Ceza Kanunu, (5237 sayı ve 26.9.2004 tarihli)
<http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>, 07.07.2007.

Zimbardo, P. G., “The human choice, individuation, reason, and order versus deindividuation, impulse, and chaos”, Der. W. J. Arnold, D. Levine, **Nebraska Symposium on Motivation 1969 Lincoln** içinde, NE, University of Nebraska Pres, 1970.

İnternet Adresleri

www.1911encyclopedia.org

www.aksam.com.tr

www.allacademic.com

www.anayasa.gov.tr

www.basbakanlik.gov.tr/

www.bilimvegelecek.com.tr

www.birikimdergisi.com

www.bkd.org.tr

www.bugun.com.tr

www.candundar.com

www.egm.gov.tr

www.en.wikipedia.org

www.english.uiuc.edu

<http://www.euractiv.com/>

www.h-net.org/

www.hurriyetim.com.tr

www.jandarma.gov.tr

www.kazanci.com.tr/

www.kongar.org

www.liberal-dt.org.tr

www.library.umaine.edu

www.links.jstor.org/

www.liu.edu/

www.medya24.com

www.milliyet.com.tr

www.nethaber.com

www.questia.com/

www.spartacus.schoolnet.co.uk

www.tbmm.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.usak.org.tr

www.youtube.com

Gazete Haberleri

“ Cezaevinde Linç”, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5393439.asp>, 07.07.2007.

“1.5 yaşındaki bebeğe tecavüz”,
<http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=57235,3>

“17 aylık bebeğe tecavüz edilmiş”
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/5354189.asp?gid=48>

“20 bin Mersinli bayrak için yürüdü” Hürriyet Gazetesi, 16.04.2006.

“20 bin Mersinli bayrak için yürüdü”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4261883>, 16.04.2006

“2 günde 5 milyon metre bayrak siparişi”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306796>, 26 Mart 2005.

“2005–2006 Almanak” www.hurriyetim.com.tr, 07.07.2007.

“30 Ağustos’ta Lübnan gerginliği”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5003027&tarix=2006-08-30>, 30.08.2006.

“6 yaşındaki çocuğa tecavüz”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=318288>, 07.07.2007.

“Altaylı: Sadece bayrağa değil ülkeye sahip çıkın”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307451>, 29 Mart 2005

“Baykal: Bayrak gösterisiyle faşizm gelmez”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307641>, 30.03.2005

“Bayrak talebi karşılanamıyor”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307295>, 28.03.2005

“Belçika’da linç olayı”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3394969>, 17.10.2005.

“Biri bayrağı verip yakmamızı istedi”

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=307742>, 30.03.2005

“Delikanlıyı Dövüp Kız Arkadaşına Sırayla Tecavüz Eden

Magandalar Tutuklandı”, <http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=112643>,
07.07.2007.

“Devletin zirvesinden kışkırtmaya karşı uyarı”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?viewid=562939>, 13.04.2005

“Emine Laval taşlanma kâbusundan kurtuldu”,

www.milliyet.com/2003/09/26/yasam/yas01.html, 01 Mart 2007.

“Esrarı 7 takke çözecek”

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5036924&tarih=2006-09-06>,
06.09.2006,

“Furious Turks fly the flag that children tried to burn”,

<http://www.ft.com>, 25.03.2005.

“Fuhuş iddiasıyla evleri taşlandı”,

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/09/13/701006.asp>, 03.08.2007.

“Gerçek ‘Ümraniye Sapiğı’ Yakalanınca, Sahtesi Kurtuldu”,
<http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=62951>, 03.08.2007.

“Gül: Türk bayrağına saldıranlar bedhahtır”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=305762>, 22.03.2005.

“İmama bıçak, katile linç”,
www.milliyet.com/2006/09/04/yasam/axyas02.html, 04.09.2006.

“İnsan olan bu kadar alçalabilir mi?”,
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=203179>, 07.07.2007.

“İşte o anne” <http://www.aksam.com.tr/haber.asp?a=57503,3>,
07.07.2007.

“İzmir’de ‘bebeğe tecavüz’ şoku”
http://www.cnnturk.com/TURKIYE/haber_detay.asp?PID=318&HID=1&haberID=253322

“Japonya’da metro tacizcisine linç”,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3687064>, 22.12.2005.

“Konvoydaki PKK bayrağına linç girişimi”
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5381824>, 06.11.2006.

“Linç Cezasız Kalabilir”
www.bugun.com.tr/haberler/060906/p10572.asp, 12.07.2007.

“Linç etmek istediler”,
www.milliyet.com/2005/04/07/guncel/agun.html, 07.04.2005.

“Nigar’ın katili için satanist timi kuruldu”,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/4203273.asp>, 04.04.2006.

“Paris’te linç girişimi”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4220397>, 07.04.2006.

“Sakarya’da yine tehlikeli öfke”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5050096&tarikh=2006-09-08>,
07.07.2007.

“Seri tecavüzcüye linç girişimi”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5021109>, 02.09.2006.

“Tacizci deyip linç ettiler” www.hurriyetim.com, 31.08.2005.

“Tacizciler teşhir edilsin!”,

www.aksam.com.tr/haber.asp?a=58306,104 03.05.2006.

“Tecavüzçülere linç girişimi”, Hürriyet Gazetesi, 05.06.2006.

“Toplu Tecavüz”, <http://www.haber1.com/haber.asp?id=119314>,
07.07.2007

“Trabzon’daki yerel TV’lere uyarı cezası”

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?viewid=563050>, 07.07.2007.

“Van’da onbinler yürüdü”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=306948>, 27.03.2005.

“Vicdansız anneye linç girişimi”,

<http://www.haberturk.com/haber.asp?id=5109&cat=110&dt=2006/11/07>,
07.07.2007.

“Vize’de 61 kişi linç edilecekti”

www.milliyet.com/2006/07/22/guncel/axgun01.html, 03.03.2007

“Yahudi terörist böyle linç edildi”

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=340112>, 05.08.2005.

“Zana :Bayrak en büyük değer”,

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=305659>, 22.03.2005,

ÖZET

Linç suçunun geçmişi oldukça eskiye dayanmaktadır ve kavram olarak birçok şiddet biçimini adlandırmakta kullanılmaktadır. Farklı tarih ve coğrafyalarda linç olarak adlandırılan şiddet biçimleri farklı birçok faktörden etkilenebilmektedir. Kavramsal açıdan çalışmada her ne kadar linç kavramı kapsayıcı nitelikte tanımlansa da “linç” olgusu, ülkemizde son yıllarda meydana gelen linç olayları göz önünde bulundurularak sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de artan toplumsal şiddet biçimlerinden “linç” olgusunun farklı gruplar tarafından nasıl anlamlandırıldığı incelenmektedir. Linç olgusu ve toplumsal şiddet konularında yapılan görüşmeler hukukçu, polis ve sivillerden oluşan üç farklı grup ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada saldırganlık kavramı ayrıntılı olarak tanımlanmış ve linç olayları ile arasında nasıl bir bağlantı olduğunu ortaya çıkarmak amacıyla saldırganlığın kaynakları, daha sonrada saldırganlığa etki eden faktörler incelenmiştir. Çalışmada ayrıca lincin unsurlarından “grup” olgusu ve birey üzerindeki rolü de incelenmektedir.

ABSTRACT

The history of the crime “lynching” –a concept used to describe various forms of violence- is quite old. Types of violence affected by various factors are defined as lynching in different ages and territories. Although in this thesis concept of lynching is defined in a wide range, it is examined in a limited way concerning the recent developments in Turkey. In this manner, different meanings of “lynching” –an increasing way of violence- for different groups of people are mentioned in the thesis. During the work, interviews on “lynching” and the issue of violence are made with three different groups of people that are lawyers, policemen and public society.

In this thesis, term “aggressiveness” is defined in details. In order to find the linkage between aggressiveness and lynching, the thesis examines the sources of aggressiveness and the factors that affect it. Also, this thesis studies the concept of “group” as a factor of lynching while it mentions the affects of concept on individuals.

EKLER

Araştırma Soruları

Şiddet Konulu Sorular

Şiddet nedir? Neler şiddet kavramı içine girer? Şiddeti nasıl tanımlarsınız?

Şiddet olaylarına hiç taraf oldunuz mu? Siz uyguladınız mı; size karşı uygulandı mı?

Okul, Aile, İş ve genel yaşamınızda şiddete maruz kaldınız mı?

En son ne zaman şiddete maruz kaldınız veya uyguladınız?

Şiddet sizce hangi hallerde uygulanabilir/ uygulanmalı/ uygulanmamalı?

Türkiye’de şiddet azalmakta mıdır yoksa artmakta mıdır ve sizce bunun sebepleri nelerdir?

Ceza Adalet Konulu Sorular

Sizce suçlulara verilen cezalar yeterli midir?

Sizce en ağır ceza ne olmalıdır ve bu ağır ceza hangi suçlulara uygulanmalıdır?

İdam cezasının kaldırılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

“Linç” olgusu ve Toplumsal şiddet konulu sorular

“Namus” ve “töre” cinayeti gibi olaylar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu tür olayları tasvip ediyor musunuz?

Toplumun şiddet yoluyla suçlu olduğunu düşündüğü kişileri kendi yöntemleri ile cezalandırmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Özellikle Linç olayları hakkındaki düşünceleriniz nedir?

Türkiye’de meydana gelen linç olaylarından hatırladıklarınız var mı?

(Linç olayını tasvip edenler için) Sizce “linç” hangi durumlarda kimlere karşı uygulanabilir?

İnsanlar bazen suçüstü yakaladığı bir hırsız linç edebilmektedir. Bu tip linç olayları hakkında ne düşünüyorsunuz.

Cezaevlerinde tecavüz veya cinayet suçlarından hükümlü bir kişinin özellikle bu suçu çocuklara karşı veya vahşice işlenmesi durumunda diğer mahkûmlar tarafından linç edilmesi veya öldürülmesi olayları hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir olayı duyduğunuzda nasıl bir duygu hissediyorsunuz?

Tecavüz veya Cinayet zanlısı bir kişi mahkeme girişinde veya herhangi bir yerde halk tarafından bazen linç edilmek istenebilmektedir. Benzer linç olaylarına hiç taraf ya da tanık oldunuz mu? Benzer olaylarla ilgili haberler medyada sık sık yer almaktadır. Böyle bir haber karşısında tutumunuz düşünceniz ne olmaktadır?

Sevdiğiniz bir yakınınız böyle kötü bir olayın mağduru olsa ve zanlıyı mahkeme giriş çıkışında veya olaydan hemen sonra görseniz tutum ve davranışınız ne şekilde olur? Nasıl bir tepki verirsiniz?

Sizce linç olaylarının sebepleri nelerdir?

2005–2006 YILLARINDA MEYDANA GELEN LİNÇ OLAYLARI

06.04.2005 Trabzon

Tehlikeli tırmanış

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/04/06/623695.asp>

Trabzon'da izinsiz bildiri dağıtan solcu gruba mensup 4 kişi polise direnince, galeyana gelen yaklaşık 2 bin kişi tarafından linç edilmek istendi.

10.04.2005 Trabzon

Yine Trabzon

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=310732>

Trabzon'da 6 Nisan'da, 'Tecritte Ölüm Var' başlıklı bildiri dağıtan TAYAD üyesi 4 kişinin linç edilmek istenmesiyle başlayan gerginlikte ikinci perde dün yaşandı.İstanbul'dan gelerek Trabzon'daki arkadaşlarıyla buluşan yaklaşık 30 kişilik grup, çarşamba günü olayı protesto etmek için Atatürk Alanı'nda basın açıklaması yapmak istedi. Bu sırada yaşlı bir Trabzonlu, TAYAD'lılara 'Ne işiniz var burada' diye tepki gösterdi. Gruptan bazıları, bu kişiyi uzaklaştırmak isterken çevrede toplanan 50-60 kişi, TAYAD'lılarla tartıştı. Sayıları 200'ü bulan grup, 30 TAYAD üyesini tekme tokat dövmeye başladı. Saldırıdan canlarını kurtarmak isteyen TAYAD'lılar KESK ve İHD'ye sığındı. Binanın önüne gelerek 'Burası Trabzon burdan çıkış yok' sloganları atan kalabalık, Emniyet Müdürü Ramazan Akyürek'in uyarısına rağmen 1.5 saat sonra dağıldı.

12.04.2005 Sakarya

Adapazarı'nda linç girişimi

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/04/12/626536.asp>

Adapazarı'nda bir grup TAYAD'lı, Trabzon'da geçen hafta arkadaşlarına yönelik saldırıları ve tutuklamaları protesto etmek isterken saldırıya uğradı. Olayların büyümesi, polisin müdahalesiyle önlendi.Atatürk Kültür Merkezi önünde basın açıklaması yapmak isteyen 5 TAYAD'lı, ülkücü olduğu öne sürülen yaklaşık 100 kişi tarafından dövüldü. Saldırıya uğrayan TAYAD'lılar, kaçarak PTT binasına sığındı.

19.04.2005 Balıkesir

Gönen’de dehşet gecesi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=312690>

Olaylar, ilçede bazı kişilerin kent dışına taşınmasını istediği Artvinli Yüksel Dede’ye ait ‘Efes’ adlı gece kulübünün koruma görevlileri Fikret Büyüközcü ve Hayati Sarıdan’ın, televizyondaki maçı ‘Kaptanın Yeri’ adlı birahanenin camından izlemesi sırasında başladı. Sarıdan’ın, Beşiktaş’ın son golüne sevinmesine, birahane oturan bir grup tepki gösterdi. Korumalar, tartıştıkları kişilere küfür edip saldırınca arbeye çıktı. Korumalar, kalabalığın artması üzerine üst kattaki gece kulübüne sığındı. Kalabalık, camlarını kırdıkları gece kulübüne girip, korumaları linç etmek istedi.

22.04.2005 Kocaeli

Kapkaççıları adliyede linç etmek istediler

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=313622>

Kocaeli’nin Gebze İlçesi’nde, telefonunu alan kapkaççılar tarafından bıçaklanarak öldürülen Muhittin Gönen’in (40) yakınları, katil zanlılarına saldırdı. Yaklaşık 50 polisin arka kapıdan soktuğu sanıkların adliyeye getirildiğini öğrenen öfkeli kalabalık barikatı aşp içeri girdi. Aydın Koç (20), İsmail Çetin (21) ve O.T. (17) adlı üç sanık linçten güçlüklerle kurtarılabildi.

10.05.2005 Ankara

6 yaşındaki çocuğa tecavüz

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=318288>

Ankara’nın Şereflikoçhisar İlçesi’nde bir kişi, 6 yaşındaki kız çocuğuna tecavüz ettiği iddiasıyla tutuklandı.Çelik yelek giydirilerek adliyeye getirilen zanlı, burada toplanan, küçük çocuğun yakınları tarafından linç edilmek istendi.

11.05.2005 Trabzon

Trabzon’da cinavete öfke

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=318523>

Trabzon’da, dün de bir cinayete öfke, mahalleyi linç alanına çevirdi. 3 hafta önce Boztepe Mahallesi Muhtarı Coşkun Karaağaçlı’yı öldüren İbrahim Pırasoğlu’nun annesi Asiye Pırasoğlu, terkettiği evinden eşyalarını almaya geldiğinde, muhtarın yakınları ve halk tarafından dövülerek mahalleden kovuldu.

26.05.2005 İstanbul

Kadının Sesi’nde tehdit eden koca 8 kez bıçakladı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=322290>

Yeniden birlikte olma isteğine karşı çıkan Ferdane Yaman, eşiyle cadde ortasında tartışmaya tutuştu. Eşini kolundan tutup çekiştiren Ahmet Yaman, elindeki bıçağı kaçmak isteyen Ferdane Yaman’ın vücuduna sapladı. 8 yerinden bıçaklanan kadın olay yerinde yaşamını yitirirken, kendini de bıçaklayan Yaman, vatandaşlar tarafından linç edilmek istenince kaçmaya çalıştı. Caddenin karşısına koşan Ahmet Yaman, bir taksinin altında kalarak yaralandı. Hastaneye kaldırılan Yaman, tedavisinin ardından taburcu edildi.

05.08.2005 Osmaniye

Vatandaştan meydan dayacı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=339989>

Osmaniye’de 18 yaşındaki M.Ç., İbrahim Öztürk’e ait park halindeki motosikleti çalma girişiminde bulundu. Motosikleti çalıştırarak kaçmaya çalışan M.Ç., bir esnafın tekme darbesiyle yere düştü. Çevrede toplananlar, M.Ç.’yi döverek linç girişiminde bulundu. Polisler tarafından kurtarılan M.Ç. tedavisinin ardından gözaltına alındı

18.08.2005 Mersin

Belediye Başkanı’nı makamında bıçakladı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=343045>

MERSİN’in turistik Kızkalesi Beldesi’nin AKP’li Belediye Başkanı Necati Kale (44), makamında bıçaklı saldırıya uğradı. Tekme-tokat dövülen ve yüzü kan içinde kalan saldırgan, polis tarafından linç edilmekten son anda kurtarıldı.

22.08.2005 İzmir

Bir öfke de Seferihisar'da

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=344257>

İzmir'in Seferihisar İlçesi'nde önceki gece, bir tartışmaya müdahale eden jandarmaya direnip, terör örgütü PKK lehine slogan attıkları iddiasıyla gözaltına alınan zanlılar tutuklanırken, adliye önünde toplanan kalabalık, sanıkları linç etme girişiminde bulundu. Polis minibüsünü saran öfkeli kalabalık camları kırdı. Polisler sanıkları, üzerlerine kapanarak korudu. 15 dakika süren öfke, jandarma ve polisin çabasıyla yatıştı.

22.08.2005 Trabzon

Vatandaşın polis kurtardı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=344253>

Teröristlerin ilçe dışında gizledikleri yerde 2.5 kilo C-4 plastik patlayıcı ve 2 Kalaşnikof tüfek bulundu. Operasyon bölgesinde bekleyen öfkeli kalabalık sağ yakalanan terörist Sinan Gencer'i linç etmek istedi. Güvenlik güçleri, havaya ateş açarak teröristi Akrep adı verilen zırhlı araca bindirip olay yerinden kaçırdı.

24.08.2005 İstanbul

Durakta beklerken ölüm geldi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=344465>

Kontrolden çıkıp durağa dalan çöp kamyonu servis bekleyen genç kızın ölümüne yol açtı. Şoför linç edilmekten son anda kurtarıldı.

28.08.2005 Denizli

Karakol basıp, zanlıyı linç etmek istediler

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=345606>

Denizli'nin Sarayköy İlçesi'nde bıçakla yaralama suçundan gözaltına alınan M.A., polis merkezini basan yaklaşık 40 kişilik grup tarafından dövüldü. Linç girişimini havaya ateş açarak önlemeye çalışan polis memurlarından birinin tabancasından çıkan kurşun, gruptaki 27 yaşındaki Erhan Gültekin'in omuzuna isabet etti. Öfkeli kalabalık, havaya ateş açılması üzerine kaçtı.

31.08.2005 Ankara

Tacizci devip linç ettiler

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=346235>

Son günlerde toplumda görülen kitlesel şiddet ve linç olaylarına başkent Ankara'da bir yenisi eklendi. G.M. adlı kızın taciz iddiası üzerine yakınları, bıçak, sopa ve taşlarla 34 yaşındaki 3 çocuk babası Şık Baykara'yı öldürdüler

05.09.2005 Bilecik

Bozüyük'te linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=347564>

Bölücübaşı'na destek için Gemlik'e gitmelerine izin verilmeyen DEHAP'lılara Bozüyük'te linçten zor kurtuldu. Olaylarda 144 kişi yaralandı

13.09.2005 İzmir

Fuhuş iddiasıyla evleri taşlandı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=349679>

İzmir'in Konak İlçesi'ndeki bir evde 2 kadının fuhuş yaptığını iddia eden mahalle sakinleri, evi taş yağmuruna tuttu. Evde yaşayan 2 kadın ise ellerine ne geçtiyse dışarıya fırlattı. Yaklaşık 3 saat süren olaylar, polisin toplanan semt sakinlerini dağıtmasıyla bitti.

07.10.2005 İstanbul

Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink, 'Türklüğe hakaret' iddiasıyla yargılandığı davada altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Dink'in cezası ertelendi. Dink Mahkeme Giriş çıkışlarında sembolik ve fiziksel olarak linç edilmek istendi.

10.10.2005 Kayseri

Kayseri'de Ezilenlerin Sosyalist Platformu'nun 15 üyesi TMY'yi protesto ederken dövüldü.

02.11.2005 İstanbul

Hırsızlıkla suçlanan iki kadına linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3473455>

Kuyumcu ‘Dükkan önünde yakaladım ve çantalarındaki 2 bileziğimi aldım. Tartışmamızı esnaf gördü ve linç girişiminde bulundular’ dedi. Karakola götürülen iki kadın serbest bırakıldı

02.11.2005 Rize

Rize'de TAYAD'lılara linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3476237>

F tipi cezaevlerini protesto için 4 yıl önce İstanbul’da ölüm orucunda hayatını kaybeden Zehra ve Canan Kulaksız’ın Rize’deki mezarını ziyarete giden, Tutuklu ve Hükümlü Aileleri ile Dayanışma Derneği (TAYAD) üyesi yaklaşık 15 kişi, taşlı-sopalı saldırıya uğradı.

10.11.2005

Hakkari

Hakkari Şemdinli'de patlama: 1 ölü, 4 yaralı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3499350>

Hakkâri'nin Şemdinli ilçesinde bir hafta aradan sonra meydana gelen patlamanın ardından, bombacı olduğu öne sürülen kişi linç edilmek istendi. Şemdinli’de 2 kişinin öldüğü olaylara karıştıkları gerekçesiyle halkın linç etmek istediği 3 kişinin jandarma istihbaratından olduğu belirlendi. Serbest bırakılan görevliler, ‘Tesadüfen oradaydık’ diye ifade verdi.

12.12.2005 Samsun

Samsun'da dört kişiye linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3644769>

Temel Haklar Federasyonu çalışanı dört kişi, Samsun’da federasyonlarına ait özel sayıyı dağıtırken onbeş kişinin saldırısına uğradı.

13.12.2005 Adana

TRT'ciyi 'hırsız' diye öldürdüler

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3652667>

Adana'da tartıştığı kişiden kaçarken sığındığı sitede, 'Hırsız' iddiasıyla bıçaklanıp tekme yumruk ve sopalarla öldürülen TRT GAP kamera kontrolörü S.A. hakkında düzenlenen tutanaklarda, linç edildiği belgelendi.

27.12.2005 Manisa

Kapkaç zanlısı linç ediliyordu

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3707614>

Manisa'da bankadan çıkan bir kadının çantasını kapkaç yöntemiyle çalmaya kalkıştığı öne sürülen kişi, çarşı esnafı tarafından dövülerek yaralandı.

31.12.2005 Artvin

TAYAD'lılara linç girişimi

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=174492>

Artvin'in Şavşat ilçesinde bildiri dağıtırken dövülen TAYAD'lılar tutuksuz yargılanıyor.

04.01.2006 İstanbul

Sokakta döner bıçaklı dehşet

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/01/04/579298.asp>

Başkomiser Bozkurt beline, polis memuru Mehmet Sarioğlu da başına isabet eden bıçak darbeleriyle yaralandı. Polis memuru H. İbrahim Tel de, arkadaşlarının silahlarından çıkan bir kurşunla bacağından yaralandı. Boğazını keserek kendisini yaralayan Oturak linç edilmek üzereyken polisler tarafından kurtarıldı.

05.01.2006 Hatay

Dolandırılan kasaplardan linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3744469>

Hac döneminde, S.Arabistan'da iş vaadiyle Hatay'ın Cilvegözü sınır kapısına gelmeleri istenen 4 bin civarında kasap, kendilerini dolandırdıklarını ileri sürdükleri şirket temsilcisi olduğu öne sürülen bir kişiyi linç etmek istedi.

16.01.2006 Ankara

Nişanlı'nın otomobille intikamı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3791168>

Ankara'da öfkeli bir nişanlı sevdiği kızı daha önce ailesinden isteyen fakat hayır yanıtı üzerine tehdit eden genci arabasıyla çarparak yaraladı.

28.01.2006 Ordu

Linç kültürü yayılıyor ne ceza ne tedbir var

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197399>

Ordu'da 'Komünist' gazetesi satan TKP'liler dövüldü.

25.02.2006 İzmit

Olaylar artıyor yetkililer bakıyor

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=198156>

İzmit'te Ülkü Ocağı üyesi 1000 kişi, bayrağı tekmelediğini iddia ettikleri bir kişiyi linçe kalkıştı.

27.02.2006 Artvin

Hopa'da linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=3997793&tarih=2006-02-27>

Artvin'in Hopa İlçesi'nde dün gece 2 genci bıçaklayan 2 kişinin adliyeye getirilişi sırasında olaylar çıktı. Bıçaklayanları linç etmek isteyen öfkeli kalabalık Kaymakamlık binasının alt katında bulunan adliyenin camlarını kırdı.

23.03.2006 Mersin

‘Apo’ sloganı atılan okula baskın

<http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2005/03/23/617748.asp>

Ülkücü grup, kendilerine el hareketi yaparak hareket ettiği öne sürülen, takım elbiseli, uzun saç ve sakallı bir kişiyi ortalarına alarak linç etmeye çalıştı. Polisin çabası ile grubun elinden alınan kimliği belirlenemeyen kişi kaçırıldı. Öfkeli gruptakiler polis minibüsünün ardından koşarak aracı durdururken, adı açıklanmayan bu kişiyi almak istedi. Polisler, hızla uzaklaşarak bu kişiyi kurtardı.

30.03.2006 Adapazarı

Adapazarı'nda linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4170549>

Adapazarı'nın Çark Caddesi'nde 'Mahir Çayan'ın posterini asan Sakarya Üniversitesi Sosyoloji bölümü öğrencisi T.K. ile Sakarya Üniversitesi Metal Öğretmenliği bölümünde öğrenci E.K., linç edilmek istendi.

04.04.2006 Erzurum

Cinaveti, linci, intikamı önledi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4196804>

Targın henüz bilinmeyen bir nedenle çıkan kavgada yere yatırdığı Çiftgül'ü başından bıçakla yaraladı. Targın, müdahale etmek isteyen çevredekileri bıçakla tehdit ederek uzaklaştırdı. Olay yerine gelen ekiplerden polis memuru Beytullah Ulaş tabancasını çekerek, olaya kararlı şekilde müdahale edip, Targın'ı elindeki bıçağı bırakmaya ikna etmeyi başardı. Bu sırada o ana kadar alayı seyreden halk, Targın'ı linç etmeye

04.04.2006 İstanbul

Nigar'ın katili için satanist timi kuruldu

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/4203273.asp>

BAHÇELİEVLER'de dün B.A. adlı yüzbaşı, bir apartmanın ikinci katında 12 yaşındaki bir kız çocuğuna bıçak zoruyla tecavüz etmeye kalkıştı. Küçük kızın

çığlığı üzerine kaçmaya alışan Bülent A., vatandaşlar tarafından yakalanarak linç edilmek istendi.

08.04.2006 Erzincan

Linç kültürü yayılıyor ne ceza ne tedbir var

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197399>

Erzincan'da Türkiye Gençlik Federasyonu yesi 15 kişi 'Tecrite son verilsin' sloganı atarak oturma eylemi yaptı. Sağ görüşlü grup, Türk bayraklarıyla saldırdı.

08.04.2006 Isparta

Olaylar artıyor yetkililer bakıyor

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=198156>

Isparta'da, YK aleyhine bildiri dağıtan niversiteliler 'PKK'lı' denilerek linç edilmek istendi.

16.04.2006 Mersin

20 bin Mersinli bayrak için yürüdü

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4261883>

Vatansever Kuvvetler Güç Birliği Hareketi Derneği Mersin şubesi'nce düzenlenen 'Büyük Türk Milleti Bayrak Yürüyüş ve Mitingi'ne 20 bin kişi katıldı. Dağılma sırasında bir grup lkc genç, zafer işareti yapan kimliği belirlenemeyen 18-19 yaşlarındaki bir kıza saldırarak dövmeye başladı. Linç edilmek istenen genç kız, polis tarafından öfkeli grubun elinden güçlükle alındı.

17.04.2006 İstanbul

Pazar bombası

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4266270>

Patlama sonrası emniyet şeridini geçip polisle tartışan bir kişi 'canlı bomba' sanılınca linç edilmek istendi.

09.05.2006 İstanbul

İTÜ'de öğrenciye linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4386364>

İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) Maslak Kampusü'nde dün yemekhaneye Türk bayrağı astığı gerekçesiyle tartaklandığı öne sürülen sağ görüşlü öğrencilere destek vermek için üniversite girişine gelen ülkücü grup, farklı görüşe sahip olduğu sanılan ve okula girmek isteyen 3 öğrenciyi dövdü.

12.05.2006 Mersin

Linç kültürü yayılıyor ne ceza ne tedbir var

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197399>

Mersin'de bildiri dağıtan TAYAD'lılar 'cuma'dan çıkan ülkücülerin saldırısına uğradı.

20.05.2006 Erzincan

Çocuk tacizcisine linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4445882>

Şartlı tahliye edilen hırsızlık hükümlüsü 28 yaşındaki S.Ö., çocuklara cinsel tacizde bulunduğu iddiasıyla gözaltına alındı. Hastaneye doktor kontrolüne götürülen S.Ö., çocuklarının aileleriyle, çevredeki öfkeli kalabalığın elinden linç edilmekten polis tarafından kurtarıldı.

21.05.2006 İzmir

Olaylar artıyor yetkililer bakıyor

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=198156>

İzmir'de, Ülkü Ocakları 2. Başkanı Sami Ören'in, Bitlisli bir grupla girdiği kavgada ölmesi üzerine 100 kişilik ülkücü grup bayraklı gösteri yaptı, Bitlisli Albayrak ve Candan ailelerinin evlerine saldırıda bulundu. 100 kişilik iki aile bölgeyi terk etti.

05.06.2006 Van

Tecavüzcülere linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4526988>

İki gündür adliyeye her polis aracının gelmesiyle toplanan halk, tecavüz sanıklarının emniyette olduğunu öğrenince zanlıları linç etmeye kalkıştı.

26.06.2006 Trabzon

500 kişiyle linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4646593>

Aralarında daha önceki linç girişimine maruz kalanların da olduğu TAYAD'lı 9 kişi, Trabzon'da yine saldırıya uğradı. Yaklaşık 500 kişilik bir grup, masa ve sandalye ayaklarıyla TAYAD'lıları linç etmek istedi.

12.07.2006 Şırnak

Silopi'de linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4742662>

ŞIRNAK'ın Silopi İlçesi'nde önceki akşam kimliği belirlenemeyen bir kişi, 30 YA 514 plakalı Toyota otomobilini Ofis Mahallesi'nde yol kenarında park ederek, 8 yaşındaki Z.U.'yu zorla bindirmek istedi. Kızın çığlıklar atması üzerine olay yerine gelen mahalleli, kaçırma girişiminde bulunan kişiyi yakalayarak linç etmek istedi.

13.07.2006 İstanbul

Tecavüz korkusu linç ettiriyordu

<http://www.milliyet.com.tr/2006/07/14/yasam/index.html>

İstanbul Beykoz'da 6 yaşındaki bir kız çocuğunu bisikletine bindirerek uzaklaşan Erkan Kafadar (26), vatandaşlar tarafından linç edilmek istendi.

20.07.2006 Kırklareli

Linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4792061>

Hakkında yakalama kararı bulunan bir arkadaşlarını polise vermek istemeyince olaylar çıktı. Güvenlik güçlerine taş ve sopalarla direndikleri için gözaltına alınan 61 kişi dün akşam Vize'ye getirilirken, ilçede 'PKK'lılar yakalandı' söylentisi üzerine toplanan halk, linç girişiminde bulundu, avukatlarının otomobilini tahrip etti.

27.07.2006 Tekirdağ

Sapığı linçten polis kurtardı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4800402>

TEKİRDAĞ'ın Çorlu İlçesi'nde arkadaşları ile oynayan erkek çocuğu taciz ettiği iddiası ile vatandaşlar tarafından linç edilmek istenen

14.08.2006 İstanbul

Eve giren şoföre meydan dayadı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4917260>

Hızlanan kamyon, park halindeki bir kamyoneti de sürükleyerek Alaattin Baykan'ın evine girdi. Baykan, eşini ve iki torununu alarak son anda dışarı çıkmayı başardı. Kazadan sonra Baykan'ın yakınları, kamyon şoförü Aziz Taşkın'a saldırıp meydan dayadı attılar.

22.08.2006 Tokat

Linç kültürü yayılıyor ne ceza ne tedbir var

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197399>

Tokat'ta sınava gelen öğrenci, PKK sloganı attığı öne sürülerek ülkücüler tarafından dövüldü.

29.08.2006 Konya

Linç kültürü yayılıyor ne ceza ne tedbir var

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=197399>

Konya Bozkır'da Kürt işçilerle mermer işçilerin kavgası 1000 kişinin katılmasıyla linçe dönüştü. 25 Kürt ilçeden çıkarıldı.

30.08.2006 İstanbul

30 Ağustos'ta Lübnan gerginliği

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5003027>

İstanbul'daki 30 Ağustos törenleri sırasında "İsrail askeri olmayacağız" pankartı açan 4 kişi vatandaşlar tarafından linç edilmek istendi.

02.09.2006 İzmir

Seri tecavüzcüye linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5021109>

İzmir'de, diş hekimi Zekiye Gökşin'i, muayenehanesinde tecavüz edip elleriyle boğarak vahşice öldüren, avukat A.A.A.'ya bürosunda cinsel tacizde bulunup boğmak istediğı iddiasıyla yakalanıp iki suç ortağıyla birlikte tutuklanan A.E., konulduğı Buca Cezaevi'ndeki diğerk mahkumlar tarafından linç edilmek istendi.

03.09.2006 İstanbul

Namazdan sonra dehşet

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5023403>

Fatih'te İsmailağ Camii'nin emekli imamı Bayram Ali Öztürk bıçaklanarak öldürüldü. Öztürk'ü bıçaklayan kişi ise linç edilerek öldürüldü.

08.09.2006 Sakarya

Sakarya'da yine tehlikeli öfke

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5050096>

Sakarya Akyazı'da Diyarbakırlı fındık işçileriyle gençler arasındaki kavga, az daha linç faciasıyla sonuçlanıyordu

15.09.2006 Kocaeli

Camide yine linç girişimi

<http://www.milliyet.com/2006/09/15/siyaset/siy06.html>

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde camide asılı bulunan ceketlerin ceplerini karıştırırken fark edilen ve cemaat tarafından linç edilmek istenen hırsızlık zanlısı Mustafa Türkyılmaz'ı polis güçlükle kurtardı.

15.09.2006 Şanlıurfa

Tecavüz zanlısına linç girişimi

<http://www.hurriyet.com.tr/sondakika/5260259.asp?gid=112&srld=3428&oid=1&l=1>

Viranşehir İlçesi'nde, 3 yaşındaki bir çocuğa tacizde bulunduğu iddia edilen 15 yaşındaki zanlı gözaltına aldı. Karakol önünde zanlıyı linç etmek isteyen kalabalığı

21.09.2006 İstanbul

Yazar Elif Şafak'a jet beraat

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5122371>

Elif Şafak davası Duruşma  ncesi adliye kompleksine ellerindeki Türk Bayrağı ve Atatürk posterleriyle gelen Büyük Hukukçular Birliği  yesi bir grup, üzerinde “AB faşizmi” yazısı ve gamalı ha  bulunan AB bayraklarını yere attı.

22.09.2006 Ankara

Ankara'da kapka çıya linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5133183>

Yaşlı bir kadının 3 aylık maaşını  alan kapka   vatandaşlar tarafından linç edilmek istendi

25.09.2006 İstanbul

Mikserin freni vokuşta boşaldı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5142997>

Kazayı sıyrıklarla atlatan sürücü de sıkıştığı yerden kurtarıldı. Kamyon sürücüsü Kemalettin Adım,  vredeki vatandaşlar tarafından tekme tokat dövülerek linç edilmek istedi

30.10.2006 Kayseri

Kapkaççıya çelme taktı bacağı kırıldı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5343740>

Mutlu'nun bacağına takılarak düşen zanlı, vatandaşlarca yakalanarak, linç edilmek istendi.

31.10.2006 Sivas

Linçten son anda kurtuldu

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5350607>

Sivas'ın Gemerek ilçesinde bir taksiciyi boğazını keserek öldürdükten sonra aracını alıp Kayseri'ye kaçtığı iddiasıyla tutuklanan zanlı, adliyeye çıkışında öfkeli kalabalığın saldırısına hedef oldu. Taksicinin yakınları ve ilçe halkının linç etmek istediği zanlıyı, jandarma havaya ateş açarak kurtardı

06.11.2006 Erzurum

Konvoydaki PKK bayrağına linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5381824>

ERZURUM'da, dün konvoyundaki bir minibüsün camına asılan PKK bayrağı halkı galeyana getirdi. Etrafını sarak minibüsü durduran vatandaşlar içerdekilere ve şoföre vurmaya başladı.

07.11.2006 İzmir

Cezaevinde linç

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5393439>

İzmir'in Menderes İlçesinden baygın halde getirildiği hastanede işkence gördüğü belirlenen 17 aylık N.N.B.'nin annesi F.B.'nin ilk gece cezaevinde diğer kadın mahkum ve tutuklular tarafından feci şekilde dövüldüğü ortaya çıktı.

11.11.2006 Aydın

SSK emeklisi tacizci tutuklandı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5418708>

AYDIN'ın Kuşadası İlçesi'nde, SSK emeklisi Z.A., 10 yaşındaki V.C. ile F.S.'ye cinsel tacizde bulunduğu gerekçesiyle gözaltına alındı. İfadesinin ardından sevk edildiği adliyede tutuklanan Z.A., çocuklarının aileleri tarafından linç edilmek istendi

12.11.2006 İzmir

Taksicilerden gaspcılara linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5421893>

İzmir'in Bornova ilçesinde parkta oturan Şakir Keleş'in (37) silahla zoru ile parasını aldıktan sonra kaçarken bindikleri taksi şoförünün başına silah dayayan A.U. (23) ve B.B. (29), polis tarafından yakalandı. Olay yerinde toplanan taksiciler gözaltına alınan iki zanlıyı linç etmek istedi

14.11.2006 Tunceli

Tunceli'de tecavüz gerginliğı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5437294>

TUNCELİ'nin Pertek İlçesi'nde bir camii imamının oğlu 18 yaşındaki Ö.A., akli dengesi olmayan 25 yaşındaki D.D. adlı kıza tecavüz etmek isterken yakalandı

15.11.2006 Mersin

Türk Bayrağı'nı çiğneven asker linç ediliyordu

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5443635>

Murat Kuran, gezmeye gittiğı Mersin'de bir kamu kurumunun duvarına asılı Türk Bayrağı'nı yere atarak ayağıyla çiğneyince halk tarafından linç edilmek istendi

22.11.2006 Sakarya

Kiracıyı öldüren ev sahibine linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5485574>

Sakarya'da Arifiye beldesinde 1 kişinin ölümü, 3 kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan ev sahibi kiracı kavgasında polise teslim olan zanlı O.K, adliyeye sevk edilirken maktulün yakınlarının saldırısına uğradı.

30.11.2006 İzmir

Tecavüzcüye linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5527987>

İzmir’de silah ve bıçak tehdidiyle 2 kadına tecavüz eden, 4 kadının telefonlarını ve eşyalarını gasp edip tacizde bulunan A.G. son girişiminde vatandaşlar tarafından yakalanıp öldüresiye dövüldü.

03.12.2006 Şırnak

Linç girişiminde 1 ölü, 22 yaralı

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5551606>

Şırnak’ta önceki gün tecavüz ettiği 2 kız çocuğunu öldürdüğü ve 6 kız çocuğuna tacizde bulunduğu gerekçesiyle tutuklanan A.B’nin Şırnak Devlet Hastanesi’ne getirilmesinin ardından başlayan linç girişimi

12.12.2006 İzmir

Taksicinin katil zanlısına linç girişimi

<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5598366>

İzmir’de, geçen 8 Mart’ta öldürülen taksi şoförü Mustafa Aksoy’un katil sanığı olarak yargılanan 22 yaşındaki S.A., taksiye ilk binerken yakalandığı güvenlik kamerası kayıtlarıyla karşılaştırma yapmak üzere görüntüsünün alınması için getirildiği taksi durağında, şoförler tarafından linç edilmek istendi.

14.12.2006 İzmir

Lisede linç girişimi gerginliği

<http://www.milliyet.com.tr/2006/12/14/son/sontur46.asp>

İzmir’de, dün gözaltına alındıkları ‘uyuşturucu madde kullanmak’ suçundan savcılıkça serbest bırakılan lise öğrencileri 17 yaşındaki E.D. ve U.E., eğitim gördükleri Şehit Fethi Bey Ticaret Meslek Lisesi’nin koridorunda tespih çektikleri için kendilerini uyan tarıh öğretmeni 37 yaşındaki Bayram Eyüp Ertürk’ü öldüresiye dövdü. Gözü morarıp dudağı patlayan Ertürk, tedaviye alındı. Olayı duyan lisenin öğrencileri de bahçeye çıkıp öğretmenlerini döven arkadaşlarını linç etmek istedi.